

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Michaela Hatalová

Porozvodová péče o děti očima otců

Bakalářská práce

Praha 2010

Autor práce: Michaela Hatalová

Vedoucí práce: PhDr. Munková Gabriela, CSc.

Oponent práce:

Datum obhajoby: 2010

Hodnocení:

Bibliografický záznam

HATALOVÁ, Michaela: *Porozvodová péče o děti očima otců*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, 2010. 95 s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Munková Gabriela, CSc.

Anotace

Bakalářská práce s názvem „Porozvodová péče o děti očima otců“ pojednává o rodičovství po rozvodu manželství z otcovské perspektivy. Problematika porozvodové péče o děti je v této práci uvedena v kontextu společenských změn, které ovlivnily současnou podobu rodiny a rodičovství. Instituce rodiny byla působením těchto změn, jež se odrážely v hodnotovém měřítku lidí, postupem času oslabována až do současného stavu, kdy se rozvod stal zcela běžným jevem ve vyspělých společnostech. V důsledku těchto změn ve společnosti se měnila také role otce v rodině. Tato bakalářská práce je zaměřena na podobu otcovské role a její proměnu od tradiční formy do její dnešní moderní podoby a jak se tato role mění po rozvodu manželství. Současné porozvodové otcovství je do značné míry definováno právním řádem České republiky, který stanovuje určitá pravidla fungování rozvedené rodiny. V dnešní době je kladen důraz na genderovou rovnost a to se odráží i v rodinné sféře. Díky tomu byly přijaty jisté alternativy v porozvodové péči, které jsou v této práci popsány a zhodnoceny z hlediska jejich výhod či nevýhod. Nicméně, i přes přijetí těchto nových typů porozvodového uspořádání, stále převládá standardní model rozvedené rodiny, kdy je dítě v naprosté většině případů ponecháno v péči matky. Závěr práce je věnován pohledu na problematiku porozvodového rodičovství očima samotných aktérů, tedy rozvedených otců.

Annotation

Bachelor thesis named “Child care after divorce from point of fathers view” treat about parenting after divorce from fathers side. The issue of after-divorce care for kids in this work is given in context of social change, which influence present family and parenting likeness. The family has been effected of these changes which are reflected in the value scale of people, gradually weakened until the current situation, where divorce has become quite commonplace in developed societies. As a result of these changes in society has changed role of fathers in family also. This bachelor thesis is focused on resemblance of fathers role and its change from traditional form until today’s modern form a and how this role change after divorce. Actual after-divorce fatherhood is largely defined by the law of the Czech Republic, which establishes certain rules of operation of divorced family. Today, the emphasis on gender equality and it is

reflected in family sphere. On base this option were accepted some alternative in after-divorce care, which they are described and assessed in light of their advantage or disadvantage in this work. However, after acceptance of these new types of post-divorced arrangement, still dominating standard model divorced family, where child is in most cases left in the custody mothers. End of the work is devote to point of problems post-divorced parenting of actors themselves, so divorced fathers.

Klíčová slova

Rodina, otcovství, rozvod, péče, děti

Keywords

Family, fatherhood, divorce, care, children

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 15. 5. 2010

Michaela Hatalová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda věnovala své poděkování konzultantce mé práce, PhDr. Gabriele Munkové, CSc., za to, že vedla mou práci a poskytovala mi cenné rady. Dále bych ráda poděkovala svým respondentům, rozvedeným otcům, kteří mi věnovali svůj čas a ochotně se mnou spolupracovali na rozhovorech.

Schválený projekt bakalářské práce

Téma:

Práce bude zaměřena na rozvedené manželské páry s dětmi a následnou péčí o ně. Na tuto problematiku bude nahlíženo především z perspektivy otců, respektive na to, jaká je jejich rodičovská role po rozvodu manželství a jak se k této roli staví.

Předpokládaná struktura:

Nejprve se zaměřím obecně na rozvodovost manželských párů, zejména na páry s nezletilými dětmi, a na vývoj míry rozvodovosti v České republice v uplynulých letech. Tu následně porovnám s jinými evropskými státy. Obecně řečeno v posledních letech ve společnosti převládá stoupající míra rozvodovosti, kdy v dnešní době takřka polovina manželských svazků končí rozvodem. Ve své práci se budu snažit zaměřit i na okolnosti tohoto vývoje a faktory, které jej ovlivňují.

V následující části se budu soustředit na právní rámec této problematiky a jak je porozvodové rodičovství řešeno v české legislativě. V současné době je nejprve před rozvodem manželství nutné rozhodnout o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu. Soud vždy rozhodne o tom, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu. Zaměřím se zde na možnosti porozvodové péče o nezletilé děti, tedy na výhradní, společnou či střídavou péči.

V poslední části bude pohlíženo na situaci v rozvedené rodině v kontextu odlišných rolí mužů a žen, které se okamžikem rozvodu zcela mění. Rozvod má jiné dopady na matky a jiné na otce a liší se i jejich přístup k rodičovství. V současné době je v ČR přibližně v 90% případů dítě svěřeno do péče matky. Hlavním tématem této práce je především péče z pohledu otců.

Součástí mé práce bude i menší kvalitativní výzkum, kdy provedu několik rozhovorů s rozvedenými otci o jejich postojích, názorech a o tom, v čem spočívá jejich péče o děti.

Cíl práce:

Tématem, na které se chci zaměřit, je jakou roli po rozvodu zaujímají otcové a jak na tuto svou roli pohlízejí. Cílem této práce bude tedy nejprve zmapování situace a následně prozkoumání otcovské role v rozvedené rodině.

Předběžný seznam literatury:

ČERNÁ, P.: *Rozvod, otcové a děti*

DUDOVÁ, R.: *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*

MATĚJČEK, Z.: *Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči*

WARSHAK, R.: *Rozvodové jedy*

WARSHAK, R.: *Revoluce v porozvodové péči o děti*

Další zdroje:

- Sociologické studie: DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, Š.: „*Otcové, matky a porozvodová péče o děti*“. Dostupné z: <http://studie.soc.cas.cz/index.php3?lang=cze&shw=290>
- Sociologické studie: HASTRMANOVÁ, Š.: „*Pohledy expertů na problematiku porozvodového řízení*“. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/info/cz/25047/Pohledy-expertu-na-problematiku-porozvodoveho-rizeni.html>
- Český statistický úřad: <<http://www.czso.cz/>>

Obsah

1 Úvod	11
1.1 Cíle práce a výzkumné otázky	12
1.1.1 Výzkumné otázky	13
1.2 Teoretická východiska	13
1.3 Metody a zdroje dat	13
2 Rodina a její proměny	14
2.1 Změny ve společnosti	14
2.1.1 Demografické proměny společnosti	15
2.1.2 Společenské změny po 2. světové válce	17
2.1.3 Posun k individualizaci	18
2.3 Změny v rodině	20
2.4 Role otce v rodině	23
3 O rozvodu	26
3.1 Historie rodinného práva a rozvodu	26
3.2 Vývoj rozvodovosti	28
3.2.2 Mezinárodní srovnání	31
4 Porozvodová péče o děti	31
4.1 Legislativní rámec	32
4.1.1 Výživné	34
4.2 Porozvodové uspořádání	35
4.2.1 Výhradní péče	35
4.2.2 Společná a střídavá péče o dítě	37
4.3 Přidělování do péče	41
4.3.1 Kult mateřství	42
4.3.2 Význam shody pohlaví dítěte a rodiče	43
4.3 Porozvodové rodičovství	43
4.4 Dopad rozvodu na děti a rodiče	45
4.5 Syndrom zavrženého rodiče	47
5 Role otce v rozvedené rodině	49
6 Jak se na porozvodové rodičovství dívají otcové	51
6.1 Tři pohledy otců	51
6.2 Otcovská sdružení	57

7 Závěr.....	59
Resumé	62
Summary	63
Použitá literatura a zdroje.....	64
Seznam příloh.....	68
Přílohy	68

1 Úvod

Téma porozvodové péče o děti jako takové je tématem velmi aktuálním a diskutovaným. Nemusí se týkat přímo nás samotných, ale v našem blízkém okolí se jistě najde hned několik případů, kdy bylo nutno takovou situaci řešit. A to potvrzují i odborné výzkumy, které říkají, že v posledních letech ve společnosti převládá stoupající míra rozvodovosti, kdy v dnešní době takřka polovina manželských svazků končí rozvodem.¹ Ve velké míře jsou zde zastoupeny i rodiny s nezletilými dětmi.

V takovýchto případech, je před samotným rozvodem manželství nejprve nutné rozhodnout o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu. Soud vždy rozhodne o tom, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu. Existuje zde několik možností porozvodové péče o nezletilé děti, jimiž jsou společná, střídavá, či výhradní péče, přičemž nejčastěji bývá volena právě péče výhradní. Tento proces musí absolvovat v dnešní době značná část manželských dvojic a bezesporu nejlepším řešením takovéto situace je, když se spolu oba rodiče vzájemně na následné péči shodnou a domluví se, jak situaci řešit. Vystává zde však otázka, která z alternativ je pro budoucí vývoj dítěte nejlepší.

V rodině jako takové zastávají muž a žena odlišné role. Přestože se rodina v moderní společnosti přibližuje stále více egalitářskému modelu, stále můžeme pozorovat, že ve většině domácností zastává roli pečovatelskou především žena a role živitelská je přisuzována muži [Čermáková 1997²: 26]. Okamžikem rozvodu se většinou tyto role od základu mění, zejména pak co se týče případů výhradní péče. V obou možnostech přidělení dítěte do výhradní péče, jak matce, tak i otci, musí „zvolený“ rodič najednou zastat obě tyto role, pečovatelskou i živitelskou. Naopak druhý z rodičů se musí nějakým způsobem vypořádat se ztrátou každodenního kontaktu s dětmi a musí se s bývalým partnerem domluvit, jakým způsobem (a zda vůbec) bude k výchově dítěte přispívat.

V centru dění zůstává v naprosté většině případů matka, neboť přibližně u 90 % rozvedených párů dítě připadá do péče právě jí [Dudová 2008: 30]. Podle výpovědí expertů a expertek je to způsobeno zejména tím, že většina mužů neprojevuje zájem o svěřením dítěte či dětí do vlastní výchovy a přenechají péči výhradně do rukou matky [Dudová 2007a: 20-21]. Avšak ani zde rodičovská role otce nemůže být opomenuta. Méně častým je případ, kdy otec sám o následnou péči o děti požádá. V takovéto situaci však musí prokázat, že dítěti či dětem poskytne „kvalitnější“ péči než jakou může nabídnout matka [Dudová 2007a: 104]. To, že je

¹ ČSÚ: *Rozvodovost* (aktualizováno 15. 1. 2007): <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>> (cit. 25. 2. 2010).

² Data pochází z výzkumu *Rodina 1994* – sociologický výzkum sociálních podmínek české rodiny.

otcovství po rozvodu manželství problematickou institucí, dokazuje už jen to, že vznikají občanská sdružení otců zabývající se porozvodovou péčí o děti. Tito otcové považují současnou situaci za diskriminující a usilují o změnu dosavadní praxe.

Má bakalářská práce je zaměřena na problematiku porozvodové péče o děti především z perspektivy otců. Cílem této práce je zmapování situace v České republice v uplynulých letech co se týče rozvodovosti manželských párů s nezletilými dětmi a následná analýza otcovské role v rozvedené rodině. Nelze zde samozřejmě opomenout právní rámec této oblasti.

Logika této práce se odvíjí od obecných souvislostí směrem ke konkrétním aspektům této problematiky. První kapitoly je věnovány teoretickému rámci této problematiky. Zaměřuji se zde na změny, které nastaly v rodině a jejím chápání především v průběhu několika uplynulých desetiletí, dále na to, co ovlivnilo pohled na rodinu a její význam v našem životě a jaké změny nastaly v rolích, které zaujímají členové rodiny, zejména pak rodiče. V další části se věnuji analýze vývojových trendů rozvodovosti manželských párů s nezletilými dětmi v České republice. Zaměřuji se zde mimo jiné i na okolnosti tohoto vývoje a faktory, které jej ovlivňují. V následující části je rozebrán právní rámec této problematiky a jak je porozvodové rodičovství řešeno v české legislativě. Jsou zde popsány možnosti a alternativy porozvodové péče, které se zde naskytují, a jaké jsou jejich klady a zápory. V poslední části je pohlíženo na situaci v rozvedené rodině v kontextu otcovské rodičovské role. Zajímají mne zde postoje a názory samotných rozvedených otců na tuto problematiku.

1.1 Cíle práce a výzkumné otázky

Ve své práci se chci zaměřit zejména na to, jakou roli po rozvodu zaujímají otcové a jak na tuto svou roli pohlížejí. Na tuto problematiku budu pohlížet v kontextu změn, které se udály ve společnosti a ovlivnily tak podobu současné rodiny. Mým cílem v této práci je tedy zmapování vývoje rodiny až do současnosti a jak se instituce rodiny proměnila od její tradiční podoby do dnešní, moderní. Dále se zaměřím na situaci v České republice, co se týče rozvodovosti a porozvodové péče o děti. Chtěla bych se pokusit popsat a vysvětlit, jakou roli v rozvedené rodině zastávají otcové, a získat povědomí o jejich postoji k této problematice.

V neposlední řadě je mým cílem uvést a popsat možnosti řešení porozvodové péče, které se zde nabízejí a tyto možnosti mezi sebou porovnat, respektive nastínit, za jakých okolností je která z těchto možností vhodná.

1.1.1 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumnou otázkou tedy je, jakou roli zastávají otcové v rozvedených rodinách s dětmi. Dílčími podotázkami následně jsou:

- Jak se proměňovala podoba rodiny od společnosti tradiční do dnešní moderní podoby?
- Jaká je role otce v rodině? Jak se tato role mění po rozvodu manželství?
- Jak se vyvíjela a vyvíjí rozvodovost rodin s nezletilými dětmi v ČR?
- Jak je zde právně řešena porozvodová péče o děti? Jaké zde existují možnosti porozvodové péče o nezletilé děti? Jaké jsou jejich výhody a nevýhody?
- Jak otcové hodnotí porozvodové úpravy v péči o děti?
- Je možné zde podniknout nějaké kroky k lepšímu? Případně jaké?

1.2 Teoretická východiska

Tématem mé práce je porozvodové rodičovství z otcovské perspektivy, na něž je pohlíženo v kontextu proměn společnosti. Klíčovým pojmem je zde role otce. Sociální role jsou určovány naším sociálním statutem a postavením vůči našemu okolí. Z těchto rolí vyplývají naše práva a povinnosti a do určité míry nám ukládají způsob, jakým jednáme a jak se chováme, neboť z rolí, které zaujímáme, vyplývají konkrétní očekávání dané kulturou a společností, ve které žijeme. Tyto role se však okamžikem nějaké významné události mohou změnit, jako je tomu v případě této práce, kdy oním okamžikem je rozvod manželství.

Svou práci opírám o teorie popisující změny ve funkci, podobě i v chápání rodiny, které se odehrály v průběhu historie. Jedná se o změny způsobené společenskými přeměnami, zejména pak těmi, které se odehrály po druhé světové válce. Podrobněji se zaměřím na proces individualizace, který se odrazil na současné podobě rodiny. Do určité míry se zde pak promítnou teorie z oblasti genderu, které s těmito změnami souvisí. Genderový aspekt se odráží především ve zmiňovaných sociálních rolích, respektive v tom, jak se liší role mužů a žen, potažmo matek a otců. I tyto role však v průběhu posledních desetiletí prošly proměnou.

1.3 Metody a zdroje dat

Podklady ke své práci jsem čerpala z dostupných empirických dat, jakými jsou například statistiky ČSÚ, EUROSTATU apod. Svou práci samozřejmě opírám o odbornou literaturu, články v odborných časopisech a o zákony z oblasti rodinného práva. K rychlé analýze aktérů a získání povědomí o jejich názorech a postojích jsem využila informace dostupné na internetu,

jakými jsou různé webové stránky „sdružení otců“, či internetové diskuse na dané téma. Součástí mé práce je také vlastní kvalitativní sonda, provedená formou osobních rozhovorů. Díky ní se mi podařilo pohlédnout na téma porozvodového rodičovství očima samotných aktérů. Jedná se spíše o nastínění možných pohledů na problém porozvodového uspořádání z různých perspektiv, z nichž je patrné, jaké mínění a postoje k dané problematice zaujímají samotní otcové z rozvedených rodin. Tato sonda může pak posloužit k pozdějšímu podrobnějšího výzkumu, který už by byl nad rámec této práce.

2 Rodina a její proměny

V dřívějších dobách bylo pohlíženo na rodinu jako na neměnnou instituci, která zajišťuje společnosti koherenci. Tento pohled na rodinu jako stabilizující prvek společnosti panoval až do poloviny dvacátého století. Již od konce první světové války však můžeme pozorovat, že rodina prochází proměnami, které mění její základní charakteristiky [Možný 2006: 15-20].

V současné době se setkáváme s názory, že rodina je v dnešní době instituce nestabilní, ba dokonce někteří autoři hovoří o krizi či konci rodiny [Možný 2006: 230-231, Sullerotová 1998]. „Snad kvůli žádné jiné z institucí, které mají kořeny v minulosti, není slyšet tolik stesků jako nad ztraceným rájem rodiny.“ [Giddens 2000: 71-72]. Tyto myšlenky vznikají v důsledku empirických výzkumů, které nám dokládají, že v dnešní společnosti mimo jiné klesá sňatečnost i porodnost, polovina vzniklých sňatků končí rozvodem, narůstá počet neúplných rodin a stále více dětí se rodí mimo manželství [Rabušic 2001, Možný 2002: 21-25].

V této kapitole se zaměřím na okolnosti tohoto vývoje, jak se proměňovala rodina, zejména pak instituce manželství a rodičovství, od společnosti tradiční do dnešní moderní podoby.

2.1 Změny ve společnosti

Nejdříve, než se podrobněji zaměřím na konkrétní změny, které probíhaly v rodině jako takové, je nutné se podívat, jaké změny se odehrávaly ve společnosti. Vývoj společnosti a změny, které v ní nastaly, se pak přímo odráží v podobě rodiny i v jejím chápání v povědomí lidí. Zaměřím se zde především na revoluční demografické změny a na společenské události, jež nastaly po druhé světové válce, které tyto změny ovlivnily.

2.1.1 Demografické proměny společnosti

Demografické proměny od konce 18. století jsou nazývány souhrnně první a druhá demografická tranzice.³ V tomto procesu se reprodukce mění z extenzivní v intenzivní a to v souvislosti s proměnou tradiční společnosti na společnost moderní [Chludilová 2003]. První demografická revoluce, zasazená přibližně do období od poloviny 18. století do 30. let 20. století⁴, znamenala především pokles úmrtnosti, hlavně kojenecké, jako důsledek rychlého vývoje medicíny a lékařské péče. Následoval jej s určitým časovým odstupem pokles plodnosti, který představoval jakýsi přechod od kvantity směrem ke kvalitní péči o menší počet dětí [Dudová 2008: 58, Chludilová 2003, Rabušic 2001]. Přibližně v této době také vzniká tzv. kult mateřství, o kterém bude podrobněji pojednáno později (kap. 4.3.1). Druhá demografická tranzice, charakteristická zvyšujícím se počtem rozvodů, dětí narozených mimo manželství apod., se v západní Evropě projevila v šedesátých letech a trvala přibližně dvacet let. V Československu (jako i v dalších zemích sovětského bloku) se projevy objevily až v letech devadesátých a její průběh je mnohem rychlejší [Dudová 2008: 58, Chludilová 2003].

Podívejme se nyní podrobněji, jaké konkrétní demografické změny se odehrály. Po 2. světové válce můžeme pozorovat sňatkový boom. Zvyšuje se počet uzavřených manželství, přičemž se stále snižuje věk snoubenců, kteří do svazku manželského vstupují. Také intervaly mezi jednotlivými dětmi se zkracují, takže lidé i dříve přestávají mít děti. Tito početní a mladí manželé pak přirozeně plodí hodně dětí – vzniká tzv. poválečný „baby boom“⁵ [Sullerotová 1998: 19-21].

Od padesátých let se pak ale také zvyšuje rozvodovost. Zde pozorujeme rozdíly mezi vývojem v západní Evropě a v zemích východní Evropy. Ve východní Evropě klesá postupně porodnost. Důvody pro povolené potraty se totiž z lékařských rozšiřují i na „ekonomické a sociální“. Tato liberalizace potratů měla okamžitý dopad na porodnost. Index plodnosti prudce klesl.⁶ V ostatní Evropě porodnost neklesá a ani rodiny se nerozvádějí. Silná vlna rozvodů,

³ Nebo se také užívá výraz demografická *revoluce* či demografický *přechod*.

⁴ V různých částech světa docházelo k těmto změnám v různou dobu a lišila se i délka trvání tohoto procesu. V polovině 18. století probíhaly první počátky tohoto vývoje především ve Francii a Anglii. Později se postupně změny projevily v ostatních zemích západní Evropy, v Austrálii, v Severní Americe atd. V rozvojových zemích začala demografická revoluce až v 60. letech 20. století a probíhá velmi rychle. Ve vyspělých zemích byl tento proces oproti tomu dosti zdoluhavý. Platí tedy, že čím později revoluce začne, tím je rychlejší. U nás proběhla první demografická tranzice přibližně v letech 1830 - 1930 [Chludilová 2003].

⁵ V Československu v roce 1946 dosahuje index plodnosti 3,2 dětí na ženu [Sullerotová 1998: 19-21].

⁶ V Čechách z 2,6 na 2,1 dítěte na ženu. V roce 1967 pak na 1,7 dítěte na ženu [Sullerotová 1998: 24].

kteřá přišla hned po válce, opadá. Ve východní Evropě rozvody oproti tomu nepřetržitě stoupají⁷ [Sullerotová 1998: 24-25].

Od poloviny 60. let už klesá porodnost v celé Evropě. V Československu díky tomuto vývoji následovala pronatalitní opatření, která zvýhodňovala mladé manželské páry a narození druhého a třetího dítěte. Zpřísnily se též podmínky potratů. V 70. letech můžeme právě v důsledku této populační a bytové politiky komunistického režimu v Československu pozorovat nárůst sňatečnosti. 95 % mužů a 97 % žen se ženilo a vdávalo [Možný 2006: 211]. V období mezi lety 1974 a 1979 se pak v Česku narodilo asi o 30 % dětí více, než bylo obvyklé [Rabušic 2001: 34]. Kombinace těchto opatření zde však přinesla účinek sotva na několik málo let. Ve všech zemích začíná postupně převažovat model rodiny se dvěma dětmi, nebo s dítětem pouze jedním [Sullerotová 1998: 36].

V 60. letech přichází sexuální revoluce. Sex už není tabu a netýká se pouze manželského života. Velká změna je to především pro dívky, kvůli rozšiřující se a účinnější antikoncepci. Mohou si nyní zařídit život, jak chtějí a oddalovat mateřství [Sullerotová 1998: 40]. Lidé se postupně začínají vyhýbat porodu. Rozšiřují se nejrůznější způsoby antikoncepce a potraty [Sullerotová 1998; 30-33]. Po prudkém poklesu porodnosti následoval i velký pokles sňatečnosti. Díky tomu, že se sexuální život oddělil od života manželského, kdy předmanželská sexuální zkušenost už nepředstavuje žádné tabu, se mladí lidé do manželství už nehrnou. Rozšiřuje se postupně nesezdané soužití. Podle tehdejších názorů sňatek ztratil opodstatnění. Mnohými je považován za přežitek a k založení rodiny ho už není zapotřebí. Jedním ze základních rysů nesezdaného soužití je udržení volnosti a autonomie jednotlivců. Není zavazující a kdykoliv může být zcela jednoduše zrušeno. Oproti názorům, které tehdy převládaly, že takový způsob soužití je stabilnější, skutečnost byla zcela opačná. Nesezdaná soužití se rychleji a častěji rozpadají než manželství, právě protože je to tak snadné [Sullerotová 1998: 44-50].

V celé Evropě dále narůstá počet brzkých rozvodů (do 7 let od svatby). Vliv na rozvody měl mimo jiné větší význam připisovaný páru než rodině. O rozvod žádají v převážné většině ženy, přestože jejich budoucnost po rozvodu je velmi nejistá, neboť jim v naprosté většině případů značně poklesne životní úroveň. Rozvod už nepovažují tolik za ztroskotání, jako spíše za osvobození. Že ženy podávají častěji žádost o rozvod než muži, je možné odůvodnit také tím, že ženy přikládají manželskému životu větší význam než muži [Goode 1967: 178, Sullerotová

⁷ V Československu v roce 1950 připadal jeden rozvod na 10 manželství. V roce 1965, díky zmírnění zákonů v předcházejícím roce, pak už pozorujeme jeden rozvod na 5 manželství. V roce 1970 jeden rozvod ku čtyřem manželstvím [Sullerotová 1998: 25].

1998: 50]. Po rozpadu rodiny ale většinou odcházejí otcové, a to i přesto, že došlo k rozvodu vzájemnou dohodou. Začínají vznikat sdružení otců, kteří chtějí s touto nespravedlností bojovat. V „rodině“ už nehraje takovou roli příbuzenství. Když si žena najde nového partnera, patří role otce jemu a biologický otec ustupuje do pozadí. S růstem počtu neseďaných soužití roste i počet dětí narozených mimo manželství⁸ [Sullerotová 1998: 51-55].

2.1.2 Společenské změny po 2. světové válce

Po druhé světové válce nastaly ve společnosti změny, které se odrážely také na povaze moderní rodiny. V předchozí kapitole jsem uvedla, jaké demografické proměny, které ovlivnily podobu současné rodiny, se odehrály v evropské společnosti. Tyto změny v reprodukčním chování populace však ale byly vyvolány změnami, které se odehrály ve společnosti samotné.

V různých částech světa však docházelo k odlišnému vývoji. V zemích, které se po válce dostaly pod nadvládu komunismu, byla rodina propagována jako „základ společnosti“ [Sullerotová 1998: 10-12]. Díky nejružnějším populačním opatřením a zvýhodněním větších rodin byl tedy vývoj v těchto zemích odlišný od vývoje ve zbytku Evropy. Jak již bylo zmíněno výše, v zemích sovětského bloku se pak projevy druhé demografické revoluce projeví až o třicet let později oproti západu.

Odstartování demografické revoluce bylo podmíněno industrializací, tzn. rozšiřování strojní výroby, nové zdroje energie, lepší výrobní postupy, apod. Neopomenutelný je pokrok lékařských věd, zlepšení hygienických podmínek a celkové zlepšení životní úrovně, což vedlo k rapidnímu poklesu míry úmrtnosti. Velký vliv na chování lidí měla rostoucí urbanizace, tedy zvyšování podílu lidí žijících ve městech.

Roste vzdělanost a ženy se začínají postupně emancipovat. Vdané ženy začínají chodit do zaměstnání. Mateřství přestává být závazkem na celý život, ale ženy se mu nyní věnují jen několik prvních let po narození dítěte. V momentě, kdy jdou děti do školy, mohou ženy díky volnému času pracovat. Ozývají se různé reakce. Někteří tvrdí, že vstup žen do zaměstnání ohrožuje rodinu. Jiní naopak podporují právo ženy pracovat [Sullerotová 1998: 25-27]. V Čechách začaly ženy v padesátých letech obsazovat nízkostatusové pozice v průmyslu a zemědělství. V šedesátých letech začínají ve větší míře obsazovat pozice v administrativě a službách. Postupně na trh práce vstupuje generace středně a vysoce vzdělaných žen, které se prosazují na pozicích odpovídajících jejich kvalifikaci. V devadesátých letech pak ženy vstupují do podnikání. Na druhou stranu se také poprvé setkávají se zkušenostmi s nezaměstnaností [Maříková 2000: 86-87].

⁸ V roce 2000 se v České republice narodilo každé páté dítě mimo manželství [Možný 2002: 39].

Muž už tedy není jediným živitelem rodiny. Žena je vedle něj rovnoprávnou a autonomní osobou. Ve společnosti se postupně začíná rozmáhat individualismus, kterému budu v následující podkapitole (kap. 2.1.3) věnovat více pozornosti. Ženy byly tedy v jisté míře osvobozeny od tradičních rolí připisovaných jejich ženskosti. Naopak vyšší míra individualizace ve společnosti posiluje tradiční mužské rolí chování [Beck 2004: 181-185]. Individualismus postupně proniká do rodiny. Na počátku sedmdesátých let je zaváděn trend „rovnostářské dvojice“ v rodině, kdy cílem je vzájemná zaměnitelnost mužské a ženské role [Sullerotová 1998: 43]. „Současné společenské klima, jež klade důraz na rovnost pohlaví, na individuální volbu a na seberealizaci osobnosti, je v zásadě s manželstvím v jeho tradiční podobě obtížně slučitelné.“ [Rabušic 2001: 204].

2.1.3 Posun k individualizaci

Ve všech moderních industrializovaných zemích došlo po 2. sv. válce k posunu k individualizaci. Je to aspekt civilizačního procesu, který se postupně rozmáhal ve všech vyspělých zemích. Teze o vzrůstající individualizaci ale nejsou ničím novým. Tyto myšlenky nacházíme už u autorů 19. století, jakými jsou K. Marx, G. Simmel, F. Tönnies či E. Durkheim [Šubrt 1996: 59].

Lidé se začali zaměřovat na svou vlastní nezávislost a seberealizaci v životě. Zjednodušeně řečeno, lze podle Norberta Eliase říci, že „v poměru mezi *My* a *Já* (*Wir-Ich Balance*) dochází k přesunu akcentu z *My* na *Já*.“ [Šubrt 1996: 60]. Tyto změny v hodnotové orientaci lidí se odrazily v rodinném chování. Jak říká Beck, „dynamika individualizace, která vyvázala lidi z třídních kultur, se nezastavuje ani před branami rodiny.“ [Beck 2004; 175]. Ještě v 50. a 60. letech lidé toužili po šťastném rodinném životě. Dnes je jejich cílem v životě vlastní seberealizace a hledání své identity, což platí především pro mladé, vzdělané a bohaté lidi. „Šťastná rodina‘ je dnes méně přitažlivým ideálem. Důležité je, aby byl člověk šťasten sám za sebe.“ [Singly 1999: 91].

Sociální morálkou individualistů je hledání vlastní autonomie a nezávislosti. Na první pohled se tento způsob myšlení zřejmě jeví jako egoismus a často se tomu tak také mylně říkalo. „Egoismus je přemrštěná sebeláska, kvůli níž se má člověk raději než cokoli jiného. Individualismus (...) naopak usiluje o respektování člověka a jeho podnikání. Vede nás tedy k tomu, abychom respektovali druhého, stejně jako chceme být sami respektováni.“ [Sullerotová 1998: 39].

Když se podíváme na tuto definici toho, co je to individualismus a zároveň si představíme, jaké závazky se od manželů dosud v Evropě vyžadovaly, jistě zjistíme, že jsou tyto dva

způsoby života v konfliktu. Individualista to považuje „za krajní pokrytectví vůči svému hodnotovému systému a stejně tak může považovat za podlost obětování vlastní svobody a vlastního způsobu bytí, aby mohl zastávat nějakou roli v rodině.“ [Sullerotová 1998: 39]. Proces individualizace začal pronikat do mezilidských vztahů a do vztahů rodinných. Na rodinu už není pohlíženo jako na ucelenou jednotku, ale jako na skupinu individuí. „Základní buňkou společnosti už není rodina, ale jednotlivec.“ [Sullerotová 1998: 40]. V tomto kontextu se pak vynořují myšlenky o krizi či rozpadu rodiny [Dudová 2007b: 18]. Proč tedy rodina nezanikla?

Proces individualizace má totiž na vztahy mezi muži a ženami protichůdné důsledky. „Na jedné straně jsou při hledání „vlastního života“ *osvobození* od tradičních forem a připsaných rolí. Na druhé straně jsou lidé při oslabených sociálních vztazích *puzeni* k životu ve dvou, k hledání partnerského štěstí.“ [Beck 2004: 175]. Manželství a rodinu nyní drží pohromadě strach před osamělostí. „To, co hrozí a vzbuzuje obavy *za hranicemi* manželství a rodiny – osamělost -, je možná při všech krizích a konfliktech nejstabilnějším základem manželství.“ [Beck 2004: 187].

Obecně lze říci, že se pod vlivem individualizace mění mezilidské vztahy. Kontakty jsou velice pestré a široké. Vzhledem k tomu jsou ale vztahy pomíjivé a povrchní. Rodinné vztahy se pak stávají „něčím, co lze vyměnit“. Respektive vyměnit lze pouze manželského partnera, neboť partneři sice přicházejí a odcházejí, dítě ale zůstává. Individualizace tedy způsobuje, že společnost se musí stát společností bez dětí – „jedinou možností je, aby vyrůstaly u mobilních, samostatně je vychovávajících otců a matek.“ [Beck 2004: 190].

Ve společnosti se začíná prosazovat styl života, který lze s nadsázkou shrnout pod výraz „*anything goes*“. Dochází k emancipaci v rovině generového statusu. Už nelze jednoznačně definovat, kdo doma uklízí, kdo vaří, kdo obstarává péči o dítě, kdo chodí na nákup. Je to stejně nejasné jako to, kdo vydělává peníze, nebo kdo doma rozhoduje. „Manželství je možné oddělit od sexuality a sexualitu opět od rodičovství, rodičovství se dá znásobit rozvodem a to vše lze vydělit společným nebo odděleným životem a umocnit několika možnými bydlišti a vždy existující možností revidovat svá rozhodnutí. Po této početní operaci zůstane na pravé straně rovnítka poměrně velké a stále kolísající číslo, které poskytuje určitou představu o rozmanitosti přímých nebo několikanásobně komplikovaných stínových existencí, které se dnes stále častěji skrývají za stále stejnými a tak počestnými slůvky manželství a rodina.“ [Beck 2004: 189-190]. Úměrně tomu vzniká stále větší chaos v rodičovských a příbuzenských vztazích: moje děti, tvoje děti, naše děti [Beck 2004: 163].

2.3 Změny v rodině

Změny ve společnosti, které jsem uvedla v předchozích třech kapitolách se odrazily v rodinném chování lidí a obecně v podobě a chápání instituce rodiny jako takové. V této kapitole se budu věnovat, jakými proměnami prošla rodina v průběhu novodobé historie a jak se změnila její podoba od společnosti tradiční do dnešního moderního pojetí rodiny. Nutno zde podotknout, že v celé své práci se zaměřuji především na rodinu a změny jejího charakteru v české společnosti, případně v celé Evropě. Avšak tyto proměny, ať už proběhly dříve či později, jsou typické pro všechny vyspělé společnosti. „Souběžné trendy vidíme téměř všude; liší se pouze ve stupni a v závislosti na tom, jaký kulturní kontext je obklopuje.“ [Giddens 2000: 70].

V tradiční společnosti představovala rodina cosi posvátného. Manželství byl svazek, který byl svazkem náboženským, byl zpečetěn před Bohem: *Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj*. V tomto transcendentním pojetí představovalo manželství pouto na celý život. „Kanonické právo katolické církve, jež u nás po staletí vytvářelo dominantní právní rámec manželství a rodinného chování, je orientováno na stabilitu a posvátnost manželského svazku.“ [Možný 2006: 206]. V křesťanském světě manželství legitimizovalo sex a plození dětí. Lidská reprodukce byla přímo spojena s manželským životem. Tento monopol ale v průběhu doby padl. V dnešní společnosti nemanželský sex i děti narozené mimo manželský svazek nepředstavují žádné tabu [Možný 2006: 21].

Rodina, která byla ve své tradiční podobě rodinou patriarchální, znamenala především reprodukci statusu. Velkou váhu v rodinné sféře zaujímal majetek. Tradiční rodina byla v tomto smyslu především ekonomickou jednotkou [Giddens 2000: 72]. Manželský partner byl tehdy vybírán tak, aby byl majetek rodiny dobře chráněn a pokud možno rozšířen. Ve své tradiční podobě, která trvala až do 19. století, byla tedy hlavní funkcí rodiny transmise ekonomických statků. Zájmy rodiny byly nadřazeny zájmům jejích jednotlivých členů [Dudová 2007b: 19].

Postupem času pod vlivem sekularizace přestalo být manželství chápáno jako náboženský svazek spojený transcendentní silou a stala se z něho forma občanské smlouvy. „Industrializované společnosti s tržním hospodářstvím transformovaly manželství ve vztah smluvní, jak to odpovídá logice právního státu. Stala se z něj smlouva na dobu neurčitou, kterou lze jednostranně vypovědět.“ [Možný 2006: 236].

Základní funkce rodiny začaly postupně do určité míry zastupovat nejrůznější instituce, například vzdělávání dětí převzala škola, jejich socializaci začala přejímat média, apod.

[Možný 2006; 21]. Postupně zeslábl také vliv rodičů na manželství svých dětí. Manželství přestává být stavěno na materiálních základech. Majetek a udržení statusu pro další generace už není stěžejním prvkem manželského svazku. V první polovině 20. století se setkáváme s pojmem „ideologie lásky“. Od základu se pak mění charakter rodiny a jejích funkcí. Reprodukce majetku je nahrazena požadavkem lásky mezi manžely [Dudová 2007b: 19].

Motivace k uzavírání sňatku přešla z racionální volby na volbu založenou na citech. Manželský partner je nyní vybírán na základě osobních sympatií a vzájemné přitažlivosti. Víru tedy nahradila láska, ta je ale ve srovnání s ní velmi pomíjivá [Goody 2006: 192].⁹ Požadavkem lásky je tedy na manželství kladen veliký nárok. „Pokud se lidé vzali pod vlivem romantiky, pak je po jejím vyvanutí normální, že při prvním střetu charakterů nebo vkusu se začnou ptát: proč jsem se vlastně ženil/vdala? A stejně přirozené je, že posedlí všeobecným propagováním velké romantické lásky využijí první příležitosti zamilovat se do někoho jiného.“ [Reugemont 1939: v Singly 1999: 90]. Logicky je tímto zvratem v hodnotách lidí týkajících se rodinného života manželství oslabeno. V momentě, kdy láska vyprchá se totiž na prvním místě nabízí rozvod.

Postupně se pak rozpadala podoba velké tradiční rodiny a začal se upřednostňovat model rodiny sestávající z manželů a dvou dětí – nukleární rodina [Chludilová 2003]. Durkheim, který nazývá tento typ rodinného soužití „manželskou rodinou“, si již koncem 19. století uvědomuje tento proces zúžení kruhu rodiny jako důsledek rozvoje urbanizace a postupující individualizace [Dudová 2007b: 19]. Přestože se v tomto smyslu rodina, která je více autonomní k širšímu příbuzenstvu, stává stále více soukromou, současně se ale stává také stále více veřejnou, neboť se zvyšuje její závislost na státu, který přebírá některé z jejích základních funkcí. Singly nazývá tento jev „paradoxem moderní rodiny“ [Singly 1999: 12].

Později pak můžeme pozorovat další vlivy, které přetvářely podobu současné rodiny a ovlivnily i demografický vývoj populace. Od konce padesátých let se ženy začínají věnovat více své profesní kariéře. Uplatnění se na pracovním trhu už není dominantou mužů a se vstupem žen do zaměstnání, díky čemuž žena přestává být na muži závislá, se zásadně mění role mužů a žen. Od této doby si začínají být obě pohlaví rovnější. Ženy si díky svému pracovnímu uplatnění vybudovaly určitou autonomii. Avšak požadavky trhu práce a rodiny se vzájemně střetávají [Dudová 2007b: 22].

Důsledkem vstupu žen do zaměstnání bylo přehodnocení role mužů a žen v rodinné sféře. Zatímco tradiční model rodiny předpokládal, že žena zastává roli pečovatelskou a muž roli

⁹ Např. také Matějček [1986: 32], Singly [1999], Sullerotová [1998], Dudová [2008: 16], Možný [2006: 21-22].

živitelskou, v současné době se stále více klade důraz na egalitární model rodiny [Sirovátka 2008: 72]. S uplatněním žen na pracovním trhu a jejich finančního přispívání do rodiny roste požadavek mužské participace v domácí a pečovatelské sféře. „In the future, tensions between the breadwinner model and more involved conceptions of fatherhood will continue, if not increase.“ [Arendell 1995: 31].

A nemění se jenom role rodičovské, změnil se také přístup k dětem. Dříve byly ekonomickým přínosem a tak na ně bylo také pohlíženo, dnes představují v tomto smyslu naopak spíše finanční břemeno. Pořídit si dítě je nyní otázkou specifického rozhodnutí, které je vedeno psychickými a citovými potřebami [Giddens 2000: 79]. I přestože současným trendem je klesající porodnost, neznamená to, že by klesal i hodnotový význam dětí. Jen velmi nepatrný počet lidí v naší populaci pokládá za ideální nemít děti.¹⁰ Při jejich výchově pak u nás převládá jednoznačně neautoritativní způsob vychovávání dětí [Čermáková 1997: 69].

Vzhledem k tomu, jaké změny se udály ve společnosti v posledních desetiletí a jak se v jejich důsledku měnily role jednotlivých členů rodiny, měnila se celá podoba rodiny jako takové. Dnes je téměř nemožné jednoznačně definovat, co je to vlastně rodina. Současná rodina totiž nabývá mnoha podob a stále více nejrůznějších alternativních způsobů rodinného uspořádání [Arendell 1995: 25]. Přestože představa sezdané, nukleární, nelokální, dvougenerační rodiny přetrvává v povědomí lidí jako ideální forma rodinného soužití, sociodemografická data ukazují, že stále větší podíl rodičů žije v jiném uspořádání domácnosti a zvyšuje se tolerance, zejména mladších generací, k alternativním formám partnerského soužití [Dudová 2008: 58]. Ve společnosti narůstá počet nesezdaných soužití, nejrůznějších forem neúplných rodin¹¹ či rodin, ve kterých jednoho z rodičů nahradil rodič nevlastní. Manželský pár tedy není nutně shodný s párem rodičovským. Anthony Giddens označuje manželství a rodinu jako „skořápkové instituce“ – jmenují se stejně, ale uvnitř se zásadně změnil jejich charakter [Giddens 2000: 75-77]. Role, jaké zastávají muž a žena v rodině nejsou v současné době nijak specificky definované. Fungování rodiny a dělba práce v domácnosti závisí na jejich individuální domluvě. Přestože se podoba rodiny za posledních několik desetiletí zásadně přetvořila, stále zde ale chybí nové normy a vzory pro tyto nové situace [Dudová 2008: 43].

Je ale nutné mluvit o krizi či dokonce konci rodiny? Osobně si myslím, že ne. Změny, kterými instituce rodiny prošla, sice vedly k její destabilizaci, nicméně ji nedokázaly učinit

¹⁰ S výrokem „sledovat jak děti rostou, je největší radost v životě“ v České republice souhlasí 90 % žen a 80 % mužů [Čermáková 1997: 64].

¹¹ Za posledních 50 let se u nás podíl domácností neúplných rodin (jeden rodič s alespoň jedním dítětem) téměř zdvojnásobil, z 8 % na 14 % [Možný 2006: 252].

zbytečnou. Přestože se moderní společnost značně individualizovala, lidé stále hledají svůj protějšek ke společnému životu, se kterým by chtěli vychovávat své potomky. Život v manželství pomáhá člověku reflektovat svou vlastní identitu. Partneři si pak vytvářejí své „manželské já“ [Singly 1999: 93]. Manželství a rodinný život jakožto zdroj poznání sebe sama neztratil své opodstatnění v procesu vlastní seberealizace.

2.4 Role otce v rodině

Podoba role, jakou zastával otec v tradiční společnosti se od dnešní moderní podoby liší. Nemůžeme tvrdit, že je jeho role zcela jiná, některé její aspekty byly ale výrazně oslabeny. V tradiční společnosti byla osobnost otce silně autoritativní a jeho hlavním repertoárem bylo zajištění a živení rodiny. Jeho autorita a monopol na rozhodování byly odvozeny právě od jeho živitelské role. Muž byl jediným zdrojem příjmů rodiny, měl tedy právo rozhodovat [Černá 2001: 22]. Žena, která na něm byl zcela závislá, oproti tomu pečovala o děti a domácnost.

Když se podíváme na dnešní podobu rodiny, tak takovýmto tradičním způsobem funguje rodina až na některé výjimky pouze v době mateřské a rodičovské dovolené [Dudová 2007a: 22]. V dnešní době již není role otce tak silně autoritářská a současným trendem je díky velkému uplatnění žen v pracovní sféře egalitarismus mezi mužem a ženou. Otcovství dnes nemá jasně daná sociální pravidla [Dudová 2007a: 21] a role, jakou se otec rozhodne v rodině zaujmout, závisí na individuální domluvě obou partnerů. Není proto snadné definovat, jaká je role otce v současné rodině. I přes současné egalitářské trendy a postoje příklánějící se k rovnostářskému modelu rodiny, je ale v naší společnosti stále cítit důraz, kladený na tradiční podobu otcovské role. Je zde stále obecné očekávání, že jedním z hlavních repertoárů otcovství by měla být schopnost zajistit a živit rodinu¹² [Čermáková 1997: 26].

Jak již bylo řečeno, v dnešní době ženy nacházejí stále větší uplatnění na trhu práce a přestávají být závislé na muži. Role mužů a žen se v tomto důsledku mění. Ženy i muži cítí, že odpovědnost za životní úroveň rodiny je záležitostí obou partnerů¹³ [Čermáková 1997: 39-40]. Dříve tedy představoval muž hlavní či dokonce jedinou autoritu. Byl to muž, kdo o všem rozhodoval. To se týkalo samozřejmě i dětí [Černá 2001: 22]. Postupem času však byla jeho autorita a moc rozhodovat oslabována. Podle průzkumů bylo zjištěno, že dnes o důležitých věcech rozhodují oba společně, nikoliv jen muž. O každodenních věcech pak většinou jen žena [Singly 1999: 104].

¹² V roce 2003 si 91 % mužů a 89 % žen v ČR myslelo, že muž má především finančně zabezpečit rodinu, a 79 % mužů a 78 % žen se domnívalo, že péče o malé děti je převážně ženskou záležitostí [Dudová 2006].

¹³ 78,8 % mužů a 83 % žen souhlasí s výrokem, že „do rodinného rozpočtu by měli přispívat muž i žena“. [Čermáková 1997: 39].

Nicméně přestože dochází k vyrovnávání postavení mužů a žen a k jejich egalitarismu v rodinném životě, tak i „rovnostářské“ ženy zajišťují ve skutečnosti domácí práce ve větší míře než muži¹⁴ [Singly 1999; 105]. To se týká i péče o děti. I přes současné tendence, které nabádají muže k větší účasti v péči o děti, je tato oblast stále dominantou žen¹⁵. Muži věnují péči o dítě a domácnost zhruba třetinu času v porovnání se ženami [Sirovátka 2008: 77].

Co se týče vztahu otců k dětem, tak ten se začíná většinou rozvíjet od pozdějšího věku dítěte. V každodenním životě se jedná spíše o příležitostné aktivity, jako je například vyzvedávání ze školy, sportovní akce apod. [Dudová 2007a: 27-28, Burgessová 2004: 67]. Toto tvrzení ovšem neznamená, že otec není schopen se postarat o malé děti. Podle četných studií bylo dokázáno, že jak muži, tak ženy jsou k výchově a péči o děti stejně kompetentní [Maříková 2006].¹⁶ Otcové dokáží být na signály kojenců stejně citliví a vnímaví jako jejich matky. „Tvrzení ‚malé děti potřebují matku‘ je sice pravdivé, ale neúplné. Potřebují oba rodiče. Pomineme-li handicap kojení, jsou také oba plně schopni o dítě pečovat.“ [Novák 2008: 16]. Není to tak, že by žena uměla lépe pečovat o děti. Ale jen díky tomu, že tomu věnuje mnohem více času než muž, tak se to rychleji naučí a v této činnosti se vytrénuje. Otec dítěte má k tomu ale stejné předpoklady. „Důležitá otázka není ta, zda muži *mají* dovednosti k péči a výchově dětí, nýbrž zda takové dovednosti mohou získat.“ [Warshak 1996: 87]. Mnozí dnešní otcové jsou velice zdatnými v péči o dítě a mohou konkurovat té nejzručnější matce [Matějček 1986: 66].

V našem chápání mužské a ženské role je tento způsob pohledu hluboce zakořeněn. Připadá nám zcela přirozené, že péče o domácnost a děti spadá převážně do ženského pole působnosti. „Obecné pojetí maskulinity a femininity může fungovat jako sebenaplňující se proroctví. Jsme-li přesvědčeni, že péče o děti a jejich výchova je „ženskou záležitostí“, pak učíme své syny, aby ignorovali své rodičovské cítění a připravujeme je tak o cenné zážitky pečovatele. Dívky na druhé straně získávají zkušenosti tím, že si hrají s panenkami a že hlídají mladší děti, což představuje příjemnou možnost nácviku pečujícího a vychovávajícího chování.“ [Warshak 1996: 86]. Stejně tomu tak je co se týče domácích prací. V naší populaci se obecně očekává, že muž není schopen zvládnout rodinný provoz [Čermáková 1997: 74]. Avšak to, že většinu domácích prací vykonává převážně žena, neznamená, že muž není schopen tyto práce zastat také. Je to spíše zažitý stereotyp, který převládá v českých domácnostech. Jedná se o

¹⁴ Dělbá prací v české domácnosti se blíží spíše k tradičnímu modelu. Domácí práce obstarávají v převážné většině ženy. Nutno zde podotknout, že muži a ženy se na tuto oblast dívají jinou optikou a je těžké odhalit, jak tomu tedy ve skutečnosti opravdu je [Čermáková 1997: 46-48].

¹⁵ Výhradně rodině se věnuje jen každý desátý muž, ale každá čtvrtá žena. Výhradně práci se rovněž věnuje každý desátý muž, ale pouze každá třicátá žena [Čermáková 1997: 26].

¹⁶ Např. také Matějček [1986], Warshak [1996], Burgessová [2004], Novák [2008].

konstruktivistické pojetí rodičovství a otcovství. „Tento směr zdůrazňuje předpoklad, že otcovství stejně jako mateřství není žádným způsobem přirozeně či biologicky dáno, nýbrž že se jedná o fenomén sociálně konstruovaný zkušenostmi, interakcemi a sociálním vyjednáváním.“ [Dudová 2008: 36].

V mnohých výzkumech bylo zjištěno, že otcovská péče je významná, nejen když jsou děti starší, nýbrž i v raných letech. Mimo jakoukoliv pochybnost bylo potvrzeno, že „nemluvnata vytvářejí úzká citová pouta i se svými otci a že se tak děje přibližně v tutéž dobu, kdy se formují taková pouta k matkám. Ačkoliv otec a matka obvykle hrají v životě dítěte rozdílné role, „rozdílné“ neznamená více nebo méně důležité.“ [Warshak 1996: 31-32].

Současným trendem je snaha společnosti zapojit otce více do každodenní péče o jejich děti. Od poloviny 80. let docházelo k některým legislativním úpravám, díky kterým bylo možné otce více zahrnout do rodinné sféry. V roce 1990 byl původní mateřský příspěvek přejmenován na „rodičovský“, což oba rodiče v tomto ohledu zrovnoprávnilo. Od 1. 1. 2001 byla mateřská dovolená nahrazena rodičovskou dovolenou. Tyto změny lze považovat za první kroky k větší flexibilitě generových rolí v oblasti péče o malé děti. Přesto ale ještě nejsou přijímány celou českou populací¹⁷. Jejich přijetí bylo do velké míry ovlivněno spíše potřebou harmonizace českého práva se směrnicemi EU než tlakem společnosti na zrovnoprávnění mužů a žen v péči o děti [Dudová 2008: 60].

Míra účasti otců na péči o dítě je velice individuální záležitostí. Otcovství není v soudobé společnosti nikterak definováno a je otázkou individuální domluvy a vůle dvou partnerů. Vzhledem ke všem možným alternativám rodinného uspořádání se otcovství stává nejasným a pluralistickým [Dudová 2008: 44]. Otcové se v míře své účasti na péči o dítě liší od těch, kteří pečují přinejmenším ve stejné míře jako manželka, až po ty, kteří nepečují vůbec a považují tuto činnost za čistě „ženskou záležitost“. Záleží na tom, jak moc tradičně je uspořádána jejich domácnost, a také na možnostech obou partnerů. Pokud například manželka často pracuje v zahraničí, tak logicky péči zajišťuje ve větší míře otec [Dudová 2007a: 31-33].

Angažovaný otec, který se svým dětem věnuje, velice prospívá jejich vývoji. Zájem o dítě ze strany otce má například dobrý dopad na jeho výkony a na rozvoj jeho intelektu [Burgessová 2004: 180]. Dítě pak lépe prospívá ve škole. V mladším věku se tento vliv projevuje hlavně u chlapců. U dívek ovlivňují otcové jejich intelektuální vývoj spíše až v pozdějším věku [Warshak 1996: 33-36]. Péče angažovaného otce má mimo jiné také

¹⁷ Podle názorů, které převládají v naší populaci, je muž na rodičovské dovolené akceptován především z ekonomických důvodů (nezaměstnanost muže či lépe placená práce ženy), kdy je pak pro rodinu finančně výhodnější, aby byl na rodičovské dovolené muž [Maříková 2003: 6].

dlouhodobý vliv na empatickou schopnost dítěte [Bakalář 2002: 127]. Důsledky otcovské péče se ale netýkají pouze přítomného rozvoje dítěte. Projevují se i v jeho budoucím životě. Vztah s otcem se například odráží na vytváření pozdějších vztahů k příslušníkům opačného pohlaví. A to platí pro dívky i pro chlapce. Pro oba je totiž otec vzorem mužského chování, který chlapcům znázorňuje, jak jednat jakožto představitel mužského pohlaví, a dívkám zase dává první předlohu mužského společníka, podle níž si budou vybírat pozdějšího budoucího partnera [Černá 2001: 32].

Závěrem této kapitoly bych shrnula, že ačkoliv jsou v dnešní společnosti směrem k mužům a zejména pak otcům stále patrná očekávání týkající se plnění jejich tradiční funkce, tedy živitelské, můžeme ale pozorovat stoupající tendence angažovanosti mužů v rodinné sféře. Jejich angažovanost stoupá sice velice mírně, ale už dnes je možné říci, že současní otcové zažívají se svými dětmi mnohem více intimity, citovosti a sdílení rodinného života než jejich dědečkové [Matějček 1986: 58].

3 O rozvodu

V naší společnosti je jediným právním prostředkem zániku manželství za života manželů rozvod. V dnešní době je rozvod brán jako zcela běžný jev, který umožňuje opustit manželský svazek, ve kterém již nejsme spokojeni. Avšak bývaly doby, kdy manželství byl závazek na celý život, a jeho ukončení téměř nepřipadalo v úvahu. V této kapitole se zaměřím na rozvod jako takový. Nejprve nastíním historický vývoj rodinného práva a vznik instituce rozvodu a poté popíši vývoj rozvodovosti v České republice.

3.1 Historie rodinného práva a rozvodu

V průběhu historie prošlo rodinné právo na našem území mnoha proměnami. Nejvíce se patrně projevíly změny v postavení mužů a žen v rodině, které reflektovaly změny jejich postavení ve společnosti obecně. V této kapitole se podíváme na to, jak se rodinné právo vyvíjelo¹⁸, a především na vznik instituce rozvodu manželství.

Po staletí až do roku 1781 u nás vytvářelo dominantní právní rámec kanonické právo katolické církve. Jako takové stanovovalo manželství jako stabilní a posvátný svazek, který je garantován transcendentní Boží vůlí: *Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj* [Možný 2006: 205].

¹⁸ Podrobněji např. Veselá [2005: 53-112].

Tento svazek se vyznačoval jednoznačnou nadvládou muže. Žena mu byla zcela podřízena.¹⁹ Stejně tak děti byly plně podřízeny svému otci. Nemanželské děti pak nepatřily do jeho rodiny a neměly žádné dědické právo [Dudová 2008: 51].

Rozvod v dnešním slova smyslu, tedy ukončení manželství, které umožňuje založit nový sňatek, nemohl tento náboženský svazek samozřejmě připustit. Nerozlučitelnost manželství byla však i přesto v katolickém kanonickém právu změkčována i obcházena institucí *neplatnosti manželství* a institucí *rozvodu od stolu a lože*. Neplatnost manželství mohla být například vyslovena v případě, že manželství nebylo dosud „konzumované“, tzn. že manželé spolu neměli pohlavní styk. Rozvod od stolu a lože znamenal, že spolu manželé přestali žít, zaopatřilo se výživné, manželé mohli bydlet odděleně a byli zproštěni „manželských povinností“. Přesto tento svazek ve své podstatě nadále trval a vylučoval založení nového sňatku a nové rodiny. Vznik nového sňatku teoreticky umožňovala jenom tzv. *rozluka*. K té však docházelo jen ve zcela výjimečných případech. Ani tehdy nebylo jasně dáno, že člověk může opět vstoupit do církevního svazku manželského. Bylo k nim ale přistupováno s tolerancí [Možný 2006: 205-208].

Manželský svazek postupně ztrácel svou povahu transcendence a začínal nabývat podoby občanské smlouvy²⁰. Mezi lety 1786 a 1812 vzniká Josefův Všeobecný zákoník, platící až do roku 1919. Tento kodex zrovnoprávnil manželské a nemanželské děti v dědickém právu. Muž je však stále hlavou rodiny a žena je mu podřízena [Dudová 2008: 51]. V květnu 1919 byl pak tento zákoník novelizován²¹ a byl přijat zákon, který možnosti rozluky manželství liberalizoval. Mimo jiné, mohl být důvodem k rozluce „vzájemný nepřekonatelný odpor“, který zde vytvořil možnost brát v úvahu subjektivní vůli zúčastněných. Přesto ještě bylo nutno předkládat důkazy, které toto tvrzení podkládají [Možný 2006: 205-208].

Po 2. světové válce dochází k zásadním změnám. V roce 1948 je přijata Ústava 9. května, kterou je zrovnoprávněno postavení mužů a žen ve společnosti i v rodině. V roce 1950 je pak přijat nový „zákon o právu rodinném“, který je založený na rovnoprávnosti mužů a žen a zdůrazňuje zejména zájem dítěte ve věci rozhodování o rodině. Rodičovská moc náleží oběma rodičům stejnou měrou, bez ohledu na to, zda jsou manželé. Nově je též na místo rozluky institucionalizován rozvod manželství. Dále je v tuto dobu legalizováno umělé přerušování těhotenství [Dudová 2008: 51].

¹⁹ Pokud se například dopustila cizoložství, byl její prohrěšek přísně stíhán. Nejen soudem, ale i manželem samotným. Za určitých okolností měl manžel právo svou ženu za cizoložství dokonce i zabít [Dudová 2008: 51].

²⁰ První občanský sňatek byl uznáván od roku 1580, respektive 1656 v Holandsku, od roku 1653 v Anglii a od roku 1790 ve Francii [Možný 2006: 207-208].

²¹ V této době mimo jiné získávají ženy právo volit.

První rozsáhlejší novelizace zákona o rodině přichází až v roce 1963. Pojem *rodičovská moc* je zde nahrazen pojmem *práva a povinnosti rodičů*, nebo-li „*rodičovská zodpovědnost*“. [Dudová 2008: 51-52]. Rodičovskou zodpovědností se rozumí souhrn práv a povinností v péči o nezletilé dítě, zejména péči o jeho zdraví a tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Rodičovská zodpovědnost náleží oběma rodičům, bez ohledu na to, zda jsou manželé [Veselá 2005: 181-182]. Od novely z roku 1963 přišly další významné reformy až v roce 1998, kdy asi nejvýznamnější změnou je zavedení institutu společné a střídavé péče [Dudová 2008: 52].

Když srovnáme dnešní právní řád s tehdejší katolickým církevním právem, rozdíl je takový, že dnes mohou rozvedení lidé oproti rozvodu od stolu a lože uzavírat nové sňatky, připouští se také rozvod na návrh pouze jedné strany, dokonce i když strana druhá nesouhlasí. Dále již neexistuje pojem „manželské povinnosti“ ve smyslu povinnosti sexuálního styku²² a nevěra sama o sobě není právním důvodem k rozvodu [Možný 2006; 208].

3.2 Vývoj rozvodovosti

Podívejme se nyní, jak se vyvíjela rozvodovost na našem území od padesátých let 20. století do současnosti a co její míru ovlivnilo.

Po druhé světové válce byla rozvodovost v českých zemích na relativně vysoké úrovni. Na počátku padesátých let byla tato úroveň okolo 10 tisíc rozvodů ročně. Rychlejší nárůst můžeme pozorovat až v polovině šedesátých let, což bylo ovlivněno přijetím nového zákona o rodině v roce 1963. Tento zákon však ještě nepřipouštěl tzv. smluvený rozvod. S tím se setkáváme až v novele tohoto zákona z roku 1965, podmínkou ale bylo, že manželé spolu delší dobu (obvykle bylo minimálně tři roky) nežijí. Hranici 20 tisíc rozvodů překročil absolutní počet v roce 1969, nad 30 tisíc se úroveň dostala v roce 1984. Za třicet let, které uběhly od počátku šedesátých let do počátku let devadesátých, se míra rozvodovosti téměř ztrojnásobila²³.

Na konci osmdesátých let se ukazatele rozvodovosti ustálily na vysoké hranici kolem 30 tisíc rozvodů, na níž se pohybovaly téměř po celá léta devadesátá. Tento trend dlouhodobého mírného růstu byl ale přerušen v roce 1999, kdy rozvodovost výrazně poklesla (viz tabulka). Počet rozvodů klesl na úroveň z roku 1971. Příčinou tohoto náhlého poklesu byly legislativní změny, které mu předcházely. Roku 1998 byla přijata novela zákona o rodině (č. 91/1998 Sb.), která nově upravila podmínky, za kterých může být manželství rozvedeno. Byl zaveden tzv. nesporný rozvod, při kterém může být manželství rozvedeno, aniž by soud zjišťoval příčiny rozvratu. Musí být ale splněny určité podmínky. Manželství musí trvat alespoň jeden rok,

²² I mezi manželi je dnes možná žaloba pro znásilnění.

²³ Demografický portál: *Rozvod: Historie*: <http://www.demografie.info/?cz_rozvodhistorie> (cit. 11. 3. 2010).

manželé spolu minimálně půl roku nežijí. Na rozvodu se spolu domluvili a mají vyřešeny majetkoprávní vztahy a poměr k nezletilým dětem²⁴.

Tabulka : Rozvody, rozvodovost, rozvodový index a úhrnná rozvodovost v letech 1989-2001

Rok	Počet rozvodů	Hrubá míra rozvodovosti (rozvody na 1000 obyvatel)	Rozvodový index (rozvody na 100 sňatků)	Úhrnná rozvodovost na 100 sňatků
1989	31 376	3,0	38,6	37,2
1990	32 055	3,1	35,2	38,0
1991	29 366	2,8	40,8	34,9
1992	28 572	2,8	38,6	34,0
1993	30 227	2,9	45,8	36,2
1994	30 939	3,0	52,9	37,6
1995	31 135	3,0	56,7	38,5
1996	33 113	3,2	61,4	41,8
1997	32 465	3,2	56,2	42,1
1998	32 363	3,1	58,8	43,1
1999	23 657	2,3	44,2	32,4
2000	29 704	2,9	53,7	41,3
2001	31 586	3,1	60,3	45,0

[zdroj: ČSÚ: *Vývoj sňatečnosti a rozvodovosti v ČR* (aktualizováno 18. 10. 2010): <<http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/tab/B6003ECF1F>> (cit. 25. 2. 2010)]

Oproti tomuto zjednodušenému projednávání bylo zavedeno další nové pravidlo, které ztížilo rozvody manželství s nezletilými dětmi, a v praxi pak nejvíce ovlivnilo výši rozvodovosti. Podle nového zákona musí soud nejprve upravit poměry rodičů k nezletilým dětem (komu připadne do péče, výši výživného). Bez této úpravy není možné manželství rozvést a pokud soud rozhodne, že je rozvod v rozporu se zájmy dítěte, pak manželství nerozvede.

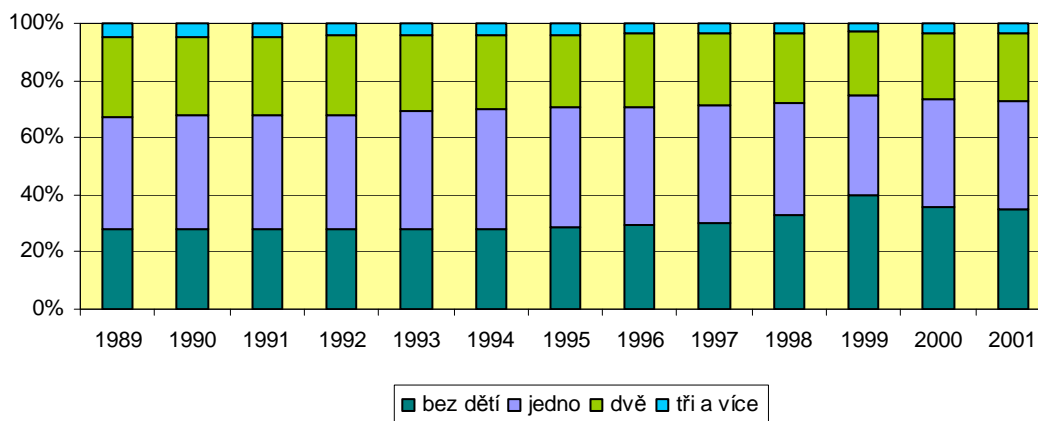
Když byl návrh tohoto zákona zveřejněn v roce 1996, dosáhla rozvodovost nejvyšší úrovně, kdy bylo zaznamenáno 33 113 rozvodů. Tento nárůst byl způsoben předpokládaným ztížením procesu rozvodu a nestabilní páry se raději nechaly rozvést dříve, než tento zákon vstoupí do praxe. Následkem této přísnější legislativní změny pak bylo v roce 1999 rozvedeno o 27 % manželství méně než v předchozím roce. Postupně však úroveň rozvodů narůstala a v roce 2001 se dostala opět nad hranici 30 tisíc²⁵. V současné době počet rozvodů stagnuje na úrovni kolem třiceti tisíc rozvedených párů. Pro přibližně každého pátého muže a každou pátou ženu je však rozvod opakovaná zkušenost [Možný 2002: 45].

²⁴ Demografický portál: *Rozvod: Historie*: <http://www.demografie.info/?cz_rozvodhistorie=> (cit. 11. 3. 2010).

²⁵ Demografický portál: *Rozvod: Historie*: <http://www.demografie.info/?cz_rozvodhistorie=> (cit. 11. 3. 2010).

Když sledujeme vývoj rozvodovosti, musíme mít na paměti, že se odvíjí od míry uzavřených sňatků. Současným trendem je stále se snižující počet uzavřených manželství a stále více lidí zůstává celoživotně svobodných. V tomto důsledku se rozvodovost může jevit poměrně nízká [Možný 2006: 209]. V roce 2009 můžeme dokonce zaznamenat pokles, kdy bylo rozvedeno 29,1 tisíce manželství, což byl počet o 2,2 tisíce nižší než v roce 2008. V roce 2009 bylo také uzavřeno rekordně málo sňatků. Byl zaznamenán nejmenší počet uzavřených manželství od roku 1918.²⁶ Ze všech těchto rozvodů se pak přibližně v 60 % případů jedná o rozvod manželství, ve kterém jsou přítomny nezletilé děti (viz graf).²⁷ Od roku 2000 ale můžeme pozorovat mírný pokles tohoto procenta, který je způsobený postupným nárůstem počtu mimomanželských dětí v populaci²⁸.

Graf: Struktura rozvodů podle počtu nezletilých dětí

[zdroj: ČSÚ: Vývoj sňatečnosti a rozvodovosti v ČR (aktualizováno 18. 10. 2010): <<http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/tab/B6003F1C64>> (cit. 25. 2. 2010)]

Nejpřesnějším ukazatelem, kterým můžeme popsat rozvodovost, je ukazatel úhrnné rozvodovosti. Tento ukazatel vztahuje rozvody ke sňatkům, ze kterých vzešly. V současné době se úhrnná rozvodovost pohybuje těsně pod hranicí 50 %.²⁹ To znamená, že přibližně polovina manželství skončí rozvodem.

Proč některá manželství končí rozvodem a jiná ne? Chicagská škola se snažila empiricky zkoumat příčiny rozvodů manželství. Díky tomu byla umožněna jistá míra predikce zániku

²⁶ ČSÚ: Pohyb obyvatelstva 2009 (aktualizováno 15. 3. 2010): <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby031510.doc>> (cit. 25. 2. 2010).

²⁷ V roce 2009 to bylo v 58 % případů:

ČSÚ: Rozvody podle oblastí, krajů a okresů (aktualizováno 28. 3. 2010): <[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/E30032FE82/\\$File/400109q441.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/E30032FE82/$File/400109q441.pdf)> (cit. 25. 2. 2010).

²⁸ Demografický portál: Rozvod: Historie: <http://www.demografie.info/?cz_rozvodhistorie=> (cit. 11. 3. 2010).

²⁹ V roce 2008 dosáhla úhrnná rozvodovost 49,6 %: ČSÚ: Rozvodovost (aktualizováno 15. 1. 2007): <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>> (cit. 25. 2. 2010).

manželství. Ukázalo se, že šanci manželství na úspěch mohou ovlivnit obecné sociální charakteristiky, např. socioekonomický status, vzdělání, věk vstupu do manželství, doba jeho trvání, etnicita, náboženství apod. [Možný 2006: 214-216].

Obecně lze říci, že česká populace je k rozvodům tolerantní. S výrokem, že „rozvod je zpravidla nejlepším řešením situace, když pár není schopen řešit své manželské problémy“ souhlasí více ženy (60 %) než muži (52 %) [Čermáková 1997: 62]. V praxi se toto zjištění potvrzuje, neboť více žádostí o rozvod podávají právě ženy³⁰. Oproti tomu s tvrzením, že „manželé by měli zůstat pohromadě, i když spolu nemohou vyjít, dokonce i v případech, nemají-li děti“ souhlasilo pouhých 5 % respondentů. S výrokem „jsou-li v rodině děti, rodiče by měli zůstat pohromadě i když spolu nemohou vyjít“ souhlasí více muži (35 %) než ženy (26 %). Pravděpodobně se zde v jisté míře projevuje vědomí mužů o běžné soudní praxi, že děti jsou svěřovány především matkám [Čermáková 1997: 66-67].

3.2.2 Mezinárodní srovnání

Česká republika v mezinárodním srovnání patří z hlediska rozvodů manželství ke státům, kde je vysoká intenzita rozvodovosti. Vysokou úroveň rozvodovosti se dále vyznačují státy skandinávských zemí, Pobaltí, Belgie, Maďarsko či Velká Británie. Oproti tomu státy jižní Evropy (zejména Itálie, Španělsko, Řecko) a Polsko, kde je silná katolická tradice, se vyznačují nízkou úrovní rozvodovosti. V porovnání České republiky se Slovenskem je slovenská míra rozvodovosti přibližně o necelou třetinu nižší³¹.

4 Porozvodová péče o děti

Manželství je dnes chápáno jako smlouva, kterou je možné jednostranně vypovědět. Avšak rodičovství je závazek na celý život. Nelze jej přerušit a ani rozvod jej nemůže nějakým způsobem anulovat. „Rodičovství nemůžeme zrušit. Můžeme je zapřít, potlačit, nehlásit se k němu, ale odepsat je nemůžeme. I po rozvodu zůstává faktem, že jsme matkou nebo otcem zcela určitého – našeho! – dítěte.“ [Matějček 1992: 5].

Rozvod je velikým zásahem do vztahů v rodině a často představuje klíčový bod v proměně vztahu rodič – dítě [Nadelson, Polonsky 1984: 234-235]. Rodičovské vazby nelze jen tak ze dne na den zpřetrhat a „v naprosté většině případů potřebuje dítě i po rozvodu oba rodiče.“

³⁰ Z celkem 31 300 návrhů na rozvod schválených v roce 2008 iniciovaly ženy 65 % z nich: ČSÚ: *Rozvodovost* (aktualizováno 15. 1. 2007): <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>> (cit. 25. 2. 2010).

³¹ Eurostat: *Population and social conditions* (aktualizováno 2. 9. 2008): <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-08-081/EN/KS-SF-08-081-EN.PDF> (cit. 15. 4. 2010).

[Matějček 1992: 6]. Richard A. Warshak došel ve své práci ke stejnému závěru, tedy že dětem se obvykle lépe dařilo, pokud se na jejich výchově podíleli oba dva rodiče i po rozvodu. Nepřítomnost rodiče (zde míněno otce) v rodině často pro děti znamená zvýšené riziko psychických problémů [Warshak 1996, Bakalář 2002: 138-141].

Rodičovství po rozvodu je velmi náročná věc. Pokud jsou však bývalí partneři schopni se spolu dohodnout a jsou ochotni podstoupit určité kompromisy, je pak situace o mnoho snazší pro všechny zúčastněné. „Optimální formou styku po rozvodu je volné pokračování rodinného vztahu. Manželství se sice rozešlo, ale oba rodiče uznávají, že jejich rodičovství pokračuje a že je třeba rodičovské vztahy k dítěti zachovat.“ [Matějček 1992: 11].

Nejklasičtější scénářem porozvodové péče o děti je, že dítě připadne do výhradní péče matky (v 90 %) a otec své dítě či děti navštěvuje ve vyhrazenou dobu. O porozvodovém rodičovství a uspořádání rozvedené rodiny bude pojednáno v následujících kapitolách (kap. 4.2 a kap. 4.3).

4.1 Legislativní rámec

Z hlediska práva najdeme právní úpravu porozvodového rodičovství zejména v zákonu o rodině, v Listině základních práv a svobod či v Úmluvě o právech dítěte.

Nejdříve začneme zákonem o rodině. Lze jej v podstatě chápat jako „psaný soubor norem vztahující se mimo jiné na rodičovství a na otcovství a jako takový jasně stanovuje povinnosti otce“ [Dudová 2008: 50]. Byl přijat roku 1963 (zákon č. 94/1963 Sb.) a naposledy byl novelizován roku 1998 (zákon č. 91/1998 Sb.). Novela z roku 1998, s účinností od 1. 8. 1998, pak nově upravuje podmínky rozvodu manželství s nezletilými dětmi. Do té doby bylo řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem součástí řízení o rozvod. Podle § 25 zákona o rodině pak „manželství nelze rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu, které vydá soud v řízení podle § 176 občanského soudního řádu.“ [Veselá 2005: 147]. Jedná se tedy o zcela samostatné řízení, které samotné řízení o rozvod ze zákona předchází.

Podle § 26 zákona o rodině odst. 1 „před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu“.³² Jinými slovy, soud musí v případě rozvodu manželství nejprve rozhodnout o tom, komu dítě připadne do péče, a jak bude přispíváno na jeho výživu, a teprve po tomto rozhodnutí je možné

³² Sbírka zákonů 2010: *Zákon o rodině § 26*: <<http://www.sbirkazakonu.info/zakon-o-rodine/pred-rozhodnutim-kterym-se-rozvadi-manzelst.html>> (cit. 4. 3. 2010).

manželství rozvést. Na úpravě poměrů k dětem po rozvodu manželství je možné, aby se rodiče vzájemně dohodli (a ve většině případů tomu tak skutečně je³³) a není pak nutné, aby o přidělení dítěte do péče rozhodoval soud [Dudová 2007a: 73].

Podle 2. odstavce § 26 tohoto zákona může soud též rozhodnout o společné nebo střídavé péči, jsou-li oba rodiče k tomuto typu výchovy způsobilí, mají-li o ní zájem, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.³⁴

Kritéria pro rozhodování soudu o svěřením nezletilého dítěte do péče jsou především zájem dítěte a životní poměry rodičů. „Při rozhodování o svěřením dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy, schopnosti a vývojové možnosti, a se zřetelem na životní poměry rodičů. Dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud přihlédne rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů“ (§ 26 odst. 4 zákona o rodině³⁵). Soud vždy také vezme v úvahu, kdo dosud kromě řádné péče o dítě dbal o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní (§ 26 odst. 5 zákona o rodině³⁶).

„Rodiče, ať jsou manželé, rozvedení manželé nebo nikdy manželé nebyli, mají právo se se svými dětmi stýkat.“³⁷ Podle převládající soudní praxe se dítě ale nemůže samo rozhodnout, zda se s druhým rodičem chce stýkat. Toto právo rodiče na styk s dítětem je pak uplatňováno jako povinnost [Dudová 2007a: 79]. Přesto však soud zjišťuje názor dítěte, ke kterému přihlíží v míře adekvátní podle jeho věku a rozumové vyspělosti.

Relativně nejsilněji je v zákoně o rodině zastoupen repertoár živatele. Pojednání o výživném (podrobněji v následující kapitole) je samostatnou součástí zákona, která nespadá pod rodičovskou zodpovědnost a je nezrušitelná. Druhým nejvýznamnějším je pak repertoár vychovatele. První paragraf zákona říká, že „hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí“ [Dudová 2008: 54].

³³ V přibližně 70-90 % případů přicházejí rodiče k soudu s již určenou dohodou [Hastrmanová 2007a: 88].

³⁴ Sbírka zákonů 2010: *Zákon o rodině § 26*: <<http://www.sbirkazakonu.info/zakon-o-rodine/pred-rozhodnutim-kterym-se-rozvádí-manželst.html>> (cit. 4. 3. 2010).

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ MPSV: „*Porozvodové konflikty*“ (2009): <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7288/Porozvodove_konflikty.pdf> (cit. 25. 3. 2010).

Kromě zákona o rodině můžeme nalézt další právní úpravy rodičovství a rodinných vztahů v Listině základních práv a svobod, která byla 16. prosince 1992 vyhlášena jako součást ústavního pořádku České republiky. Listina základních práv a svobod říká, že „péče o děti a jejich výchova jsou právem rodičů, děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči.“ (Hlava čtvrtá, Čl. 32 odst. 4³⁸). Dále nalezneme další právní úpravy v Úmluvě o právech dítěte, vytvořené Organizací spojených národů v roce 1989, která u nás platí od 6. února 1991. Tato úmluva zajišťuje dítěti právo znát své rodiče, právo na jejich péči a právo stýkat se s oběma rodiči [Ondráčková 1996: 6]. „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte.“ (Čl. 18 odst. 1).

4.1.1 Výživné

Jak jsem již uvedla výše, výživnému je v zákonu o rodině věnována samostatná kapitola. Navíc vzhledem k tomu, že je to v naprosté většině případů rozvedených rodin právě úděl otců, jakožto rodičů, kteří nemají děti v péči, kteří musí plnit vyživovací povinnost formou peněžitých příspěvků na dítě, je adekvátní tomuto tématu v mé práci ponechat trochu prostoru.

Výživné po rozvodu není přesně stanovené a v dosavadní praxi je jeho stanovení velmi individuální. Odvíjí se od schopností, možností a majetkových poměrů povinného rodiče. Soud také přihlíží k tomu, který z rodičů a v jak velké míře o dítě osobně pečuje. Jedná se přibližně o 15-25 % příjmu³⁹. K tomu tady hrají roli další individuální faktory, například, jestli rodič platí dítěti stavební spoření, jestli financuje kroužky, zdravotní stav dítěte, apod. [Dudová 2007a: 81].

V současné době je otázka výživného velice aktuálním tématem ve veřejném diskurzu. Vzhledem k velice individuálnímu přístupu soudců ke stanovování výše výživného navrhla v tomto roce ministryně spravedlnosti Daniela Kovářová tabulky, které by měly pomoci postup soudů sjednotit. Podle těchto tabulek je propočítán procentuální podíl z čistého příjmu rodiče rostoucí úměrně k věku dítěte (viz tabulka).

³⁸ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna: *Listina Základních práv a svobod* (1992): <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>> (cit. 4. 5. 2010).

³⁹ Průměrná výše výživného vyměřeného otcí na jedno dítě byla v roce 2004 podle Ministerstva spravedlnosti 1632 Kč měsíčně [Dudová 2008: 62-63].

Tabulka pro výpočet výživného navržená ministerstvem spravedlnosti

Věk dítěte	Díl z platu
0-5 let	9-13 %
6-9 let	11-15 %
10-14 let	14-18 %
15-17 let	17-21 %
18 a více let	20-24 %

[Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR: *Výživné*: Justice.cz
<<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5224&d=310739>> (cit. 15. 4. 2010)]

Tabulka pro soudce je spíše doporučujícím materiálem. Není závazná, soudci i nadále budou přihlížet k individuální situaci jednotlivých případů. Tabulka není určena ale jen soudcům, slouží i pro samotné rodiče, kterým zprostředkovává důležité vodítko, jakou přibližnou částku u soudu požadovat.⁴⁰

Podle průzkumu veřejného mínění, který zadalo ministerstvo spravedlnosti, souhlasí s existencí pravidel pro určování výživného téměř 70 % respondentů. Necelých čtyřicet procent dotázaných se přiklání k návrhu, že rodič, který nemá dítě ve své péči, by měl platit 11-20 % ze svého platu. Necelých třicet procent respondentů se pak domnívá, že by měl platit 21-30 % z platu.⁴¹

4.2 Porozvodové uspořádání

Do roku 1998, kdy byl novelizován zákon o rodině (č. 91/1998 Sb.), byla jedinou možností porozvodové péče o děti péče výhradní. S novelou zákona však přišla možnost nového řešení porozvodové situace, a to možnost společné či střídavé výchovy. V současné době se má situace tak, že těchto alternativních způsobů porozvodového uspořádání je využíváno jen velice zřídka. Stále zde převládá v naprosté většině (90 %) výhradní péče matky.

V této kapitole bych se chtěla zaměřit na to, jaké možnosti porozvodové péče o děti se v našem právním řádu naskytují a jaké jsou jejich klady a zápory. Začnu u nejčastějšího typu porozvodového uspořádání, a tím je výhradní péče jednoho z rodičů. Dále podrobněji rozeberu alternativní způsoby výchovy, společnou a střídavou péči.

4.2.1 Výhradní péče

Výhradní péče matky nebo otce je nejčastější a donedávna byla i jedinou možností porozvodové úpravy poměrů nezletilých dětí. Jedná se o takový typ uspořádání rozvedené rodiny, kdy dítě je svěřeno do péče jednomu z rodičů. Druhý rodič pak na jeho výchovu

⁴⁰ Ministerstvo spravedlnosti ČR: *Výživné*: Justice.cz:
<<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5224&d=310739>> (cit. 15. 4. 2010).

⁴¹ Tamtéž.

přispívá finančně a jsou mu umožněné návštěvy. Standardně bývá společný čas s druhým rodičem vymezen na jeden víkend za čtrnáct dní.⁴² Pokud mezi bývalými partnery přetrvává konflikt a nejsou schopni se dobře dohodnout, je poměrně vhodnou formou styku v tomto případě takový způsob, že rodič, který nemá dítě ve své péči stráví s dítětem delší časové úseky. Místo obvyklých návštěv každých čtrnáct dní o víkendu může například dítě trávit čas s rodičem celý měsíc o prázdninách, týden o vánocích apod. [Matějček 1992: 12].

Jedná se u nás o nekompromisně nejčtenější způsob porozvodové péče, přičemž v naprosté většině případů jde o výhradní péči matky. Do péče otce připadne dítě jen v 8 % případů [Dudová 2008: 30]. „Ať je dítě svěřeno do výhradní péče matky nebo otce, je vždy postiženo tím nejzávažnějším důsledkem rozvodu, totiž ztrátou plnohodnotného vztahu s druhým z rodičů.“⁴³ Bohužel se v naší společnosti setkáváme s tím, že dítě je svěřováno do výhradní péče téměř automaticky, ačkoliv by tomu tak mělo být pouze v případě, že tento rodič má k jeho výchově a péči lepší předpoklady. Do výhradní péče by dále měly být svěřovány děti v případě, že místa bydliště rodičů jsou od sebe příliš vzdálená nebo pokud mezi bývalými manžely přetrvává silný konflikt [Warshak 1996: 168-172].

VÝHRADNÍ PÉČE MATKY

V 90% případů bývají děti svěřeny právě matkám. Je tomu tak především proto, že jsou to právě matky, kdo většinou zastávají každodenní úkony spojené s péčí o dítě. Soudy pak chtějí zachovat dětem tuto kontinuitu [Hastrmanová 2007a: 90].

Na matku s dítětem či dětmi ve výhradní péči jsou kladeny veliké nároky. Musí zastat roli jak živitelskou tak i pečovatelskou [Dudová 2007a: 20]. Přejechod z dvoupříjmové rodiny na rodinu jednopříjmovou, kdy žena živí rodinu a zároveň se musí starat o výchovu a péči o děti, má neblahý dopad na jejich životní úroveň. Rozvedené matky se závislými dětmi se stávají skupinou významně ohroženou chudobou a nízkou životní úrovní. Výsledkem je tzv. feminizace chudoby, což znamená, že stále větší podíl lidí žijících pod hranicí chudoby tvoří ženy. Oproti tomu rozvedení muži bez dětí v péči si svůj nabytý status ponechávají, či dokonce díky nově získanému většímu časovému prostoru, který mohou věnovat své práci, jej ještě zvyšují. Na druhou stranu se často potýkají s omezením či ztrátou kontaktů se svými dětmi [Dudová 2008: 28].

„Masivní svěřování dětí matkám vyplývá z převládajících stereotypů a tradičních představ o mateřské a otcovské roli (...).“ Tyto stereotypy jsou sdíleny soudci, sociálními pracovníky a

⁴² Spravedlnost dětem: *Druhy úpravy poměrů*: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=38>> (cit. 16. 3. 2010).

⁴³ Tamtéž.

v neposlední řadě i samými rodiči, jak matkami, tak otci, kteří s velkou pravděpodobností ve shodě s těmito stereotypy ani neuvažují o možnosti jiného uspořádání. Přestože určitá skupina mužů prezentuje tuto situaci jako diskriminační, realita je jen velmi obtížně hodnotitelná. „Mnoho mužů neřádá o výhradní či střídavou výchovu svých dětí prostě proto, že nevědí, že taková možnost existuje, nebo nevěří, že mají nějakou šanci uspět.“ [Dudová 2008: 30-31].

VÝHRADNÍ PÉČE OTCE

S výhradní péčí otce se u nás setkáme poměrně zřídka. Je tomu tak proto, že u matky se kompetence k péči předpokládá automaticky, pokud otec ale řádá o svěření dětí do péče, musí prokázat, že jeho péče bude ještě „kvalitnější“ než péče matky [Dudová 2007a: 104]. Ve společnosti panují předsudky, že muži nejsou dostatečně schopni se sami postarat o děti. Tyto neopodstatněné předsudky jsou vyvolány tím, že to není zcela běžné, aby muž zastával roli pečovatele. Výzkumy je ale prokázáno, že průměrný otec (i když se jednotlivci značně liší) je schopen osvojit si nutné dovednosti potřebné k vedení domácnosti a k výchově dětí [Warshak 1996: 89].

Když srovnáme výhradní péči otce s péčí matky, zjistíme, že mnoho problémů je v obou případech podobných či zcela stejných. Určité odlišnosti ale lze najít. Otcové s dětmi v péči mají většinou oproti matkám ve stejné situaci jednu výhodu, a to finanční. Jak již bylo řečeno, v případě matek je velmi častý razantní pokles životní úrovně po rozvodu. Otcové si však většinou svůj příjem udrží. Na pracovištích se ale nesetkávají s příliš vstřícnými postoji svých nadřízených a spolupracovníků. U ženy se totiž přirozeně předpokládá, že se mimo svou práci věnuje rodině. U muže ale zaměstnavatelé očekávají, že pro něj bude prvořadou záležitostí jeho zaměstnání. Projevují pak jen málo pochopení pro otce, který musí zvládat jak svou práci, tak závazky spojené s péčí o dítě [Warshak 1996: 83]. Dále bylo zjištěno, že otec s výhradní péčí má oproti matce ve stejné situaci více pod kontrolou chování dětí [Warshak 1996: 89]. Co se týče psychického stavu dětí, tak v obou případech reagují stejným rozsahem citů a chování. Psychický stav dětí z obou druhů uspořádání je tedy srovnatelný [Warshak 1996: 108-113]. Shrme-li tato zjištění, lze říci, že přestože má každý z těchto typů uspořádání svá určitá specifika, jsou oba způsoby péče, jak otce, tak matky, srovnatelné a nelze ani o jednom tvrdit, že je horší, nebo lepší.

4.2.2 Společná a střídavá péče o dítě

Od roku 1998, kdy byl novelizován zákon o rodině (zákon č. 91/1998 Sb.) se v České republice setkáváme se zavedením nových alternativních uspořádání porozvodové péče o

nezletilé děti, a těmi jsou společná a střídavá výchova, které jsou určitým řešením disproporce ve vztahu dítěte k oběma rodičům a umožňují jim, aby ve svých životech pociťovaly průběžnou přítomnost matky i otce.

Podle §26 odst. 2 tohoto zákona může soud, „jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, (...) svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby“.⁴⁴

Obě tyto varianty porozvodové péče jsou však náročné na domluvu a předpokládají dobré vztahy, vzájemný respekt a sdílené hodnoty obou rodičů i po rozvodu jejich manželství. V případě, že by mezi nimi převládaly konflikty a jejich komunikace by byla na špatné úrovni, nebylo by ani jedno z těchto uspořádání funkční. Jejich princip je postaven především na předpokladu, že „pár sice přestal vykonávat roli manželskou, ale i přesto si oba bývalí partneři zachovávají roli rodičovskou a to v plném rozsahu“. [Hastrmanová 2007a: 94].

Ve veřejném diskurzu i mezi experty panují o těchto možnostech péče o děti nejednotné a rozpačité názory. Na jednu stranu se jeví být jako spravedlivé a umožňují oběma rodičům podílet se i po rozvodu na výchově dětí, na straně druhé jsou náročné na koordinaci a vyvstává zde otázka, zda je takovýto způsob uspořádání rodiny pro dítě vhodný. Kritici argumentují, že rodiče nejen že nejsou schopni kooperovat ve společné péči, nýbrž že se tím navíc zvyšuje i jejich vzájemné nepřátelství. Zvyšuje se také pravděpodobnost, že děti budou zapojeny do bitvy rodičů jako pěšáci. Oproti tomuto tvrzení stoupenci těchto typů péče tvrdí, že se děje právě něco opačného. Stejný podíl rodičovských práv a odpovědnosti, tak jak je tomu ve společné nebo střídavé péči, vede k menší míře nesnášenlivosti mezi rodiči a k nižší motivaci zapojovat do rodičovských bojů i děti. Děti ve společné péči obou rodičů jsou pak spíše vystaveny menšímu napětí a větší spolupráci mezi rodiči ve srovnání s dětmi ve výhradní péči jednoho rodiče. „Zcela jistě nezakouší otec se společnou péčí takovou zlost a ponížení, jaké prožívá otec, který byl úřední mocí odstaven do okrajové role v životě dítěte.“ [Warshak 1996: 161].

Příčinou rozporuplných diskusí v naší společnosti je mimo jiné také to, že zde neexistují skutečně odborné studie těchto nových možností řešení porozvodové péče o děti a jejich vlivu na děti i jejich rodiče [Radimská 2002: 10]. Můžeme se však inspirovat výzkumy, které již byly uskutečněny v zahraničí. Francouzský výzkum realizovaný oddělením CIMERSS, jehož výsledky publikoval G. Neyrand v knize *L'enfant face à la séparation des parents: Une solution, la résidence alternée*, ukázal, že rodiny, které mají s institucí střídavého bydliště zkušenosti,

⁴⁴ Sbírka zákonů 2010: *Zákon o rodině* § 26: <<http://www.sbirkazakonu.info/zakon-o-rodine/pred-rozhodnutim-kterym-se-rozvadi-manzelst.html>> (cit. 4. 3. 2010).

vyjádřily vesměs spokojenost s daným uspořádáním. V žádném z případů se neobjevila nespokojenost dětí se střídáním bydliště, ba dokonce to ve většině případů byly právě děti, kdo tento typ uspořádání navrhl. Oproti tomu však z této analýzy vyplývá nejednoznačný a spíše negativní postoj advokátů a soudců k instituci střídavého bydliště [Tamtéž]. Ve čtyřech nezávislých studiích ve Spojených státech bylo zjištěno, že tyto typy porozvodové péče nezpůsobují dětem žádné potíže oproti dětem v péči výhradní. V oblasti citů i chování těchto potíží nebylo ani více ani méně. Z tohoto hlediska můžeme říci, že společná péče nemá na děti žádné negativní důsledky, na druhou stranu ani nepřispívá k lepšímu přizpůsobení. Není tedy žádný významný rozdíl mezi střídavou výchovou a výhradní. Zjištěn byl pouze jeden rozdíl v těchto typech péče, a to takový, že děti ve společné péči vykazovaly větší míru sebeúcty [Warshak 1996: 165-167].

Výhodou těchto alternativních způsobů porozvodové péče o děti je především lepší udržení kvalitnějšího vztahu dítěte s oběma rodiči. Pro rodiče tento typ uspořádání představuje menší břemeno časové, finanční i psychické. Psychické ulehčení mu přináší vědomí, že nenesou pouze on jediný zodpovědnost za dítě. Že na to není takzvaně úplně sám.

Na druhou stranu musí člověk samozřejmě počítat i s nevýhodami, jaké mu tento způsob péče přinese. Nutná je zde spolupráce a domluva a musí se vzít v potaz četnost kontaktu s ex-manželem. Záleží samozřejmě na věku dítěte. Lze předpokládat, že čím je dítě menší, tím více se budou muset spolu bývalí manželé na různých záležitostech dohodnout. Jak bude dítě stárnout, budou některá z těchto rozhodnutí více záležet na jeho individuální vůli. Každý zúčastněný však musí něco obětovat. Takovéto uspořádání pak může být komplikované v případě navazování nových partnerských vztahů.

SPOLEČNÁ PÉČE

Nejprve se budu věnovat té méně časté variantě, kterou je péče společná. Méně častou je proto, že předpokládá, že rodiče i po rozvodu bydlí spolu s dítětem či dětmi ve společné domácnosti. Takováto situace většinou nastává krátce po rozvodu, kdy bývalí partneři ještě nevyřešili otázku nového bydlení a nadále přetrvávají ve stejném domě či bytě. Dítě pak udržuje s oběma rodiči přibližně stejný kontakt a oba se na jeho výchově mohou podílet stejnou měrou.

Tento způsob porozvodového uspořádání je však velice náročný. Jedná se o dohodu, kdy ani po rozvodu manželství nejsou poměry nezletilého nijak upraveny a nemění se právní postavení dítěte k rodičům. Vyžaduje to pak, aby spolu rodiče byli schopni dobře komunikovat

a na všech záležitostech týkajících se dítěte, včetně finančních, se musí dohodnout [Dudová 2007a: 74-75].

V případě společné péče se nabízí kritika tohoto uspořádání. Jak je možné, že partneři, kteří spolu nebyli schopni vydržet v manželství, mohou pečovat o dítě ve společné domácnosti? Existují názory ze strany kritiky, že v případě rodičů, kteří spolu nejsou schopni kooperovat, se ještě více zvyšuje jejich nepřátelství [Warshak 1996: 161]. Z hlediska výhod které tento typ uspořádání přináší, je minimální dopad rozvodu na dítě. V tomto případě se pro dítě a jeho vztah s rodiči teoreticky nic nemění.

STŘÍDAVÁ PÉČE

Druhou z těchto alternativních možností porozvodové péče o nezletilé děti je střídavá péče. Je to takový způsob uspořádání, ve kterém dítě žije po určitý časový úsek⁴⁵ střídavě s matkou a s otcem. Opět, stejně jako v případě péče společné, se jedná o obtížný způsob fungování rozvedené rodiny, který klade vysoké nároky jak na rodiče, tak i na samotné dítě. Rodiče se opět musejí na mnoha věcech společně dohodnout, např. na tom, kde bude mít dítě trvalé bydliště. Musí být také zachována školní docházka dítěte do jedné školy [Dudová 2008: 65]. Rodiče spolu tedy musejí efektivně komunikovat a být vzájemně tolerantní a ochotní v některých věcech přistoupit na kompromis. Střídavá péče je také velmi koordinačně náročná, neboť se dítě pravidelně stěhuje z místa na místo.

O účinnosti střídavé péče panují ve společnosti nejednotné názory. Jeví jako spravedlivé řešení účasti obou rodičů na péči o dítě a umožňuje dítěti zachovat kontakt s oběma rodiči. Na druhou stranu se toto uspořádání často setkává s kritikou a bývá považováno za nevhodné z hlediska zájmu dítěte. Při tomto stylu života se může dítě octnout ve stresu z toho, že se pořád stěhuje a může se u něho vyskytnout pocit, že vlastně není nikde doma, a nemůže navázat bezpečný vztah alespoň k jednomu z rodičů.⁴⁶ Výše zmíněný francouzský výzkum toto tvrzení nepotvrzuje, ba dokonce jej vyvrací a dokazuje, že střídavá výchova nijak neohrožuje zájem dítěte. Existuje zde také možnost, že dítě přetrvává v jednom bytě, či domě, a naopak se stěhují rodiče. Tato varianta je pro dítě méně stresující. Na druhou stranu ale velice náročná pro oba rodiče. Navíc se jedná i o velké finanční zatížení, protože v tomto případě by rodiče museli financovat další byt navíc.

Přestože střídavá péče umožňuje oběma rodičům podílet se na výchově a nebyly prokázány žádné negativní dopady na děti, v současné praxi v České republice jsou ale děti do střídavé

⁴⁵ Intervaly jsou individuální, většinou po měsíci, ale může být i po 14 dnech, či po týdnu.

⁴⁶ Spravedlnost dětem: *Druhy úpravy poměrů*: <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=38>> (cit. 16. 3. 2010).

péče svěřovány zcela výjimečně.⁴⁷ Jedním z důvodů je to, že podmínkou je souhlas obou rodičů.⁴⁸ Na druhou stranu ale také není možné tento typ péče aplikovat v každém případě. „Instituce střídavé výchovy rozhodně není všelékem a nelze ji aplikovat ve všech případech – vždy je nutné přihlídnout k potřebám, charakteru a věku konkrétního dítěte.“ [Radimská 2002: 10].

4.3 Přidělování do péče

Soud sleduje při svěřování do péče především zájem dítěte. Vždy vezme v úvahu, kdo o dítě pečoval a dbal na jeho výchovu. Prioritou pak je, zajistit dítěti kontinuitu této péče a výchovy, což při svěřování do péče zvýhodňuje matky [Dudová 2008: 53]. V České republice se každý rok přibližně 30 000 dětí potýká s rozvodem nebo rozchodem svých rodičů [Dudová 2008: 62]. Podle ministerstva spravedlnosti v posledních patnácti letech bylo každý rok přibližně 90 % těchto dětí svěřeno do péče matek, 8 % do péče otců a zbytek jiné osobě, či v minimální míře do společné či střídavé výchovy [Dudová 2008: 30].

Tato statistika nám dokládá jednoznačnou preferenci matek v porozvodové péči o děti.⁴⁹ Soudci by ale měli zvažovat všechny možné alternativy porozvodového uspořádání a ne jednat podle nějakého vzorce. Bohužel ale i většina rozvádějících se dvojic nijak zvlášť nepřemýšlí nad okolnostmi rozvodu, ani nezvažují veškeré možné alternativy. Slepě následují kulturně-sociální zvyklost, že dítě má být svěřeno do výhradní péče matkám [Warshak 1996: 24-30, Dudová 2008: 30-31]. V přibližně 70-90 % případů totiž přicházejí rodiče k soudu s již určenou dohodou. V těchto případech bývá rodičem, který přebírá dítě do péče, většinou matka.“ [Hastrmanová 2007a: 88].

Ženy jsou ve společnosti považovány za přirozeně nadanější v péči o děti. Hovoří se zde spíše o instinktu než o schopnostech a dovednostech. Předpokládá se také, že matky a mateřská láska jsou pro děti nejdůležitější. R. A. Warshak [1996] souhrnně tento společenský stereotyp, se kterým se setkáváme od konce 19. století, nazývá „kultem mateřství“ (podrobněji kapitola 4.3.1).

Mnoho mužů pravděpodobně v těchto případech dobrovolně rezignuje. Někteří se s tím snadno smíří, jiní otevřeně hovoří o diskriminaci a bojují za svá práva. Vznikají pak občanská

⁴⁷ V roce 2006 z celkového počtu 31 573 dětí bylo jen 679 svěřeno do střídavé péče:

Aktuálně.cz: „*Střídavá péče po rozvodu? V Česku zatím rarita*“ (aktualizováno 4. 6. 2007):

<<http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=439494>> (cit. 12. 4. 2010).

⁴⁸ Children of Europe:

<<http://www.childreurope.cz/stridava-pece-u-nas/?PHPSESSID=f6f4846e833b3b91e9222a70099b9512>> (cit. 30. 4. 2010).

⁴⁹ V české populaci si 57 % žen a 35,4 % mužů myslí, že dítě by mělo po rozvodu připadnout matce. Mezi respondenty se ukazuje vliv věku. Čím jsou dotazovaní starší, tím spíše preferují matku [Čermáková 1997: 33].

sdužení za práva otců, která se však setkávají s různými reakcemi. Těmto sdužením se budu věnovat později (kapitola 6.2).

Nutno zde podotknout, že přání dítěte má na konečný výsledek svěření do péče často velký vliv. Samozřejmě záleží na jeho věku. Předpokládejme, že čím starší dítě, tím spíše je jeho vůlí vyhověno. Není ale vhodné se jej přímo ptát, s kým by chtělo žít. Děti pak v těchto případech mají často pocit viny, že jednoho rodiče preferují před druhým. Ať už se tedy rozhodne o jakémkoliv způsobu uspořádání, neměli by rodiče dopustit, aby tíha zodpovědnosti za toto rozhodnutí ležela pouze na dítěti [Warshak 1996: 195-196].

4.3.1 Kult mateřství

Dříve, už od dob antického Říma, byli nekompromisně preferováni otcové. Jako jediní živitelé rodiny měli nárok o všem rozhodovat a měli naprostou moc nad svými dětmi. Děti byly brány jako majetek a tak s nimi bylo i zacházeno. Mohli je prodat, nebo dokonce zabít. Ženy tehdy neměly prakticky žádná práva [Warshak 1996: 24].

Ještě na počátku 19. století byl otec ztělesněním moci a autority. Od té doby však byla postupně otcovská práva v tomto směru omezována [Dudová 2008: 41]. V průběhu devatenáctého století se však na malé děti postupně začalo pohlížet tak, že mají specifické potřeby, které dovedou lépe uspokojit matky. Malé děti pak začaly být svěřovány do péče matek (tzv. „presumpce útlého věku dětí“). Když děti odrostly, byly vráceny zpět k otci [Černá 2001: 22-23]. Postupně se hranice útlého věku dítěte posouvala směrem nahoru, až nakonec kolem roku 1920 se upevnila preference matek ve svěřování dětí do péče v jakémkoliv věku [Warshak 1996: 25].

Kult mateřství by se asi neprosadil, kdyby neměl nějakou intelektuální oporu. Tu poskytl zakladatel psychoanalýzy Sigmund Freud v roce 1940. Freud vyzdvihl mateřskou roli nad všechny ostatní vztahy v životě. Mateřská role začala být chápána jako primární [Warshak 1996: 30]. Kult mateřství byl posvěcen i vědecky. Na začátku padesátých let uvedl psychoanalytik John Bowlby ve zprávě ze své studie, že „vztah dítěte k matce (...) je za běžných okolností nejdůležitějším vztahem“ [Bowlby: v Warshak 1996: 30]. Jednalo se o to, že deprivace mateřské péče u malých dětí může mít dalekosáhlé důsledky. Tehdy však byly zkoumány děti, které neměly kontakt s ani jedním z rodičů. Vztáhnout deprivaci péče pouze na mateřskou péči bylo tedy v tomto případě neopodstatněné a výsledek měl být spíše prezentován jako dopad deprivace rodičovské péče na malé děti [Warshak 1996: 30].

Kult mateřství se v naší kultuře hluboce zakořenil. Většina soudů svěří dítě do péče otců jen v případě, kdy matka v péči selhává a dítě hrubě zanedbává. Mnoho lidí (včetně soudců)

pokládá za zcela samozřejmé a přirozené, že dítě patří k matce. Naopak matka, která dítě do výhradní péče nedostane, je svým okolím stigmatizována [Warshak 1996: 26-27].

4.3.2 Význam shody pohlaví dítěte a rodiče

Ve výzkumech bylo prokázáno, že shodnost pohlaví rodiče a dítěte hraje svou určitou roli. Ukázalo se, že otcové se ve výchově a rodinném životě více angažují, pokud mají syny [Burgessová 2004: 181]. Vliv shody pohlaví pak byl zkoumán i v porozvodové péči. Bylo zjištěno, že chlapci ve výhradní péči otců a dívky v péči matek se přizpůsobují lépe, než když je dítě ve výhradní péči rodiče opačného pohlaví [Warshak 1996: 118].

V některé psychologické literatuře se dočteme, že chlapci se porozvodové situaci přizpůsobují hůře než dívky [Novák 2008: 103]. Díky tomuto poznání se však ukazuje, že se ani tak nejedná o rozvod samotný, jako spíše o to, že v naprosté většině jsou děti dány do péče matek. Chlapci se pak v tomto kontextu přizpůsobují hůře. Chlapci, kteří žijí po rozvodu s otci nemají problémy, které jsou tak charakteristické pro chlapce žijící s matkami. Oproti tomu, na druhé straně zase dívky žijící po rozvodu s otci mají více problémů než dívky, které žijí s matkami [Warshak 1996: 118]. „Posuzováno v průměru, chlapcům se daří lépe v péči jejich otců a děvčatům lépe v péči jejich matek. Z toho vyplývá, že *pohlaví dítěte je faktorem, který by měl mít významnou váhu v rozhodování o porozvodové péči.*“ [Warshak 1996: 124].

Měli by být tedy po rozvodu svěřováni chlapci svým otcům a dívky svým matkám? Co ale v případě rodin, kde jsou dcery i synové? Takto striktně se na to pohlížet asi nedá. V přidělování dětí do péče po rozvodu manželství hraje roli spoustu dalších faktorů. Díky těmto výzkumům ale víme, že pohlaví dítěte by minimálně mělo být bráno na zřetel.

4.3 Porozvodové rodičovství

V této kapitole bych ráda uvedla několik poznatků, které pokládám za vhodné, aby se jimi řídili rozvedení rodiče. Jde o pár doporučení, která by mohla pomoci usnadnit porozvodovou situaci, nebo alespoň zmírnit dopad rozvodu na děti.

Prvním doporučením je, že pokud si chce rodič, kterému dítě nebylo svěřeno do péče, udržet se svým potomkem vztah, je nutné, aby s ním udržoval kontakt. I v případech, kdy vztahy nejsou moc dobré. Pokud se zpřetrhají kontakty, nelze s tím nic dělat. Rodič by měl takzvaně zatnout zuby a snažit se vztah zlepšit. Někdy však bohužel ani veškerá snaha nepomůže. V takových případech je lepší ponechat nějaký časový odstup a pokusit se navázat vztah s dítětem později [Warshak 2003: 349-351].

Důležité je co možná nejvíce minimalizovat nepřátelství mezi partnery. I když je mezi rodiči velký konflikt, nikdy by neměl ani jeden z nich přistoupit k tomu, že by úmyslně popouzel dítě proti svému ex-partnerovi. Dítě se v žádném případě nesmí stát nástrojem pomsty [Warshak 2003, Gardner 1996, Matějček 1992: 7-9]. Je prokázáno, že míra dopadu rozvratu rodiny na dítě výrazně souvisí s tím, jak se k věci postaví dospělí. Pokud je dítě svědkem hádek, pokud rodiče spolu bojují o jeho přízeň, ba dokonce pokud je popouzeno jedním z rodičů proti druhému, je to v dané situaci to nejhorší, k čemu mohlo dojít [Novák 2008: 99]. „Udržet jednotný rodičovský postoj je základem dobrého rodičovství. Odborníci se shodují na tom, že jedním z nejlepších způsobů, jak děti ušetřit bolestivých následků rozvodu, je držet je mimo frontové linie.“ [Warshak 2003: 26]. Rodiče by měli naopak jednat přesně opačně. Po rozvodu je důležité prezentovat toho druhého pokud možno v pěkném světle. Bývalí partneři by se měli co možná nejvíce snažit zachovat v dítěti pozitivní obraz toho druhého a vytvářet o něm dobré mínění [Matějček 1992: 9].

Otázkou v této problematice je, do jaké míry seznámit dítě s danou situací. Je lepší s ním probrat, co se mezi rodiči odehrává, nebo ho takzvaně postavit až před hotovou věc? Zde samozřejmě velice záleží na věku dítěte a jeho schopnostech se vyrovnat s nepříjemnou situací. Za každých okolností je nezbytné se vyvarovat toho, aby děti byly přímými svědky hádek a konfliktů. Ohledně rozvodu by se dítěti nemělo nic zatajovat, nebo dokonce mu třeba i lhát. Na druhou stranu ho ale nemůžeme také zahlcovat přemírou informací nebo mu je vyložené vnucovat. Zkrátka je vhodné jej přijatelně a adekvátně k jeho věku informovat, aby v něm nevznikaly pocity zmatku a úzkosti [Matějček 1992: 14-15].

Častou chybou, kterou rodiče po rozvodu dělají je, že jistou formou své dítě podplácejí. Nemusí to dělat záměrně s úmyslem získat si dítě na svou stranu. Většinou jsou to ti, co dítě nemají trvale ve své péči. Snaží se mu pak svou nepřítomnost vynahradit dárky. Materiálními dárky se ale citový vztah nedá nahradit. Ten se zakládá především na pocitu bezpečí, jistoty a opory. Mimo to se tento způsob vynahrazování může obrátit proti samotnému rodiči. Nezřídka se stává, že dítě pak začne rodiče vydírat [Matějček 1992: 10].

Asi nejhorší situace jaká může během a po rozvodu nastat, je když jeden z rodičů začne s dítětem manipulovat a popouzet jej proti rodiči druhému. Tento rodič s dítětem manipuluje, aby si jej získal na svou stranu a maximálně omezil kontakt s druhým rodičem. Dítě pak bývá zmateno a rodičem může být tak silně ovlivněno, že nakonec doopravdy vůči druhému rodiči zaujme nepřátelský postoj. V těchto případech jeden z rodičů svého bývalého partnera před rodičem pomlouvá, uráží apod. „Těmto dětem jsou v pravém slova smyslu vymývány mozky. Mají úplně zapomenout na jakékoli pozitivní a láskyplné city k druhému rodiči. Takové děti

přestanou chtít a mít potřebu se s rodičem stýkat.“ [Warshak 2003: 17]. V případech kdy takováto manipulace zajde opravdu daleko a dítě se pod vlivem jednoho z rodičů distancuje od druhého, či dokonce se podílí na jeho očerňování, nazýváme tento jev „syndrom zavrženého rodiče“. O něm bude pojednáno později (kapitola 4.5).

Když shrneme poznatky z této kapitoly, dojdeme k závěru, že každý rodič by po rozvodu neměl opomenout řídit se několika základními pravidly: Neměl by svého bývalého partnera očerňovat, pomlouvat či dokonce dítěti zakazovat se s ním stýkat. Naopak by se měl snažit eliminovat konflikty a snažit se před dítětem stavět svého bývalého partnera do dobrého světla. Sám by se s ním měl snažit udržet pokud možno co nejlepší vztahy a vzájemně se dohodnout na tom, jak budou o dítě po rozvodu pečovat tak, aby to pro všechny zúčastněné bylo maximálně uspokojujivé. Rodiče by neměli dítěti nic zatajovat a v žádném případě se s ním snažit jakýmkoliv způsobem manipulovat. Pokud je to možné, měli by se rodiče snažit, aby rozvod představoval pro dítě co nejméně změn.

Tato pravidla jsou pouze obecná doporučení a nemusí platit pro všechny případy stejně. V každé rodině panují specifické vztahy a podle toho je nutné nastalou situaci řešit. V potaz se také musí brát věk dítěte a jeho duševní vyspělost. Každopádně by se rodiče měli snažit jednat vždy v souladu se zájmem dítěte a co možná nejvíce minimalizovat dopad rozvodu na jeho psychiku. I přes veškeré manželské problémy před rozvodem, během rozvodu i po něm, musí mít dítě jistotu, že jej rodiče milují a pečují o něj.⁵⁰

4.4 Dopad rozvodu na děti a rodiče

Rozvod je veliký zásah do rodiny a představuje velkou změnu a psychickou zátěž pro všechny zúčastněné, jak rodiče tak děti. Rozvod dokonce pro rodinu představuje tak destruktivní záležitost, že je možné říci, že jeho důsledky jsou pro rodinu horší než úmrtí. V případě smrti člena rodiny se příbuzenstvo spíše stmelí a její členové se vzájemně podporují, což rodinu semkne a upevní. V případě rozvodu je ale dopad na rodinu naopak rozvratný [Goode 1967: 182, Novák 2008: 99-103].

Pro děti je rozvod obzvláště tísnivým zážitkem. Takováto zkušenost jim bere určitou jistotu v životě. Pro asi 50-70 % dětí nezanechává rozvod žádné viditelné trvalé jizvy na jejich psychice. Důležité je zde ale slovo „viditelné“. V každém případě si dítě musí projít těžkým obdobím, kdy se s novou situací musí vyrovnat „Dokonce i těm dětem z rozvedených

⁵⁰ Divorce Aid: *Children and Divorce Law* (last updating 27. 10. 2008): <<http://www.divorceaid.co.uk/legal/children.htm>> (cit. 5. 3. 2010).

manželství, kterým se podaří uniknout dlouhodobým problémům, to trvá asi tak dva roky, než znovu získají svoji psychickou rovnováhu.“ [Warshak 1996: 45]. Velice důležité pro normální vývoj dítěte a jeho celkovou životní situaci je zachovat styk s oběma rodiči [Bakalář 2002: 25].

Mnohé statistiky ukazují, že neúplná rodina má vliv na dětskou delikvenci. Děti z rozvedených rodin se častěji potýkají se zákonem, než děti z úplných rodin. Jako příčina tohoto jevu byla často označována nepřítomnost otce a otcovské autority v rodině. Dočítáme se potom taková šokující zjištění, jako například, že 72 % všech mladistvých vrahů vyrůstalo bez otce, 60 % pachatelů znásilnění pochází z domácností bez otce či že u dětí vyrůstajících bez otce je jedenáctkrát vyšší pravděpodobnost projevů násilného chování ve srovnání s vrstevníky z tradičních rodin [Bakalář 2002: 140]. Je ale nutné brát v potaz, že tento jev může být ovlivněn jinými faktory. Odloučení dítěte od jednoho nebo obou rodičů k poruchám chování nevede. Patrně je zde přítomno více nepříznivých činitelů. U dětí z neúplných rodin se ale tyto činitele snáze sejdou [Matějček 1986: 34]. Spíše než nepřítomností otce je pravděpodobné, že náchylnost těchto dětí k delikvenci je způsobena celkově špatnou ekonomickou situací neúplné rodiny [Dudová 2007a: 19].

I pro rodiče je rozvod velice stresující období života. V případech, kdy je dítě svěřeno do péče matky a otec se stává pouze „příležitostným návštěvníkem“, se matka potýká s přemírou zodpovědnosti spočívající na jejích bedrech. Je to právě ona, která musí zajistit funkci živitelskou i pečovatelskou a nést plnou odpovědnost za dítě. Vydělávání peněz na zajištění nezbytných potřeb, chod domácnosti a péče o dítě ji pravděpodobně vyčerpává takovým způsobem, že ji nezbývá žádný volný čas, který by věnovala sama sobě. Často se pak také potýká s problémem samoty. Rozvedený člověk s dětmi ve výhradní péči je natolik vytížený, že jen velice zřídka se může věnovat nějakému druhu společenského života. Je pak velice obtížné navázat nový vztah [Warshak 1996: 80-81].

Oproti tomu otec se musí vypořádat se ztrátou každodenního kontaktu se svými dětmi. „Pro některé otce jsou omezení vyplývající z takových předepsaných návštěv nepřekonatelnou překážkou. Každá taková návštěva je bolestnou připomínkou toho, co se ztratilo. Mnoho otců shledává, že čtyři dny kontaktu měsíčně nestačí k udržení pocitu hlubšího spojení s jejich dětmi. Navíc také opakovaná loučení a setkání vytváří emoční napětí, které vybírá svoji daň jak u dětí, tak i u otců.“ [Warshak 1996: 68]. Pro některé otce je schůdnější se s dětmi raději nestýkat než každých čtrnáct dní podstupovat toto emocionálně vypjaté loučení.

Rozpad manželství je obvykle poměrně dlouhodobá záležitost [Burgessová 2004: 197]. Kritický ze všech hledisek je první rok po rozchodu. Potvrzuje to rozsáhlý longitudinální výzkum rozvedených rodin provedený v USA v letech 1971-1977. Po roce se zpravidla situace

začne stabilizovat [Dudová 2008: 31]. Z ankety britského serveru Fifties.com, uskutečněné mezi čtyřmi tisíci rozvedených lidí vyplynulo, že každému z nich trvalo v průměru téměř rok a půl, než se urovnaly problémy týkající se péče o děti, majetkových záležitostí a finančních obtíží. Více než celá polovina dotázaných pak uvedla, že rozvod byl vůbec tou nejhorší věcí, kterou si museli v životě projít.⁵¹

Mimo dětí a rodičů jsou dalšími, a často zcela opomíjenými, oběťmi rozvodu prarodiče. Omezení kontaktu s otcem znamená často omezení kontaktu s prarodiči z jeho strany. Pokud dítě žije s otcem, tak naopak bývá omezen kontakt s prarodiči z matčiny strany [Weston 1992]. Prarodiče tedy mohou trpět ztrátou kontaktu se svými vnoučaty. Stejně tak tomu může být i s ostatními členy rodiny (tety, strýcové, apod.) ze strany rodiče, jenž nemá dítě ve své péči.

4.5 Syndrom zavrženého rodiče

Na závěr kapitoly o porozvodové péči o děti bych se ještě pozastavila nad pravděpodobně nejhorší variantou vývoje, ke kterému v takových případech bohužel dochází. Jedná se o syndrom zavrženého rodiče, anglicky *Parental Alienation Syndrom (PAS)*, jak jej v 80. letech 20. století označil autor stejnojmenné knihy, americký dětský psychiatr Richard A. Gardner.

Syndrom zavrženého rodiče Gardner ve snaze vymezit termín pro lékaře co nejpříjemněji definuje takto: „Proces, kdy dítěti je vůči rodiči vštěpován odpor a kritika, které jsou neoprávněné anebo přehnané. Tvrzení, že takové děti jsou pouze popuzovány, je příliš zúžené. Termín popuzení znamená, že jeden z rodičů systematicky programuje dítě proti druhému rodiči. Koncept zavrženého rodiče však zahrnuje kromě popuzení také další aspekty. Programující rodič přispívá k odcizení dítěte nejenom vědomě, ale i podvědomě. Navíc, a to je velmi důležité, se na rozvoji syndromu podílí i samo dítě, nezávisle na rodiči. Významnou úlohu tu hraje i prostředí a rodina, v níž dítě žije.“ [Gardner 1996: 12]. Nebo stručněji jej lze popsat jako „poruchu, při níž jsou děti nutkavě zaujaty devalvací či kritikou rodiče“ [Novák 2008: 63]. Jiní autoři pak syndrom definují samozřejmě různě. Zjednodušeně řečeno se jedná o situaci, kdy jeden z rodičů programuje dítě proti rodiči druhému. Dítě pak o tohoto „zavrženého“ rodiče nejeví zájem, v horším případě jej dokonce nenávidí. K nám tuto problematiku uvedl v roce 1996 psycholog Eduard Bakalář, který se o tento syndrom zajímá [Bakalář 2002 110-119, Bakalář 2006: 40-55]. Podle odhadu odborníků pak trpí syndromem zavrženého rodiče v ČR kolem šesti až sedmi tisíc dětí [Bakalář 2002: 119, Novák 2008: 77].

⁵¹ Novinky.cz: „Vzpamatovat se z rozvodu trvá zhruba rok a půl, tvrdí vědci“ (aktualizováno 9. 4. 2010): <<http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/196931-vzpamatovat-se-z-rozvodu-trva-zhruba-rok-a-pul-tvrdi-vedci.html>> (cit. 18. 4. 2010).

Rozhodla jsem se toto téma do mé práce zařadit, protože se týká především rozvedených otců. Právě ti totiž bývají nejčastěji v pozici zavrženého rodiče. Podle Gardnera matky přispívají k syndromu mnohem častěji než otcové. Otcové programují své děti jen asi v 10 % případů. Způsobeno je to pravděpodobně tím, že jsou to v přibližně 90 % matky, kdo získávají děti do své péče. V některých případech se pak cítí být ohroženy bývalým manželem. Obávají se, že by chtěl získat děti na svou stranu, a proto se snaží co nejvíce zpřetrhat kontakty dětí se svým otcem. Takto vzniká syndrom zavrženého rodiče. Programující matky pak v těžkých případech tohoto projevu vykazují známky paranoie [Gardner 1996: 84-85].

Syndrom zavrženého rodiče je relativně nový pojem. Tato porucha se vyvinula až v souvislosti se změnami v kritériích, podle nichž se určuje, komu připadne dítě do péče. K těmto programovacím taktikám pak přistupuje rodič, který se cítí být ohrožen ztrátou dítěte ve prospěch druhého rodiče [Gardner 1996: 13-14]. Tento termín je samozřejmě možné použít pouze v případech, kdy rodič nedal žádný důvod k tomu, aby byla u dítěte vyvolána oprávněná nenávist. Tuto myšlenku Gardner ve své knize hned několikrát zdůrazňuje. Syndrom zavrženého rodiče, stejně jako jakýkoliv jiný psychiatrický syndrom, se vyskytuje v různé intenzitě, od mírné přes střední po vážnou [Gardner 1996: 15].

Symptomy tohoto syndromu nám mohou pomoci jej rozpoznat a díky tomu pak náležitě tento problém řešit. Gardner identifikoval 8 klíčových diagnostických kritérií, které pak rozlišuje do tří skupin podle intenzity. Když tyto symptomy shrneme, pozorujeme u dítěte následující projevy syndromu. Základem je nenávist, kterou dítě projevuje vůči zavrženému rodiči. Tato nenávist má pak slabé, neopodstatněné nebo absurdní odůvodnění. Dalším projevem je nedostatek ambivalence, tzn. černobílé hodnocení rodičů – jeden je hodný, druhý zlý. U dítěte, které je takto programováno, pozorujeme také tzv. fenomén „nezávislého myslitele“. Všechny názory, které dítě projevuje, považuje za svůj vlastní úsudek. Často však, i podle způsobu vyjadřování, které neodpovídá věku dítěte, je možné rozpoznat, že myšlenky mu byly spíše vnuknuty někým jiným, programujícím rodičem. Setkáváme se pak také s tzv. vypůjčenými scénáři, kdy dítě reprodukuje, to co mu programující rodič řekl. Dítě také obvykle podporuje „milovaného“ rodiče při rodičovských sporech zcela reflexivně a automaticky. Dalším projevem je absence pocitu viny. Dítě, dokonce i v případech kdy se samo podílí na očerňování druhého rodiče, nepocituje vinu, neboť si své názory a jednání vždy nějakým způsobem odůvodní. Posledním kritériem syndromu je rozšíření nepřátelství na celou rodinu „nenáviděného“ rodiče [Gardner 1996: 15-30, Novák 2008: 65-68, Bakalář 2006: 47-48].

„Příspěvek rodiče k vytvoření syndromu se pohybuje od naprosto vědomého po zcela nevědomý. Časem dochází k posunu k nevědomému přispění. Přispívající faktory se po určité

době zautomatizují a hluboce začlení do psychické struktury programujícího rodiče.“ [Gardner 1996: 31]. Skryté, nevědomé programování může být stejně účinné nebo i účinnější. Nepravidelnost návštěv a nedostatek kontaktu k syndromu ještě více přispívá. Obvyklým způsobem očerňování druhého rodiče je například zveličování drobných nedostatků a psychických problémů [Gardner 1996: 31-42, Burgessová 2004: 200]. Programování je v dané situaci poměrně jednoduché. „Platí totiž dva základní postuláty. První – dítě rodiči, s nímž žije a na němž je závislé, bezvýhradně věří. Druhý – (...) stokrát opakovaná lež se stává pravdou.“ [Novák 2008; 63-64].

Pojem syndrom zavržení rodiče se již od svého vzniku setkává s kritikou. Například v českém prostředí bývá upozorňováno na to, že překlad není příliš přesný [Novák 2008: 64-65]. I Richard Warshak se ve své knize pozastavuje nad tím, že ne všichni odborníci zavedení tohoto pojmu podporují. Je zde riziko, že bude s novým pojmem manipulováno u soudu a bude zneužíván [Warshak 2003: 51-53].

5 Role otce v rozvedené rodině

Vzhledem k tomu, že po rozvodu je přibližně 90% dětí svěřeno do výhradní péče matek, zaměřím se zde na roli otci v rodině, kde jsou děti v péči matky. Děti pak přestávají mít společné bydliště se svým otcem a v tomto důsledku je otcovství po rozchodu rodičovského páru velmi problematickou institucí. Velmi zde záleží na vůli obou rodičů, jejich vzájemné toleranci a schopnosti dohodnout se na dalším fungování rodiny [Dudová 2007a: 11].

V těchto případech, kdy je dítě svěřeno do matčiny péče, nastává náročná situace pro oba rodiče. V případě matek se jedná především o to, že je na ně náhle kladena přemíra zodpovědnosti. Musí zajistit chod rodiny a dostatečně zabezpečit potřeby dítěte. Jako samoživitelky se často rozvedené matky musejí potýkat s výrazným poklesem životní úrovně [Dudová 2007a: 11]. Oproti tomu otcové se musejí vyrovnat se ztrátou každodenního kontaktu se svými dětmi. Každoročně v České republice okolo 30 tisíc dětí zažívá rozvod svých rodičů. Mnoho z nich se se svými otci přestane stýkat úplně a další část se s otcem setkává jen velice řídko a nepravidelně [Dudová 2007a: 20].

V porovnání s jinými státy Evropské unie lze říci, že „čeští otcové patří mezi ty, kterým je institucionálně umožněn ve velkém množství případů jen minimální podíl na výchově jejich dětí, a zároveň mezi ty, kteří projevují po několika letech po rozchodu s partnerkou pouze malý zájem o své děti“. Otcové se cítí být často redukováni jen na ty, kteří posílají alimenty. Pokud nedokáží zachovat rodičovský vztah se svými dětmi anebo jim to není umožněno, v mnoha

případech na svou otcovskou roli rezignují a přestanou udržovat se svými dětmi jakékoliv kontakty [Dudová 2007a: 11-12]. Poslední odborná studie zabývající se porozvodovým rodičovstvím byla v ČR provedena na přelomu 70. a 80. let Výzkumným ústavem psychiatrickým. „Podle jejích výsledků nemělo 3 roky po rozvodu žádný styk s dítětem 18 % mužů a dalších 37 % mužů udává řídký a nepravidelný styk.“ Z jiných výzkumů byl zjištěno, že četnost kontaktů otců s dětmi postupem času dále klesá [Dudová 2007a: 200]. Mimo jiné je to také způsobeno tím, že mnoho rozvedených mužů znovu vstupuje do manželství [Yablonski 1995: 152]. Logicky z toho plyne, že po uzavření dalšího sňatku se muž orientuje více na svou „novou“ rodinu.

Po rozchodu, kdy dítě připadá do péče jednoho z rodičů, vždy dochází k rekonfiguraci vztahů mezi rodiči a dětmi. To zvláště platí pro otce a děti [Dudová 2007a: 16]. Do jisté míry se vzájemně odcizí. Přestávají spolu totiž sdílet všední rituály, které do té doby určovaly jejich vztah. Paradoxně ale v některých případech dochází k vytvoření důvěrnějšího vztahu než jaký by měli bez rozchodu. Tím, že se okamžiky s dětmi stávají vzácné, tak je jejich společný čas využíván co nejintenzivněji. Mluví spolu o věcech, které by v běžném všedním životě neprobírali [Dudová 2007a: 34-35, Yablonski 1995: 155-156].

V rozvedené rodině, kde dítě je v péči matky, její pečovatelská a psychologická role roste. Nikde však nebylo dokázáno, že úměrně tomu klesá psychologický význam otce. Emocionální důležitost obou rodičů trvá i po rozvodu [Nadelson, Polonsky 1984: 235]. Naprostá většina dětí z rozvedených rodin, které jsou ve výhradní péči matky, chce vídat svého otce častěji [Burgessová 2004: 200].

Mezi rozvedenými otci můžeme rozpoznat několik kategorií, do kterých je lze zařadit. Pro zjednodušení zde uvedu tři kategorie, ačkoliv v každé z nich by bylo možné rozeznat další specifika, podle kterých by se daly dělit dále. Do první kategorie se řadí otcové, kteří se orientují více na jiné věci, především na práci, než na svou rodičovskou roli. Děti automaticky ponechají v péči matek a ztráta každodenního kontaktu není takovým zásahem do jejich osobního života. Jiní otcové mají sice s dětmi blízký vztah, avšak vnitřně přijímají stereotypy vyvolané kultem mateřství. Sami uznávají, že dítě by mělo být ponecháno u matky a s touto situací se smíří. Do poslední kategorie bych pak zařadila „aktivní“ otce, kteří mají s dětmi velice blízký vztah a ve velké míře se věnovali jejich péči. Pro tyto muže je ztráta kontaktu s dětmi velkou ztrátou v jejich životě. Mnozí z nich žádají o svěření dětí do vlastní péče, nebo se alespoň snaží prosadit péči střídavou [Černá 2001: 25-26].

Vzhledem k tomu, že se po rozvodu manželství od muže očekává především jeho účast jako „živitelská“, která je dána povinností finančně na dítě přispívat [Dudová 2007a: 20], lze

v tomto ohledu říci, že se po rozvodu v určitém směru vrací otcovská role do své tradiční podoby. Otcova živitelská role se ale v této podobě může stát úplně neviditelnou. „Finance, které otec přináší, tak přestávají být pro dítě viditelným symbolem otcovy účasti.“ [Dudová 2007a: 23]. Povinné příspěvky jsou chápány spíše jako příspěvky manželce než dítěti. Otcové často přispívají úměrně tomu, jak často se s dětmi mohou stýkat. Když jim to matka zakazuje, tak přispívají minimum, naopak, když se s nimi stýkají často, tak přispívají nad rámec povinných příspěvků (kupují dárky, oblečení apod.) Ochotu otců po rozchodu přispívat na bývalou rodinu se odvíjí od mnoha dalších okolností – průběh rozchodu, kdo jej inicioval nebo finanční situace bývalé manželky [Dudová 2007a: 23-26].

6 Jak se na porozvodové rodičovství dívají otcové

V poslední části své práce se pokusím nahlédnout na téma porozvodové péče o děti očima samotných aktérů, tedy rozvedených otců s dětmi. Pohledy na toto téma se velice různí, a proto jsem se rozhodla udělat spíše takový nástin pohledů na tuto problematiku.

Nejprve se podíváme, jak se na otázku porozvodového rodičovství dívají otcové ze tří odlišných perspektiv: očima otce, který měl děti ve výhradní péči, otce s dětmi ve střídavé péči a nakonec otce, který děti ve své péči neměl.

Nakonec budu věnovat pozornost mužům, kteří se snaží bojovat proti zažitým způsobům českého právního systému, jenž svěřuje děti v naprosté většině matkám, a chtějí získat větší možnost podílet se na výchově svých dětí. Tito otcové k těmto účelům zakládají nejrůznější sdružení na podporu svých rodičovských práv, za která jsou odhodláni bojovat.

6.1 Tři pohledy otců

Pro dokreslení problematiky, kterou se zabývá má práce, tedy otcovství po rozvodu manželství, jsem uskutečnila kvalitativní sondu. Chci se v této části zaměřit na pohled hlavních aktérů mého tématu – rozvedených otců.

Jelikož pohledy na toto téma jsou velice různorodé a získání respondentů, vzhledem k tomu, že rozvedených otců s dětmi ve výhradní péči nebo se zkušeností s jednou z alternativních forem výchovy je v české populaci velice malé procento, bylo by poměrně obtížné realizovat výzkum, jehož výsledky by se daly zobecňovat. Rozhodla jsem se tedy uskutečnit rozhovory ze tří různých perspektiv porozvodové péče, tedy z pohledu otce který děti ve své péči neměl (Petr), otce, který měl děti ve své výhradní péči (Vladimír), a nakonec otce, který měl děti ve střídavé péči (Pavel). Ve všech třech případech se jedná o otce a syny, neboť právě vztah otec-

syn má svá specifika a, jak bylo uvedeno výše, shoda pohlaví má svůj význam v porozvodové péči. Můj příspěvek v této práci pak může alespoň posloužit jako vodítko k eventuálnímu pozdějšímu kvalitativnímu zkoumání této tematiky.

Informace jsem sbírala formou polostandardizovaných rozhovorů. Ve dvou případech jsem se s respondenty setkala v jejich domácnosti, v jednom z případů byl pak rozhovor uskutečněn v restauraci. Výpovědi respondentů jsem nahrávala na diktafon, s čímž dotazovaní souhlasili, a poté jsem učinila podrobný přepis (viz příloha č. 2). Rozhovor většinou probíhal tak, že po té, co jsem respondentu obeznámila s cíli mé práce a s tím, jak s rozhovory bude naloženo, nechala jsem jej nejprve samotného hovořit na dané téma. Teprve následně jsem pokládala otevřené otázky (viz příloha č. 1).

Díky těmto rozhovorům můžeme na problematiku otcovství po rozvodu pohlédnout ze tří odlišných perspektiv, které se vyskytují v naší společnosti. Můžeme tak konfrontovat své teoretické poznatky s reálnými zkušenostmi aktérů, kteří danou životní situaci prožili. Musíme mít ale při tom na paměti, že zástupce skupiny otců, kteří nemají děti ve své péči, představuje jednoznačně nejširší skupinu rozvedených otců zastoupenou v naší populaci. Netřeba říkat, že každá rodina je zcela specifickou a případ od případu se můžeme setkávat s velice různými zkušenostmi a názory na porozvodovou péči.

Nejprve se budu věnovat každému z případů zvlášť a zaměřím se na jednotlivá specifika daného typu uspořádání. V následující části se budu soustředit na aspekty porozvodové péče, které se dotýkají každého s nich, a pokusím se zachytit pohledy a názory jednotlivých aktérů a jejich zkušenosti s daným problémem.

OTEC BEZ DĚTÍ V PÉČI

Nejdříve se budu zabývat otcem, který po rozvodu dítě v péči neměl, jakožto u nás naprosto nejběžnějším případem. Respondent Petr (46 let) po rozvodu přenechal svého syna Jakuba, kterému v té době bylo okolo čtyř let, do výchovy manželce. Pokládal to v podstatě za samozřejmé, že syn zůstane u manželky. Sám uznal, že před rozvodem se synovi moc nevěnoval, kvůli pracovnímu vytížení. Vyžadoval ale, aby se s ním mohl vídat co nejčastěji:

„(...) já jsem chtěl jako, aby žil u manželky, že jo. Ale chtěl jsem ho teda vídávat víckrát, no. Jenže ona nechtěla víckrát. Ona chtěla, aby třeba..., že ho vypraví v devět hodin ráno v sobotu a v sobotu zase v pět hodin abych ho vrátil. To já jsem nechtěl, že jo. (...) Já jsem jí nechtěl dělat problémy, tak jsem jí ho svěřil do péče, že jo. Taky bych se o něj postaral.“ (Petr, dítě ve výhradní péči matky)

Nakonec se dohodli na standardním způsobu uspořádání, tedy víkend jednou za čtrnáct dní. Nicméně žena mu občas upírala styk se synem:

„To třeba, že jsem si chtěl kluka brát, kvůli fotbalu jako, tak dělala problémy. Víte co... prostě natruc mu zakazovala fotbal. (...) Tam šlo o to, že třeba moje bejvalá manželka, já jsem ho musel,

když ho moje bejvalá manželka vypravila, v těch, dejme tomu, v devět hodin a já jsem ho v neděli musel vrátit v pět hodin, to víte, ani o minutu později, že jo. To by pak byly nějaký problémy.“ (Petr, dítě ve výhradní péči matky)

Když byl potom syn starší a jejich styk byl otázkou individuální domluvy, vídali se pak častěji. Nejvíce je spojuje společná záliba ve fotbalu, kterému se oba věnují:

„To když mu bylo těch patnáct, tak to už přece jen chodil víc za mnou, jako kdykoliv. (...) Tak třeba teďka poslední dobou to bylo lepší, protože prostě jsme se sešli třeba víckrát. Hráli jsme turnaje, jsem šel s nim hrát fotbal kolikrát, jeli jsme na nějaký turnaje, nebo jsme jeli někam ve dvou (...).“ (Petr, dítě ve výhradní péči matky)

Podle kategorií otců v rozvedené rodině, které jsem uvedla v předchozí kapitole, bych respondenta Petra zařadila do kategorie druhé. Se svým synem má dobré vztahy. Sám ale uznává že dítě by měla vychovávat spíše matka, obzvláště pokud se jedná o takto malé dítě. Zároveň ale dodává, že by byl schopen se o něj postarat, ačkoliv by to asi nebylo jednoduché, kdyby na to byl sám. V současné době charakterizuje svůj vztah se synem jako velmi dobrý a stýkají se často.

OTEC S DĚTMI VE VÝHRADNÍ PÉČI

V dalším případě se setkáváme s otcem, který měl dvě děti ve své výhradní péči. U nás je to relativně neobvyklý jev, aby byly děti svěřeny do péče otce. V tomto případě se částečně potvrdilo mínění⁵², že otcům jsou děti do výhradní péče svěřovány pouze v případech, kdy matka selhává, nebo nejeví o výchovu zájem. Navíc zde k tomu přispělo to, že děti již byly dostatečně velké, aby projevíli svůj vlastní názor, a jejich přáním bylo zůstat u otce.

„(...) a mezitím, než ona odešla (...) řekla Lukášovi a Alešovi: ‚Kluci, pojedte se mnou‘. A oni děti: ‚Ne, my tady zůstaneme s tátou‘. (...) Prostě ty děti... když viděly do jakýho prostředí jde, kam to směřuje, tak oni prostě to prostředí odmítly, no...“ (Vladimír, 2 děti ve výhradní péči)

Vzhledem k tomu, že synům, Alešovi a Lukášovi, v době rozvodu bylo 17 a 11 let, nepovažoval respondent Vladimír (59 let) péči o ně za příliš náročnou. Domácí práce také zvládal, naučil se vařit a s časem si z péče o domácnost vytvořil koníčka. Největší úskalí byla psychická zátěž:

„(...) měl jsem velice náročný zaměstnání, jsem tam byl, já nevím, deset hodin denně. Ještě v soukromý firmě, kde člověk nevěděl, jestli bude na výplaty, jo. Tak to bylo strašlivý. Toho jsem se bál, z toho jsem měl největší strach. Abych byl zdravěj, ale hlavně abych měl práci. Z toho jsem měl strach jo. To byl největší stres. (...)Ta nejistota, to je hrozný, no.“ (Vladimír, 2 děti ve výhradní péči)

Jakožto otec s dětmi ve výhradní péči považuje respondent za velmi obtížné navazování nových partnerských vztahů:

„To prostě ta ženská chce mít toho chlapa volnýho a já dvě děti, jo.“ (Vladimír, 2 děti ve výhradní péči)

⁵² Např. Dudová [2007a], Dudová [2008], Warshak [1996] aj.

V současné době je Vladimír podruhé ženatý se Zuzanou (54 let), která má též dva syny z předešlého manželství:

„To my jsme se seznámili a taky na sebe hned nevlítli. To jsme se napřed tak jako ořukávali, jo. (...) Když prostě se znovu vdáte a máte děti svoje z prvního jako manželství a ten váš partner bude mít taky děti, v tu ránu spojíte šest, my jsme měli dvě a taky dvě děti, šest životních osudů. Těch dětí a naše. (...) Tam vznikaj různý animozity, který nemůžete ovlivnit.(...)“

To je právě rozdíl, když se seznamujete ve vašem věku, tak tam hrajete sama za sebe. Ale když za sebou vlečete bejvalý vztahy a bejvalý manželky (...). Prostě v tom pozdějším věku pak, když se chcete seznámit, tak to je úplně jiný. To není to, co ve dvaceti. To je úplně jiná kategorie seznamování. Zaprvé máte zkušenosti, a to zkušenosti negativní, že jo. Takže k tomu člověku přistupujete jako že bůhví, co je to zač. Teď s sebou vlečete osudy dětí a zodpovědnost za ty děti.“ (Vladimír, 2 děti ve výhradní péči)

Bývalá manželka, která rodinu opustila se odstěhovala za novým partnerem ještě před rozvodem manželství. Přestože v době před rozvodem ji Vladimír označuje jako „vzornou matku“, současné vztahy jsou velice špatné. Vladimír s bývalou ženou v kontaktu není. Děti se s matkou stýkají jen velice výjimečně:

„(...) prostě jako o ty děti v podstatě nejevila nějaký zvláštní zájem. (...) veškerej styk s maminkou spočívá... oni za těch patnáct let ani jednou, doslova ani jednou, nebyli spolu na večeři, nebyli spolu ani jednou v kině, na výletě, na dovolený, na procházce... no nikdy.“

Ale kdyby chtěla nějak navázat takovej ten přátelskej... vždyť na to má... vždyť dennodenně může, nikdo jí nebrání. Já jsem jí před dětma nikdy nepomluvil. Já jsem, ani před známýma, já vždycky říkal, že to byla hodná holka... (...) strašně bych si to přál, ty vztahy nějak narovnat. Nebo teda ona by je měla především narovnat. Ale jsem ochotnej jí nějak pomoci, jo...“ (Vladimír, 2 děti ve výhradní péči)

Vladimír tuto životní zkušenost shrnuje jako jednu z nejhorších událostí v životě. Dokonce horší ve srovnání s úmrtím v rodině:

„Ten rozvod, to je strašnej rozval tý rodiny... Můžu Vám říct, že když to srovnám, když mi umřela máma a zůstali jsme s tátou sami... tak to je mnohem menší zásah do tý rodiny. Je to tragédie, je to prostě bolestivý, je vám to prostě hrozně líto, že ten člověk odešel, nejbližší člověk, kterýho máte, že jo. Ale ta rodina není v rozvalu, tu rodinu to semkne (...).“ (Vladimír, 2 děti ve výhradní péči)

Z dlouhodobého hlediska ale rozvodu nelituje. Po rozvodu se upevnil jeho vztah s dětmi. Navázání kontaktu dětí s matkou ale vidí velice skepticky, vzhledem k oboustrannému nezájmu.

OTEC S DĚTMI VE STŘÍDAVÉ PÉČI

Jako poslední zde máme příklad otce, který měl dva syny, Lukáše a Martina, ve střídavé péči. Respondent Pavel (51 let) původně před rozvodem manželství žádal o svěření dětí do své péče, stejně jako jeho bývalá žena. Soudkyně nakonec navrhla střídavou péči, s níž nakonec oba souhlasili, přičemž přibližně rok a půl po rozvodu žili ve společné domácnosti. Poté se žena odstěhovala do Kladna. Po nějaké době jeden se synů střídavou péči odmítl a zůstal u otce v péči výhradní. Střídavá péče se týká tedy především jednoho ze synů.

Pavel byl se střídavou péčí spokojený. Neměl žádné problémy se o děti, kterým bylo v době rozvodu 12 a 9 let, postarat. Dokonce sám uvedl, že by byl schopen se o ně postarat i kdyby byly menší:

„No, tak jsem byl na to stejně zvyklej doma, já nevím, vařit, prát... přebalovat a starat se o ně. Takže samozřejmě bych si na ně troufnul, i kdyby byli menší. Samozřejmě by tam mohly být problémy, já nevím, třeba kdyby jim byly tři roky a chodili by do nějaký školky, no tak kdyby byli nemocný, tak by bylo teda asi nutný zůstat s nima nějak doma. Ale tak to by asi i žena jako samoživitelka měla takovýhle problémy.“ (Pavel, 2 děti ve střídavé péči)

Ve střídavé péči shledává respondent především její kladné stránky. Podle jeho názoru je to dobrý způsob porozvodového uspořádání. Dítě si díky němu může zachovat vztahy s oběma rodiči:

„No, tak střídavá péče znamená to, že vlastně, že rodiče to dítě nebo ty děti můžou oba vychovávat, můžou je nějakým způsobem umírnovat, že to nedopadá tak, že má děti u sebe žena, a nebo muž, jo... A z té druhý strany se k sobě dostávají, řeknu sporadicky, pokud se vůbec k sobě dostávají, a jsou pak poznamenaný výchovou jenom tý jedný strany, no.“

Tak já si myslím, že to bylo takhle dobrý. Prostě, že takhle je možný aspoň nějakým způsobem zachovat ten vztah s tou druhou stranou, že jo. (...) Že jako pro tu výchovu je to asi lepší, když prostě to dítě má nějaký ten vzor z obou těch stran, no...“ (Pavel, 2 děti ve střídavé péči)

Vzhledem k tomu, že syn již byl relativně velký, neviděl Pavel v realizaci střídavé výchovy nějakou koordinační náročnost. Syn se domlouval s matkou sám a komunikace mezi bývalými manželi nebyla v tomto případě nutná.

Jedinou nevýhodu, která může v případě střídavé péče nastat, je situace, kdy rodiče bydlí příliš daleko od sebe:

„Noo, nevýhoda může třeba být, pokud třeba ty bývalý rodiče bydlej... Když je to ještě v tom jednom městě, tak to jde. Ale když je to třeba pak v tom jiným městě, tak pokud by ty města byly od sebe vzdálený třeba dvě stě, tři sta kilometrů, tak samozřejmě asi, asi v tom druhým městě, pokud by teda měly navštěvovat stejnou školu, tak to by asi nepřicházelo v úvahu. (...) Pokud je to v jednom městě, tak ty nevýhody tam nevidím, no.“ (Pavel, 2 děti ve střídavé péči)

Z vlastní zkušenosti pak Pavel může doporučit spíše delší intervaly jednotlivých časových úseků, po které je dítě v péči jednoho z rodičů. V jeho případě se jednalo o střídání po měsíci. Sám ale uvádí, že kratší doba by nebyla vhodná:

„Ono po čtrnácti dnech, nebo po tejdnu, to je strašně brzo, jo. Protože ono, když si to člověk vezme, že se to dítě vlastně musí nějakým způsobem sbalit a přejet z jednoho místa na druhý místo, i když je to v jednom městě, tak to jsou takový asi moc rychlý změny. A to nemluvím o tom, že by to město bylo třeba tři sta kilometrů vzdálený.“ (Pavel, 2 děti ve střídavé péči)

Respondent byl se střídavou výchovou spokojený a sám by toto uspořádání doporučil i ostatním rozvedeným párům, kde oba mají zájem o to, podílet se na výchově dětí stejnou měrou. Zároveň také dodává, že nikdy nepozoroval jakýkoliv negativní vliv střídání domácností na dítě.

SHRNUTÍ

Ve všech třech těchto případech ani jeden z těchto otců nepociťoval výrazné problémy co se týče péče o domácnost a domácích prací, typu vaření, praní, úklid. Činnosti, které do té doby vykonávala vždy jen žena, se respondenti po čase naučili a v tomto ohledu byli zcela soběstační:

„Takže pro mě začít fungovat... jo, neuměl jsem vařit, ale jsem manuálně zručnej, takže já jsem se to naučil poměrně rychle a bavilo mě to. Baví mě to dodneška, jo.“ (Vladimír, 2 děti ve výhradní péči)

Ani v jednom z těchto případů respondenti nepozorovali, že by rozvod jejich manželství měl negativní vliv na vztahy dětí s prarodiči.

Dále se všichni respondenti shodovali, že není správné, aby v 90 % případů připadlo dítě automaticky do péče matce. Všichni vyjádřili názor, že takto by to mělo být pouze u malých dětí, ale v rodinách, kde už jsou děti starší, by měli být zváženy všechny alternativy. Všichni respondenti projevili názor, že otec je ve výchově dítěte důležitý a měl by se na ní podílet i po rozvodu manželství:

„Noo, to by takhle nemělo bejt, protože ty lidi dávaj na to, že ona je to žena, ona to dítě porodila a ona jako ví nejlíp, nebo umí, umí to dítě vychovávat a ví nejlíp, co potřebuje. To já si myslím, že tohle není vždycky pravda. Já myslím, že tohle může zvládnout taky muž, proč ne.“ (Pavel, 2 děti ve střídavé péči)

„Já bych to viděl spíš u těch větších dětí, ale u těch malejch, jako jsou batolata, tam by to asi mělo zůstat u mámy. (...) Prostě je to ad hoc, případ od případu, no. Někdy ten táta je prostě lepší. (...) Já si nemyslím, že máma, jako obecně máma, je záruka dobrý výchovy. Za každou cenu. To určitě ne.“

Ale zpravidla teda by to dítě mělo bejt asi u tý mámy (...). Ale zase to neznamená, že tím, že se rozvede, že mu končí povinnost k těm dětem, jo. To, ty to taky uměj, že se na ně prostě vykašlou a pak akorát platí alimenty, někdy ani to ne, že jo. To není o alimentech, to je právě o tom, že by ta výchova měla, že by se na ní měli podílet pořád prostě.“ (Vladimír, 2 děti ve výhradní péči)

Co se týče názoru respondentů na střídavou péči, tak se dotazovaní ve svých postojích mírně lišili, převládají ale spíše kladné reakce. Respondent Pavel, který s ní má vlastní zkušenosti, by ji doporučil. Respondent Petr, který syna neměl ve své péči, by byl jednoznačně pro tento typ uspořádání. Překážkou však je, že matky s tímto typem uspořádání nemusí souhlasit. Respondent Vladimír s dětmi ve své péči byl ke střídavé výchově velmi skeptický, vzhledem k tomu, že v jeho případě by nebyla možná, kvůli nezájmu matky i dětí. Obecně shledává střídavou péči jako náročnou. V případě, kdy se ale rodiče jsou schopni dohodnout a je to v zájmu dětí, pak ji shledává jako přínosnou.

Také jejich postoje k otcovským sdružením nebyly zcela jednotné. Respondent Petr je považuje za dobré a jejich činnost uznává:

„Já si myslím, že to je dobrý jako tyhle sdružení. Protože v takovejhle případech to aspoň někdo táhne támhle někam k tomu soudu... do Štrasburku.“ (Petr, dítě ve výhradní péči matky)

Respondent Pavel s jejich činnostmi souhlasí, považuje ale jejich způsob vystupování za příliš radikální:

„Jo jako, já s tím souhlasím, co dělají. Ale když se někdy člověk podívá na to, jak vystupují, tak si myslím, že jsou trošku takový ujetý, ty chlapy, jo. (...) Že někdy trošičku lžou a možná to řešej takovým dost radikálním způsobem. Že si myslím, že se jim snad někdy ani tolik nejedná o to dítě, ale o to, aby někde způsobili nějaký rozruch, jo. (...) Neříkám, že všichni, jo, ale že tam může být třeba i nějaká ta pomsta.“ (Pavel, 2 děti ve střídavé péči)

Respondent Vladimír by sám nikdy do takového spolku nevstoupil. Má ale pochopení pro jejich činnost v případech, kdy je jim upírán styk s dětmi:

„Tam je zas to, že jim ty manželky upíraj styk s dětma, což považuju za sprostotu nejvyššího kalibru, když jeden z partnerů, ať... no většinou to dělají ženský, jo. Že těm otcům upíraj ten styk s tím dítětem... Ale to je kontraproduktivní. To je, to je cesta do pekla. To dítě stejně... ty děti prostě hledaj ty rodiče.“ (Vladimír, 2 děti ve výhradní péči)

Názory těchto mužů nám mohou alespoň pomoci nastínit jak vypadá postoj otců k porozvodové péči o děti. Tyto názory, které jsem zde prezentovala, byly ze tří různých perspektiv, kdy každý z těchto otců má zkušenosti s jiným typem porozvodového uspořádání. I přesto se však překvapivě v mnoha aspektech shodují, přinejmenším v základních postojích k otcovské roli v rozvedené rodině.

6.2 Otcovská sdružení

Na závěr bych chtěla věnovat prostor otcům, kteří jsou odhodláni za svá rodičovská práva bojovat a usilují o změnu dosavadního systému porozvodové péče o děti. Jedná se otce, kteří se angažují v občanských sdruženích, jakými v České republice jsou například: Unie otců – Otcové za práva dětí⁵³, sdružení K 213⁵⁴ či Spravedlnost dětem - Sdružení pro ochranu práv dětí, rodičů a prarodičů⁵⁵. V jejich případě se mnohdy jedná o bránění styku s dítětem ze strany matky. Bohužel v případech, kdy matka brání otci se stýkat se svými dětmi, aniž by k tomu byl pádný důvod, nedokáže český právní systém takovéto situace efektivně řešit [Dudová 2008: 31].

Unie otců se zabývá porozvodovými problémy spojenými s nezletilými dětmi. Toto sdružení bylo založeno již v roce 1988 jakožto Svaz mužů. Od roku 1994 vystupuje pod současným názvem [Bakalář 2002: 198]. Podstatou a cílem činnosti Unie otců je „úsilí o optimální fungování rodiny a plnohodnotná výchova dětí, které budou tvořit příští generace“.⁵⁶

Spolek Spravedlnost dětem, který je v kontaktu i s podobnými organizacemi v zahraničí, na svých stránkách podává informace o porozvodové péči o děti, zejména o právních úpravách styku nezletilého dítěte s rodičem. Mimo jiné podávají žaloby proti českému státu k

⁵³ Unie otců – Otcové za práva dětí: <<http://www.unie-otcu.cz/>>.

⁵⁴ Sdružení K 213: <<http://www.k213.cz/>>.

⁵⁵ Spravedlnost dětem - Sdružení pro ochranu práv dětí, rodičů a prarodičů: <<http://www.iustin.cz/>>.

⁵⁶ Unie otců – Otcové za práva dětí (2009): <<http://www.unie-otcu.cz/>> (cit. 5. 5. 2010).

Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku a chtějí tak „dosáhnout nápravy bezpráví“.⁵⁷ „Hlavní motivací ke vzniku našeho sdružení byla neutěšená situace v takzvaném opatrovnickém soudnictví. Což je rozhodování zejména o výchově dětí po rozvodu, o úpravě styku těch dětí s tím takzvaným druhým rodičem, který dítě nemá ve výchově. Samozřejmě v naprosté většině případů je to otec.“ [Luboš Patera 2006⁵⁸].

Sdružení K 213 jedná v této problematice poněkud radikálnější způsobem, což je patrné ze stylu projevu názorů tohoto spolku. Například výživné je na webových stránkách tohoto sdružení nazýváno „otevřeným nástrojem feministické justice k terorizování otců, zejména pak těch, kteří se této hloupé a zkosnatělé justiční struktury staví na odpor.“ [K 213].⁵⁹ K 213, v čele s panem Ing. Jiřím Fialou, vzniklo především s účelem boje proti § 213, který tento spolek označuje za relikvii komunistické éry. Sdružení K 213 požaduje vypuštění § 213 z českého trestního zákoníku a veřejně bojuje za „dosažení naprosté rovnoprávnosti mužů v přístupu k výchově dětí a podílu na ní a přenesení této rovnoprávnosti do každodenního života“ [K 213].⁶⁰

Kromě oficiálních členů mají tyto sdružení mnoho příznivců, kteří se vzájemně podporují svou účastí na soudních jednání nebo vyjadřují své názory v diskusních fórech na webových stránkách těchto sdružení. A jaké jsou tyto názory? Většinou se internetové diskuse na stránkách těchto sdružení týkají tématu střídavé péče a trestnosti neplacení alimentů. Návštěvníků těchto diskusí jde především o to, zviditelnit toto téma ve veřejném povědomí a dosáhnout svých cílů:

„Čím více diskusí vypadne ve vyhledávačích, tím pro všechny lépe. A jednou se budeme smát, jak těžké bylo získat střídavou péči.“ (Diskusní fórum – K 213: 21. 3. 2010)⁶¹

V současné době, kdy byly zveřejněny tabulky navržené ministerstvem spravedlnosti, které doporučují procentuální výpočet výživného z platu rodiče, je právě toto téma nejvíce diskutované. Postoje otců v těchto diskusích se k novému opatření jeví spíše negativní:

„Tabulky Kovářové nemají a nebudou mít žádnou zákonnou platnost, soudci se jimi vůbec nemusí řídit. V jejím podání je to paskvil, pouhé odvedení pozornosti, prostě velký humbuk. Jako ministryně mohla aspoň provětrat státní zastupitelství a soudce.“ (Diskusní fórum – Spravedlnost dětem: 1. 5. 2010)⁶²

⁵⁷ Spravedlnost dětem: Připojte se k první vlně žalob rodičů proti českému státu k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku (aktualizováno 25. 7. 2003): <<http://www.iustin.cz/art.asp?art=186>> (cit. 16. 5. 2010).

⁵⁸ Ejustice.cz: Luboš Patera: „Soudcům příliš nevěříme, ale jejich výzvu přijmeme“ (aktualizováno 8. 3. 2006): <<http://www.ejustice.cz/lubos-patera-soudcum-prilis-neverime-ale-jejich-vyzvu-prijmeme>> (cit. 16. 5. 2010).

⁵⁹ K 213: „Krátké pojednání o tom, co jsme zač, čeho chceme dosáhnout a co nás k tomu vede“ (aktualizováno 5. 12. 2004): <<http://www.k213.cz/>> (cit. 16. 5. 2010).

⁶⁰ K 213: „Krátké pojednání o tom, co jsme zač, čeho chceme dosáhnout a co nás k tomu vede“ (aktualizováno 5. 12. 2004): <<http://www.k213.cz/>> (cit. 16. 5. 2010).

⁶¹ K 213 – Diskusní fórum: <<http://blueboard.cz/kniha/c98kk73v22bfx0srbmr4f3drru3c5f>> (cit. 16. 5. 2010).

⁶² Spravedlnost dětem – Diskusní fórum:

Obecně v těchto diskusích většina návštěvníků vyjadřuje nespokojenost se současným stavem české justice:

„Zákony, které zde máme, nejsou zase až tak špatné. Veškerá špatnost je v justici, která kašle na platné zákony a pokud se nic nezmění, bude kašlat i na nové zákony.“ (Diskusní fórum – Spravedlnost dětem: 1. 5. 2010)⁶³

Názory otců, kteří navštěvují diskusní fóra na stránkách sdružení otců se různí, respektive se různí v intenzitě, s jakou dané názory vyjadřují. Nalezneme zde škálu postojů od relativně mírných až po vyjádření velice radikální. Mnozí otcové na tyto fóra zavítají s prosbou o radu či s přispěním vlastních zkušeností s danou problematikou. Jiní prostřednictvím těchto diskusí vyjadřují krajní nespokojenost s praxí české justice.

Výše zmíněná sdružení nejsou v našem prostředí jediná, vybrala jsem pouzta ta nejvíce viditelná. Ani diskusí probíhajících na internetu a vztahujících se k tomuto tématu není zanedbatelně. Ať už jsou reakce veřejnosti na tato sdružení otců jakákoliv, je jednoznačné, že určitá skupina lidí shledává současnou situaci za diskriminující, nespravedlivou a hodnou náležitého řešení.

7 Závěr

V průběhu novodobé historie prošla instituce rodiny mnoha proměnami. Změnila se jak její podoba, tak role, které náleží jejím jednotlivým členům. Manželský svazek postupně ztrácel svou náboženskou transcendentní povahu a měnil se v občanskou smlouvu. Demografická revoluce, která započala koncem 18. století, ovlivnila strukturu světové populace. Změny ve společnosti, zejména pak ty, které se odehrávaly po druhé světové válce, měly významný vliv na reprodukční chování lidí. Pod vlivem vzrůstajícího individualismu se lidé začali soustředit na svou vlastní nezávislost a seberealizaci. Důsledkem všech těchto změn společnosti byla proměna podoby současné rodiny. Instituce rodiny začala být oslabována a v 60. letech začíná prudce stoupat rozvodovost.

Ve své práci jsem se zaměřila především na to, jak tyto změny ovlivnily podobu otcovské role v rodině a jaký vliv měly zejména na instituci otcovství po rozvodu manželství. Vzhledem k proměnám, kterými podoba rodiny prošla během svého vývoje, se v současné době setkáváme s mnoha alternativními podobami rodinného uspořádání. To znamená, že se setkáváme také s mnoha podobami otcovství, které dnes není jednoznačně definováno. Tradiční podoba otcovské role byla silně autoritářská. Otec, jakožto jediný živitel rodiny,

<<http://blueboard.cz/kniha/28uk6kou2eupn4cpj5cft2i8dds91a?strana=166>> (cit. 16. 5. 2010).

⁶³ Tamtéž.

vlastnil monopol na rozhodování. V průběhu doby však jeho autorita postupně slábla, což významně ovlivnil vstup žen do zaměstnání, díky kterému se ženy začaly podílet na živitelské roli v rodině. Trendem moderní doby je egalitární pojetí rodiny a rovnost mezi mužem a ženou. Přesto však i v dnešní době je kladen důraz na mužskou a ženskou sféru v oblasti rodiny, kdy předpokladem stále je, že muži zastávají převážně živitelskou roli a ženy pečovatelskou. I to je důvod, proč se současná společnost stále dívá na muže v pečovatelské roli jako na něco nepřírozeného, ačkoliv bylo výzkumy potvrzeno, že muži i ženy jsou k výchově dětí stejně kompetentní.

Důraz na genderovou rovnost se odráží i v našem právním systému. Díky relativně nedávným úpravám české legislativy se může otec podílet větší měrou na výchově svých dětí, než tomu doposud bylo. Od roku 1998, kdy byl novelizován zákon o rodině, přichází nové možnosti porozvodové péče o nezletilé děti, kterými jsou společná a střídavá výchova. Tyto alternativní způsoby uspořádání rozvedené rodiny umožňují oběma rodičům podílet se na výchově svých dětí stejnou měrou i po rozvodu manželství. Nicméně v naší společnosti je na tyto nové typy porozvodové péče stále ještě pohlíženo skepticky, přestože žádné odborné výzkumy nepotvrdily, že by toto uspořádání mělo negativní vliv na vývoj dětí, jak mnozí kritici namítají, a v naprosté většině případů jsou děti svěřovány nadále do výhradní péče matek. Otec má pak právo se s dětmi stýkat a má právo na informace o nich. V reálném životě to ve většině případů vypadá tak, že se otec stýká s dětmi o víkendu dvakrát do měsíce.

Otcovská role v rozvedené rodině, respektive její podoba ve standardním typu uspořádání, ve kterém dítě či děti jsou svěřeny matce, se v jistém smyslu vrací zpět do své tradiční formy, kdy základní úlohou otce bylo živit rodinu. Na živitelskou roli, ve formě povinného výživného, je v případě rozvedeného otce, který nemá děti ve své péči, kladen veliký důraz. Ostatní repertoáry otcovské role pak musí být vtěsnány do krátkých časových úseků, ve kterých je mu umožněno své děti navštěvovat. Otec, který má ke svým dětem blízký vztah, považuje jistě v těchto případech rozsah styku se svými dětmi za nedostačující. Část z nich považuje tuto situaci za tolik diskriminující, že jsou odhodláni za své děti bojovat soudní cestou a zakládají sdružení na podporu otcovských práv.

Součástí mé práce bylo také vlastní uskutečnění malého výzkumu, který mi umožnil nahlédnout na problematiku porozvodové péče očima samotných otců, kterých se toto téma týká. Tuto kvalitativní sondu jsem provedla formou osobních polostandardizovaných rozhovorů. Získala jsem takto názory na porozvodové rodičovství ze tří různých stran, z pohledu otce, který dítě ve své péči neměl, otce, který měl děti v své výhradní péči, a otce, který má zkušenosti se střídavou péčí. Přestože každý z nich má zkušenost s jiným typem

porozvodového uspořádání, všichni tito respondenti se ve velké míře ve svých názorech shodovali. Projevili spíše nesouhlasné názory s dosavadní soudní praxí v ČR, kdy jsou děti svěřovány v převážné většině matkám. Podle výpovědí respondentů je velmi důležité, aby se na výchově dětí podíleli oba rodiče. Otcovská role je podle nich významná v životě dětí a jejich vývoji (nutno poznamenat, že zde se jednalo pouze o otce a syny). K instituci střídavé výchovy projeví všichni dotazovaní spíše kladný názor, který byl ale samozřejmě značně ovlivněn jejich konkrétní zkušeností.

Jak jsem již zmínila výše, mnoho rozvedených otců pociťuje současnou situaci, kdy otcům, kteří se chtějí podílet na výchově svých dětí, není jejich účast na výchově umožněna, za diskriminující a rozhodli se ji nějakým způsobem změnit. K těmto účelům pak zakládají občanská sdružení, jejichž cílem je snaha o změnu české justice v oblasti porozvodové péče o děti. Jejich činnost se pohybuje od verbální podpory v internetových diskusích na webových stránkách těchto sdružení až po aktivní boj, ve kterém jsou podávány žaloby proti českému státu k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku.

Závěrem bych chtěla zmínit, že každý případ, ve kterém se řeší budoucí porozvodové uspořádání, by se měl posuzovat individuálně tak, aby byla zajištěna nejlepší péče pro dítě. Nemělo by se ve všech případech jednat podle jednoho univerzálního vzorce. Především by bylo vhodné zde realizovat odborné výzkumy, které by byly zaměřené na alternativní způsoby porozvodové péče, tedy zejména střídavou výchovu, a jejich vliv na rodiče a děti. Výsledky těchto výzkumů by měly být dostatečně prezentovány na veřejnosti, aby rozvádějící se páry a priori nepohlížely na tento typ uspořádání skepticky a s neopodstatněnými předsudky a přinejmenším tento způsob výchovy zvážily ještě před tím, než přistoupí k soudu s již připravenou dohodou o porozvodových úpravách poměru k nezletilým dětem. Seznámení veřejnosti se skutečnými, odborně podloženými výsledky vlivu střídavé péče na rodiče a děti je podle mého názoru prvním krokem k zavedení tohoto alternativního uspořádání porozvodové výchovy do běžné praxe ve větším měřítku, než tomu doposud bylo. Současně by mělo být otcům, pokud o to mají zájem, umožněno, aby se mohli více podílet na výchově svých dětí i po rozvodu manželství. Český právní systém by pak měl podstoupit kroky k tomu, aby v případech, kdy je otci neoprávněně upírán styk s dětmi, byly takovéto situace efektivně řešeny.

Resumé

Bakalářská práce pojmenovaná „Porozvodová péče o děti očima otců“ je zaměřena na porozvodovou péči z otcovské perspektivy v kontextu změn ve společnosti. Postupem času prošla instituce rodiny mnoha proměnami. Manželský svazek a potažmo rodina začala být oslabována. V současné době téměř polovina manželství končí rozvodem a vznikají různé alternativní podoby rodinného soužití. Tato práce je zaměřena především na to, jak se v důsledku zmiňovaných změn ve společnosti měnila podoba otcovské role v rodině a jaké důsledky měly tyto změny na instituci otcovství po rozvodu manželství. Tradiční podoba otcovské role se od dnešní v mnohém liší. Díky vstupu žen na pracovní trh už není otec jediným živitelem rodiny a ztrácí i monopol na rozhodování. Trendem moderní doby je egalitární pojetí rodiny a rovnost mezi mužem a ženou. Přesto je ale i v dnešní době kladen důraz na mužskou a ženskou sféru v oblasti rodiny, kdy předpokladem stále je, že muži zastávají převážně živitelskou roli a ženy pečovatelskou. Důraz na genderovou rovnost se odráží i v našem právním systému. Díky úpravám zákona o rodině z roku 1998, kdy byla zavedena možnost společné a střídavé výchovy, se může otec po rozvodu manželství podílet větší měrou na výchově svých dětí, než tomu doposud bylo. V praxi jsou však tyto alternativní způsoby porozvodového uspořádání zaváděny velmi výjimečně, ačkoliv žádné odborné výzkumy nepotvrdily, že by toto uspořádání mělo negativní vliv na vývoj dětí. V naprosté většině případů jsou nakonec děti svěřovány do výhradní péče matek. Ve společnosti stále totiž převládá stereotypní představa o tom, že matka má podstatně lepší předpoklady k péči o děti než otec. Výzkumy však bylo dokázáno, že muži i ženy jsou k výchově dětí stejně kompetentní. To, že péče o děti spadá téměř výhradně do ženského pole působnosti, je spíše otázkou sociální konstrukce, než biologických předpokladů. Tento všeobecně přijímaný stereotyp se projevuje nejvíce právě po rozvodu manželství, kdy děti v 90 % připadají do péče matky. Mnozí rozvedení otcové toto řešení sami považují za přirozené, avšak část z nich považuje tuto situaci za diskriminující a jsou odhodláni o děti bojovat soudní cestou. Rozhovory s rozvedenými otci, které byly uskutečněny k účelům této práce, potvrzují, že otcové, bez ohledu na to, s jakým typem porozvodové péče mají zkušenost, pocítují důležitost otcovského vlivu při výchově dětí a vyjadřují spíše kladné názory co se týče institutu střídavé výchovy.

Summary

Bachelor thesis named “Child care after divorce from point of fathers view” is focused on after-divorced care from fathers side in context of social changes. As time goes on family pass through many changes. Matrimony hence the family starting be weaken. At the present time almost a half marriages ending in divorce, and gives rise to various alternative forms of family life. This work is mainly focused on how the result mentioned changes in the society changing form of the fathers role in the family, and what consequences these changes have on the institution fatherhood after divorce. Traditional form of the fathers role is different in many ways today. Due to the entry of women into employment market father isn't only who support the family and losing even monopoly for arbitrate. The trend of modern times is the equivalent concept of family and equality between man and woman. Yet even today is the emphasis on male and female in the family sphere, where presumption is still that men hold predominantly support role and the woman caring. The emphasis on gender equality is reflected in our legal system. Due to adjustments statute of family from 1998, where were introduce possibility common and alternating upbringing, father after divorce can contribute to a greater extend participate on education of his children, than it previously was. In practice, however, these alternative methods after-divorce arrangements were implemented very exceptionally, although expert studies have not confirmed that this structure had a negative impact on advancement of children. In most cases children are consign to exclusive mother care. In a society increasingly dominated by the stereotypical notion, that the mother has a much better position to care for children than the father. But research has shown that men and women are both competent to upbringing of children. That child care falls almost exclusively female domain it is more a matter of social structure than biological assumptions. This generally accepted stereotype is the most evident just after the divorce, where children in 90% are in mother care. Many divorced father, this solutions consider naturally, but some of them considers this situation as a discriminating and they are ready to fight in court for children. Interviews with divorced fathers, which were made for purpose of this work, confirm, that fathers regardless of what kind of care they have experience after divorce, are feeling importance father's influence in education of children and voice more positive opinion regarding institution of alternative children education.

Použitá literatura a zdroje

- Aktuálně.cz: „*Střídavá péče po rozvodu? V Česku zatím rarita*“ (aktualizováno 4. 6. 2007).
Dostupné z: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=439494>>
(cit. 12. 4. 2010)
- ARENDELL, T. (1995): *Fathers & Divorce*. 1.vyd. New York: Thousand Oaks: Sage Publications. ISBN 0-8039-7188-5
- BAKALÁŘ, E. (2002): *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-605-0
- BAKALÁŘ, E. a kol. (2006): *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1089-2
- BECK, U. (2004): *Riziková společnost*. Překlad O. Vochoč. 1. vyd. Praha: SLON. ISBN 80-86429-32-6
- BURGESOVÁ, A. (2004): *Návrat otcovství*. Překlad Z. Gabajová. 1. vyd. Brno: JOTA. ISBN 80-7217-296-4
- Children of Europe. Dostupné z:
<<http://www.childrenofeurope.cz/stridava-pece-u-nas/?PHPSESSID=f6f4846e833b3b91e9222a70099b9512>> (cit. 30. 4. 2010)
- CHLUDILOVÁ, I. (2003): „*První a druhá demografická revoluce*“. Dostupné z:
<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=121&lst=103> (cit. 19. 4. 2010)
- ČERMÁKOVÁ, M. (1997): *Rodina a měnící se gender role – sociální analýza české rodiny*: Pracovní texty/Working Papers. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 80-85950-42-1
- ČERNÁ, M. (2001): *Rozvod, otcové a děti*. 1. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA. ISBN 80-86432-11-4
- Český statistický úřad (ČSÚ): <<http://www.czso.cz>>
- Demografický portál: *Rozvod: Historie*. Dostupné z:
<http://www.demografie.info/?cz_rozvodhistorie=> (cit. 11. 3. 2010)
- Divorce Aid: *Children and Divorce Law* (last updating 27. 10. 2008). Dostupné z:
<<http://www.divorceaid.co.uk/legal/children.htm>> (cit. 5. 3. 2010)
- DUDOVÁ, R. (2006): „*Co znamená rozvod pro ženy a co pro muže*“. Dostupné z: Socioweb.cz:
http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/125_socioweb%201-06%20cely%20pdf.pdf
(cit. 30. 4. 2010)

- DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, Š. (2007a): Sociologické studie: *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. ISBN 978-80-7330-124-8
- DUDOVÁ, R. (ed.), HASTRMANOVÁ, Š., HAŠKOVÁ, H., MAŘÍKOVÁ, H., VÍZNEROVÁ, H., VOHLÍDALOVÁ, M. (2007b): *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. ISBN 978-80-7330-119-4
- DUDOVÁ, R. (2008): *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. ISBN 978-80-7330-136-1
- Eurostat: *Population and social conditions*: (aktualizováno 2. 9. 2008) Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-08-081/EN/KS-SF-08-081-EN.PDF> (cit. 15. 4. 2010)
- Ejustice.cz: Luboš Patera: „*Soudcům příliš nevěříme, ale jejich výzvu přijmeme*“ (aktualizováno 8. 3. 2006). Dostupné z: <<http://www.ejustice.cz/lubos-patera-soudcum-prilis-neverime-ale-jejich-vyzvu-prijmeme>> (cit. 16. 5. 2010).
- GARDNER, R. A. (1996): *Syndrom zavrženého rodiče*. Překlad E. Bakalář. 1. vyd. Praha: MPSV (zkrácená verze původního textu). ISBN 80-85529-22-X
- GIDDENS, A. (2000): *Unikající svět: Jak globalizace mění náš život*. Překlad J. Ogrocká. 1. vyd. Praha: SLON. ISBN 80-8585091-5
- GOODE, W. J. (1967): *Soziologie der Familie*. Grundfragen der Sociologie. Překlad P. Miller. München: Juventa
- GOODY, J. (2006): *Proměny rodiny v Evropské historii*. Překlad P. Diestlerová. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, ISBN 80-7106-396-7
- MAŘÍKOVÁ, H. (2000): *Proměny současné rodiny*. Rodina – gender – stratifikace. 1. vyd. Praha: SLON. ISBN 80-85850-93-1
- MAŘÍKOVÁ, H. (2003): „*Rodičovská dovolená a muži*“. Gender, rovné příležitosti, výzkum. Ročník 4, číslo 1-2/2003. Dostupné z: http://www.genderonline.cz/download/Rocnik04_1-2_2003.pdf (cit. 3. 5. 2010)
- MAŘÍKOVÁ, H. (2006): „*Otcové v péči o děti*“. Dostupné z: Socioweb.cz: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/125_socioweb%201-06%20cely%20pdf.pdf (cit. 30. 4. 2010)
- MATĚJČEK, Z. (1986): *Rodiče a děti*. 1. vyd. Praha: Avicenum

- MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. (1992): *Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči*. 1. vyd. Jinočany: H&H. ISBN 80-85467-53-4
- Ministerstvo spravedlnosti ČR: *Výživné*: Justice.cz. Dostupné z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5224&d=310739>> (cit. 15. 4. 2010)
- Ministerstvo práce a sociálních věcí: „*Porozvodové konflikty*“ (2009). Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7288/Porozvodove_konflikty.pdf> (cit. 25. 3. 2010).
- MOŽNÝ, I. (2002): *Česká společnost*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-624-1
- MOŽNÝ, I. (2006): *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha: SLON. ISBN 80-86429-58-X
- NADELSON, C. C., POLONSKY D. C. (1984): *Marriage & Divorce: A Contemporary Perspective*. New York: The Guilford Press. ISBN 0-89862-047-3
- NOVÁK, T. (2008): *Vztah otce a syna*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2079-1
- Novinky.cz: „*Vzpamatovat se z rozvodu trvá zhruba rok a půl, tvrdí vědci*“ (aktualizováno 9. 4. 2010). Dostupné z: <<http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/196931-vzpamatovat-se-z-rozvodu-trva-zhruba-rok-a-pul-tvrdi-vedci.html>> (cit. 18. 4. 2010).
- ONDRÁČKOVÁ, J. (1996): *Co je Úmluva o právech dítěte*. Praha: Český helsinský výbor Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna: *Listina Základních práv a svobod* (1992). Dostupné z: <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>> (cit. 4. 5. 2010).
- RABUŠIC, L. (2001): *Kde ty všechny děti jsou*. Porodnost v sociologické perspektivě. 1. vyd. Praha: SLON. ISBN 80-86429-01-6
- RADIMSKÁ, R. (2002): „*Společná a střídavá výchova - debata plná rozporů*“. Gender, rovné příležitosti, výzkum. Ročník 3, číslo 4/2002. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/download/Rocnik03_4_2002.pdf> (cit. 15. 4. 2010)
- Sbírka zákonů 2010: *Zákon o rodině § 26*. Dostupné z: <<http://www.sbirkazakonu.info/zakon-o-rodine/pred-rozhodnutim-kterym-se-rozvadi-manzelst.html>> (cit. 4. 3. 2010).
- Sdružení K 213: „*Krátké pojednání o tom, co jsme zač, čeho chceme dosáhnout a co nás k tomu vede*“ (aktualizováno 5. 12. 2004). Dostupné z: <<http://www.k213.cz/>> (cit. 16. 5. 2010).
- SINGLY, F. de (1999): *Sociologie současné rodiny*. Překlad S. Štech a L. Šašková. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-249-1
- SIROVÁTKA, T., HORA, O. (eds.) (2008): *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. 1. vyd. Boskovice/Brno: Albert. ISBN 978-80-7326-140-5
- Spravedlnost dětem - Sdružení pro ochranu práv dětí, rodičů a prarodičů: <<http://www.iustin.cz/>>

- SULLEROTOVÁ, E. (1998): *Krize rodiny*. Překlad H. Bequivinová. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-647-3
- ŠUBRT, J. (1996): *Civilizační teorie Norberta Eliase*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-197-8
- Unie otců – Otcové za práva dětí (2009): <<http://www.unie-otcu.cz/>> (cit. 5. 5. 2010).
- VESELÁ, R. a kol. (2005): *Rodina a rodinné právo*. 2. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA. ISBN 80-86432-93-9
- WARSHAK, R. A. (1996): *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Překlad E. Bakalář. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-089-8
- WARSHAK, R. A. (2003): *Rozvodové jedy*. Překlad D. Zounková. 1. vyd. Praha: Triton. ISBN 80-7254-439-X
- WESTON, R. (1992): „*Families After Marriage Breakdown*“. Family Matters. Dostupné z: <http://www.aifs.gov.au/institute/pubs/fm1/fm32rw.html> (cit. 15. 3. 2010)
- YABLONSKI, L. (1995): *Otcové & synové*. Překl. J. Foltýn. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-075-8

Seznam příloh

Příloha č. 1: Připravená struktura rozhovorů

Příloha č. 2: Přepisy rozhovorů

Přílohy

Příloha č. 1: Připravená struktura rozhovorů

- Jak probíhal rozvod? Dohodli jste se s bývalou manželkou, nebo muselo být porozvodové uspořádání řešeno soudně?
- Obrátili jste se na nějakého poradce?
- Jaké byly důvody, proč jste se rozhodli pro takovýto typ uspořádání?
- Jak na situaci reagovaly děti?
- Jaké byly reakce okolí?
- Jak často se stýkáte s dětmi? / Jak často se s dětmi stýká matka?
- Jak vaše setkání obvykle probíhají? (pro otce bez dítěte v péči)
- Jak jste zvládal začátky po rozvodu (finanční, časová, psychická náročnost)?
- Bylo pro Vás těžké odloučení od dětí? (pro otce bez dítěte v péči)
- Změnil se po rozvodu vztah dětí k prarodičům z Vaší / z matčiny strany?
- Změnil se nějak Váš vztah s dětmi? Jak?
- Kolik času jste věnoval dětem před rozvodem? Jak jste jej trávili?
- Co si myslíte o tom, že je v současné době 90 % dětí svěřováno do péče matkám?
- Jaký je Váš názor na střídavou výchovu?
- Slyšel jste někdy o sdruženích otců? Jaký je Váš názor na tyto spolky?
- Jak se na situaci díváte dnes? Jednal byste jinak?

Příloha č. 2: Přepisy rozhovorů

Rozhovor 1: Otec bez dítěte v péči

Respondent – Petr, 46 let, ženatý byl 4 roky, 17 let je rozvedený, syn Jakub, kterému v době rozvodu byly 4 roky. V současné době má Petr přítelkyni Markétu, se kterou je přibližně 4 roky.

Rozhovor se uskutečnil v pátek odpoledne v restauraci v centru města. Zúčastnila se ho i Pavlova současná přítelkyně Markéta, která ale do rozhovoru vůbec nezasahovala. Respondent byl lehce nervózní, ale byl ochotný odpovídat na všechny otázky. Bohužel často odbíhal od tématu a někdy úplně neodpovídal k věci. Rozhovor trval 56 minut.

1. Petr: Tak já nevím, kde bych měl jako začít, nebo na co se mě teda chcete zeptat...
2. Tazatelka: Tak asi začneme u toho rozvodu...
3. Petr: Jako nějaký důvody a tak? Tak to víte, no. Já jsem dělal na Hlavním nádraží, že jo, a v Bolzanově ulici ve stánku. A chodil jsem taky dlouho domů a manželka chtěla, abych byl víc doma, no. A prostě kvůli tomu se se mnou rozvedla, no. Chodil jsem pozdě a... Ne, že bych se klukovi nevěnoval, ale on byl malinkej, ona byla doma, já jsem se vracel dlouho domů. O půlnoci třeba, někdy i ve tři hodiny. No a takhle to začalo, no. To už pak nemělo cenu prostě...
4. Tazatelka: A jak dlouho jste byl ženatý?
5. Petr: Byl jsem ženatý čtyři roky. Docela málo, no. No, ženil jsem se v pětadvaceti letech. A v těch třiceti jsem se rozváděl, teda moje manželka se se mnou rozváděla.
6. Tazatelka: A synovi bylo v době rozvodu kolik?
7. Petr: Synovi bylo tři roky mu byly. Tři, čtyři roky, no.

8. Tazatelka: No, a když přišel ten rozvod, tak jak to probíhalo? Dohodli jste se spolu?
9. Petr: No, taky bych Vám mohl říct, že žena dělala takový naschvály, jo. Teda já nevím, jestli Vás tohle zajímá. Jestli to mám taky říkat...
10. Tazatelka: Jen povídejte...
11. Petr: To třeba, že jsem si chtěl kluka brát, kvůli fotbalu jako, tak dělala problémy. Víte co... prostě natruc mu zakazovala fotbal. Jí domlouvala její matka. No a můj kamarád, Václav, taky trenér, už starší, tak ten tomu taky pomohl. Jednou tam zavolaal a řekl jí, ať nedělá blbosti, jako naschvály, že prostě aby ten kluk na to netrpěl... My jsme jinak s bývalou manželkou neměli nějaký problémy. My jsme se vypořádali jako majetkoprávně, že jo, no a všechno možný, jo.
12. Tazatelka: A svěření do péče proběhlo jak?
13. Petr: To svěření, to byl soud, že jo. Ten rozvod, to bylo hned. To jsme byli hotový hned. Oni jako chtěj u toho soudu, že je to dítě malý jako, tak aby se to urovnalo, že jo. Ale to nemělo asi cenu, no... Tak hádky taky byly, že jo, co si budeme povídat. Ale tak myslím, že jsem to zavinil i já i moje manželka bejvalá. Tak víte co, já se nechci nějak zastávat, nebo... jako když se lidi nedohodnou, tak je to špatný. To rozvodový stání kvůli synovi, to jako... soud jako, já jsem chtěl jako, aby žil u manželky, že jo. Ale chtěl jsem ho teda vídávat víckrát, no. Jenže ona nechtěla víckrát. Ona chtěla, aby třeba, že ho vypraví v devět hodin ráno v sobotu a v sobotu zase v pět hodin abych ho vrátil. To já jsem nechtěl, že jo. Kolikrát tam za mnou byl právník její, tak jsem mu říkal: „Já se s Váma o tom bavit nebudu prostě, protože já mám na to právo když platím, že jo“ a ta ženská je potom našťvaná. Nevím, no. Takže já jsem pak teda navrhnul, že aspoň dvakrát do měsíce. Takže jsem v tu neděli jel s ním tady do tý Vlašimi za Prahou, já jsem tam i trénoval, jo tohle... Takže takhle jsme se nakonec dohodli, no. Člověk má teda ještě ty nároky na Vánoce a tak...
14. Tazatelka: Váš syn byl v té době ještě malý vlastně...
15. Petr: Byl malej no, ale já jsem ho miloval. Teď už je to větší kluk. Taky jsem ho měl rád. I moje bejvalá ho měla ráda. Já jsem jí nechtěl dělat problémy, tak jsem jí ho svěřil do péče, že jo. Taky bych se o něj postaral. Nebyl jsem žádněj pobuda, nepil jsem, nekouřil jsem, takže bych se o něj taky postaral dobře. Ale měl bych už problém s, že jsem v tu chvíli byl sám, jo. Jsem neměl žádnou přítelkyni, aby mi s tím taky trochu pomohla, že jo. Takhle, no.
16. Tazatelka: A kdyby v té době byl Jakub starší, mohl by už do toho více mluvit a třeba by i projevil zájem žít s Vámi, myslíte si, že byste byl schopný za to nějak bojovat?
17. Petr: No, tak... to víte, no. Asi jo. Asi jo. Protože víte co, já jsem to potom vysvětlil, když byl... Že jo, tam je samozřejmě ta máma. Tak jako teď nedávno jsme se zrovna kvůli alimentům, aby se už jako zrušily, abych to neplatil. Mě jde teda o něj. Mě to nevadilo nikdy to platit. Ale tam jde o to, že prostě... Já jsem mu to potom vysvětlil, když byl větší. Nebo, to víte, to nemá smysl před ním říkat, že jsem byl našťvanej na mámu. Ale tak když byl větší, tak jsem mu řekl, že oba dva jsme na sebe byli našťvaný, občas jsme si udělali nějaké, jo problém... tak jsem se ho ptal, jestli na to netrpěl někdy a on říkal, že prej ne asi... Jako moje manželka na něj byla potom i jako tvrdá, jo. Protože on jako hrál fotbal, dodneška teda hraje fotbal, a on to byl talent, jo. On je dobrej, no. Třeba teďka chytá futsal. Teda zatím jako náhradník. To se ale ještě může dotáhnout. A ten futsal, to možná víte, co je to futsal. A on teda je ve Slávii. A on jako vycházel. Nějaký problémy ve škole. On se teda ani tak nepral, jo. To že by byly nějaký takovýhle problémy ve škole, to ne. Ale jako třeba moje bejvalá manželka nechtěla, abych za ním chodil do tý školy. Kdyby mi třeba zavolala, abych... tak to bych tam chodil jako. Ale my jsme se spolu nebavili třeba, jako s manželkou bejvalou, tak jsem za ním šel do tý školy, protože vlastně jsem musel. Když mu zakazovala ten fotbal... tak já jsem ho chtěl dát do Viktorky Žižkov nebo do Slavie nebo do Bohemky, jenomže to nešlo. Jenže já jsem začal s kamarádem trénovat v Klánovicích. To víte možná, Klánovice, to je za Prahou. Tam bylo dobrý zázemí, tak se tam cítil. No, ze začátku... protože my jsme tam hráli třeba pátky ty

fotbaly. My jsme hráli v pátky zápasy, takže manželka mu přinesla věci na fotbal, co jsem mu koupil, že jo. Jako alimenty jsem platil, dejme tomu, tisíc korun, jo. Ze začátku sedm set, pak tisíc. Ale jako rád jsem pro něj něco udělal. A u toho fotbalu, to něco stojí, že jo... Noo, takže hrál v těch Klánovicích fotbal a potom teda, v pátý třídě když byl, jsme tam museli skončit. Já už jsem tam jako nechtěl bejt. To nemusím zveřejňovat ty důvody jako... No já to klidně řeknu, bylo to kvůli penězům. Jako nebudu říkat částku, ale prostě chtěl jsem to, oni mi to nedali, tak prostě... chtěl jsem tam víc, oni mi to nedali, tak prostě jsem odešel. No, on jako měl to jako na hostování (nesrozumitelná část) a pak přestoupil do Junior Praha. No, a tam jako začal (nesrozumitelná část). Takže on začal od té pátý třídy tady na Olšance, na Žižkově, pak šestá, sedmá osmá. No, a byl dobej, no... Pak mi teda kolikrát říkala manželka, že se blbě učí. Tak víte co, třeba nějakou tu čtyřku, trojku dostal. Ale neměl na vysvědčení trojku, což bylo dobrý. Průměr měl 1,5. Třeba můj táta taky, jo, abych ho dal vyučit. Já mu říkal, že je blázen, tak když má průměr 1,5, tak na co bych ho dával vyučit, když může... Byli jsme tady v té poradně, támhle v Lucemburský, to je nějaká ta psychologicko nějaká...

18. Tazatelka: Pedagogicko psychologická.

19. Petr: No, no, no. Máma mu řekla, abych šel s nim já, tak jsem tam šel s nim já. A tam se ho ptali, co by jako... tak on říkal, že by jako gympl asi pro něj nebyl dobej, protože dělá ten fotbal jako. No, a tak že jako ta obchodní akademie, že je to dobrý, tak on že by na to šel, tak na to šel. No, a (nesrozumitelná část)... pak přestoupil do Xaverova Praha. Z Xaverova... no, tam mu dělali problémy. Každěj chce peníze, že jo. Nakonec z toho Xaverova... Víte co, on taky byl mladej, nezkušenej. Já mu říkal, ať není hloupej, ať se s nima nebaví a jde do jinýho mančaftu, oni udělaj hostování, nebo... No, prostě jsem mu dával takovou jako školu, no... Pak tam tedy skončil a přestoupil. Šel do Meteor Praha... Já žvejkám, to bych asi neměl, co?

20. Tazatelka: To nevdá.

21. Petr: No a byl v tom Meteoru a už se připravoval na maturitu v tom čtvrtáku. No, a v tom Meteoru přišel taky z Junioru nějakěj ten, přišel nějakěj předseda. No, a ten udělal nějaký naschvály. Jako že odešel z toho Junioru, tak to že se nepočítá. Tak narychlo jsem mu sehnal to do tý Vlašimi. Tam byly trochu problémy, protože on se musel učit na tu maturitu a skoro propadal ze tří předmětů. No, a nakonec se s tím trenérem dohod, že jako to hostování na půl roku a potom se vrátí. Takže aby se učil a tu maturitu vlastně udělal.

22. Tazatelka: Vy jste říkal, že jste se se synem vlastně vídal o víkendech dvakrát v měsíci. Mě by zajímalo, jak to bylo později, jestli jste se pak vídali častěji, když Jakub vyrostl?

23. Petr: No, já Vám to řeknu takhle... to víte no, těch čtrnáct, patnáct let a potom už... no, já Vám ještě řeknu tohle. Tam šlo o to, že třeba moje bejvalá manželka, já jsem ho musel, když ho moje bejvalá manželka vypravila, v těch, dejme tomu, devět hodin a já jsem ho v neděli musel vrátit v pět hodin, to víte, ani o minutu později, že jo. To by pak byly nějaký problémy. No, ale pak třeba zase někdy ona zavolala, že by potřebovala, aby tam zůstal do devíti, do deseti nebo přes noc, že nemůže. Tak víte co, nemusel jsem to udělat, ale nakonec jsem to přece udělal, protože přece jenom, kde on by byl celou noc...

24. Tazatelka: A jak jste spolu trávili ten čas, kdy jste byli spolu?

25. Petr: No, tak ten čas jsme trávili o tý sobotě a neděli, že jo. A někdy v tejdnu, když byl třeba nějakěj svátek, tak jsem si ho vzal. Jezdili jsme do tý Vlašimi, tam jsme hrávali ten fotbal, jsme tam trénovali. Jinak taky jsme se jezdili třeba koupat, do lesa na houby, že jo. Do přírody. A tak nějak, no.

26. Tazatelka: Byly pro vás ty začátky po rozvodu těžké?

27. Petr: Noo, tak přiznám se, že jako... teda nebyl jsem jako třeba některý mý kamarádi, který to brali jo špatně. Že třeba z toho pili, nebo prostě jsou lidi, co fetujou a takovýhle... Tak víte, co. Já jsem prostě byl takovej, že prostě jsem se chodil bavit, no. Moje manželka se se mnou rozvedla no a co jsem... tak já ne že bych chodil jako tohle. Chodil jsem se prostě bavit, no. Na diskotéky atd.

28. Tazatelka: Mě by ještě zajímalo, jak se po tom rozvodu změnil vztah Jakuba k Vaším rodičům, tedy k jeho prarodičům z Vaší strany.
29. Petr: Jako k mejm rodičům?
30. Tazatelka: No...
31. Petr: To ne, to v pohodě. Tak víte, naši, jako moji rodiče, mi do toho neříkali nic. To byla moje věc, že jo. Tak, to víte, tátové, oni maj různý průpovídky. Ale ten rozvod, to byl můj problém a ten jsem si musel vyřešit sám, že jo.
32. Tazatelka: A Váš vztah k Jakubovi se tedy nijak nezměnil?
33. Petr: No, já bych se ještě vrátil, jak jsem tam předtím někde odbočil. To když mu bylo těch patnáct, tak to už přece jen chodil víc za mnou, jako kdykoliv. Tak teda když měl školu, tak pak nechodil taky pořád, že jo, těch 16, 17, 18. Měl ty tréninky, začal potom ještě hrát ten futsal, že jo. Chodil ven hrát fotbaly. Tak pak někdy zavolal, nebo napsal a jinak jako... To víte, třeba taky někdy nenapsal za dva měsíce. Ale on třeba věděl, že já jsem se o něj staral. Tak třeba teďka poslední dobou to bylo lepší, protože prostě jsme se sešli třeba víckrát. Hráli jsme turnaje, jsem šel s nim hrát fotbal kolikrát, jeli jsme na nějaký turnaje, nebo jsme jeli někam ve dvou, tak takhle. Prostě je to v pohodě a bylo to, no.
34. Tazatelka: A v současné době se tedy vídáte jak často?
35. Petr: Teďka třeba tak jednou za tři neděle, nebo takhle, já mu třeba zavolám, že něco potřebuju, nebo on mi zavolá, nebo prostě takhle, no.
36. Tazatelka: A podnikáte nějaké společné akce, jako například, že byste jeli spolu na dovolenou?
37. Petr: Víte co, no... To teďka asi ne. Já na tohle nějak nebyl. Nebo třeba taky jsem s nim byl někdy párkrát třeba na zámku, nebo tohle. Ale já jsem na tohle nikdy moc nebyl. To by mě musela nějaká přítelkyně nebo někdo prostě vytáhnout někam. Já jsem furt jen fotbal, fotbal, fotbal. Na turnaje a všude možně, no.
38. Tazatelka: A jak jste se Jakubovi věnoval před tím rozvodem? Kolik času jste s ním trávil?
39. Petr: No, jak říkám, bohužel málo. Jednou za ten měsíc, nebo za dva měsíce. No, prostě byl jsem pořád zaneprázdněnej, jako tou prací. To jsem byl prostě pryč furt. Já bych asi i udělal víc, jenže když ona, jako moje bejvalá manželka, že teda se se mnou rozvede. No, a takhle teda rozhodl i soud, tak co jsem teda měl dělat, no. Ale myslím si, že jinak ty víkendy jsem měl volný, jo. Když potom za nějaký ten čas třeba ty víkendy jsem ho měl častějc, protože moje bejvalá manželka pochopila, nevím co... ona jak trávila čas, to mě jako nezajímalo. Tak proč by mě to taky zajímalo. Ale prostě, kolikrát mi i zavolala, jo. Potom mi zavolala, že jestli si nechci vzít kluka. Tak jsem jí říkal: „No když mi ho pučíš, tak klidně, jo. Já s nim půjdu rád trénovat fotbal“... Takhle, já jsem ještě možná neřekl, že ty fotbaly, po tom teda, po tý těch 8, 7 let, co začal, tak ty první tři roky jsem ho, to jsem vám říkal, jo. No, a pak začal ten fotbal, tak už přece jenom potom musel trénovat a jako teda častějc, ty víkendy. My jsme třeba měly v týdnu, pondělí, středa, tak to byly tréninky. Já jsem ho teda bral jen dvakrát, protože on se musel ještě učit. Já jsem dělal u pekáren a měl jsem čtyři dny volno, tak jsem měl na to čas. No, a ty pátky, soboty jsme hráli fotbal, že jo. Za mladší žáky hrál, on byl brankář, teda on je brankář furt. Ale jako ten můj kamarád, co ho vybíral na mladší žáky, že mu to pomůže, tak hrál ještě v poli dobře. Takže takhle, no. Takže pak byl se mnou víc, no. Takže pak... no.
40. Tazatelka: Co si myslíte o tom, že je svěřováno v 90 % případů dítě do péče matky?
41. Petr: No, víte co, já tomuhle nějak zase jako moc nerozumím, jo. Já třeba koukám na ty pořady. Tam jsou třeba chlapi, co platěj na ty děti, a dodneška je neviděli, jo. Zase já mám na tohle takovejhle názor, že kdyby třeba tohle moje žena bejvalá, nebo někdo, tohleto udělala, tak já bych prostě... na tohle bych jako nepřikročil. Já vím, že se potom o to perou ty chlapi, ale když ta ženská má dobrýho advokáta a zaplatí si to, tak to je bez diskuzí, jo. Ono taky záležit, jakej ten chlap je. Jestli kouří, chlastá, nebo jestli je to nějaký bezdomovec. Tak to pak je mu líp u tý ženský, že jo. No, ale většina chlapů je taky dobřejch, jo. Takže maj asi smůlu, no. To já tak jen občas koukám na ty pořady v televizi... No, nejlíp by bylo jim u obou rodičů, těm dětem,

- no. To dítě musí mít dobrý to zázemí, aby se dobře najedlo, vyspalo, že jo. Ve škole. Prostě, aby ničím netrpělo, že jo.
42. Tazatelka: A jaký je Váš názor na střídavou péči?
43. Petr: No, to taky bych souhlasil. To ještě nebylo, když jsme se rozvedli asi...
44. Tazatelka: To je tady od roku 98.
45. Petr: No, tak to ne, to ještě nebylo.
46. Tazatelka: A kdyby to už v té době bylo, přistoupil byste na to?
47. Petr: Asi jo. Takhle, důležitý je, kdy to přijde. Tady jde o to, že oni si můžou třeba dělat naschvály. Ta ženská může bejt špatná, může to dítě nechat doma samotný a jít si do hospody. Ale jinak asi jo, když by...
48. Tazatelka: A myslíte si, že je takový způsob výchovy vhodný i pro to dítě?
49. Petr: No, tak to nevim právě. Tak někdy to může bejt i špatný pro to dítě. To záleží, to víte, to dítě je citlivý, to trpí. To já vám nepovím asi, jestli je to pro něj dobrý. To jako...
50. Tazatelka: A o společné péči jste někdy slyšel?
51. Petr: Jo. No to by asi nešlo. To ne, no... Jako moje bejvalá manželka chtěla se ke mně vrátit. Ale to já nechtěl, jo. Tak víte co, ona asi poznala taky jiný pány, že jo. No, a prostě myslela si, že jsem ten nejhorší a pak, pak... Víte no, tady bylo důležitý, že... no, každej jsme nějakej. Já neříkám, že bych měl řadu nějakejch problémů. Tehdy jsem dělal ve stánku. No, a taky jsem přišel třeba opitej. No, ale jako že bych třeba mlátil manželku, nebo dítě, tak to nee, že jo. To určitě ne... No jako já jsem jí napřed taky řekl: „Tak se vrať. Neblbni. Je tu malej kluk“. No tak jí rozvedl chlap, kterej se pak na ní vykašlal.
52. Tazatelka: Teď, když se trochu vrátíme, jak jste se zmínil o těch mužích, kteří bojují za to, aby získali ty děti, tak mě by zajímalo, jestli jste slyšel někdy o nějakých sdruženích otců.
53. Petr: No, slyšel jsem. To dávali občas i v televizi, no.
54. Tazatelka: A jaký je Váš názor na to?
55. Petr: Tak asi mají pravdu. Já si myslím, že to je dobrý jako tyhle sdružení. Protože v takovejhle případech to aspoň někdo táhne támhle někam k tomu soudu... do Štrasburku. No, to jsou jako případy, kdy se to dítě narodí a ani neví, kde je táta.
56. Tazatelka: Mě by ještě zajímalo, jestli to, že máte syna z předešlého manželství, hrálo nějakou roli potom při seznamování. Jaké na to byly reakce?
57. Petr: No, tak když jsem se seznámil tady s Markétou, tak to on už se mnou nebydlel jako. To už byl velkej... Nedělá to žádnej problém, určitě ne. Jako v pohodě, no. Tak proč taky, že jo. To akorát jeho máma se kolikrát ozve, že třeba potřebuje... ale já jsem jako kvůli tomu klukovi, bych nedělal naschvály, že jo. Chtěl jsem to vyřešit v klidu.
58. Tazatelka: A třeba někdy dřív? V době, kdy byl Jakub ještě malý...
59. Petr: U těch ostatních přítelkyň jako? No, tak možná, že... Tak víte co, no. Tak problém to byl snad jenom jednou.
60. Tazatelka: Ještě se Vás zeptám, když se na to celé tak podíváte zpětně, jestli byste v nějaké situaci jednal třeba nějak jinak, nebo něco změnil.
61. Petr: No, jak říkám, rád bych... no, ale neměl jsem na to čas, no. Já jsem mu to potom i říkal. No ale, jak říkám, radši jsem ho nechal tý mámě, no.
62. Tazatelka: A jak to Jakub nesl ten rozvod?
63. Pavel: Já jsem se ho na to nikdy nějak neptal. Ptal jsem se ho jednou, jestli tím nějak trpěl, a říkal, že ne. Tak byl tehdy malej, tak jako to asi nějak ještě moc nevnímal. Ono taky bylo dobrý, že se stýkal se mnou, no. Takže potom na tohle nějak netrpěl. A ten fotbal mu taky hodně dal. Jeho to baví a on se tam vyřádil s těma klukama, no. Tak vraceli jsme se někdy taky dlouho, no. Někdy až k půlnoci a to se mámě nelíbilo... Třeba ráno jsme vyjeli, před půlnocí jsme přijeli a druhý den ráno jsme už zase museli do Měcholup na nějakej turnaj další.
64. Tazatelka: Vás s Jakubem pojí především ten fotbal. Mě by zajímalo, jestli si myslíte, že tam hraje velkou roli právě to, že máte syna.

65. Petr: No, to asi jo. My máme blízký vztah... On je dobřej, no. Víte, já jsem byl takovej trochu flákač. Já jsem mohl mít maturitu, mohl jsem mít průmyslovku. Ale mě učení nikdy nebavilo. Já jsem žil tím fotbalem a tohle. Takhle, naši rodiče nebyli rozvedený, ale já jsem měl tátu pedanta, jo. Nikam jsme nesměli chodit a tak. Já jsem byl taky pěkněj floutek, protože jsme se i prali s klukama. Kolikrát jsem měl nějaký problémy, protože rodiče tam přišli za náma. Táta měl rákosku a nasekal mi. Jak říkám, já jsem byl takovej, takovej, no proti němu takovej vítr, že jo... No, dotáhl to víc než já, no, což mu přeju. Ale já jsem na něj byl taky třeba tvrdší jo, že třeba přišel a vynadal jsem mu. Ale já chtěl pro něj to dobrý, jo. jsem mu třeba řek, že nemůže takhle sebou nechat mávat, že se musí taky ozvat a tak takhle. Ale jinak všechno v pohodě.
66. Tazatelka: Tak na závěr jen, kdybyste chtěl sám něco dodat...
67. Petr: No, víte co. Když chlap je dobrák, tak na to vždycky doplácí. Jako ne že bych jako... Ono, když je moc hodnej, dejme tomu, se vezmou a ona třeba nevaří a on pere a dělá toho dobráka... ten chlap na to, myslím si na takovejch 80 %, na to jako doplatí, jo. Ne, tak to jako když se to dítě narodí, tak musej oba dva. Já jsem taky musel na začátku. Vstával jsem do práce, tak manželka bejvalá vstávala ke klukovi. To bylo takový... no, brečí to v postýlce, no... Ale jako říkám, někdy na to některej chlap, to záleží... no vždycky na to musej bejt dva, no. Já neříkám jako, aby třeba... já jsem třeba toho dělal málo, no. Že bych ho přebaloval, nebo to. Já jsem spíš uklízel a tohle. No, ale to víte, některej chlap na tu ženskou: „Lehni si, já to všechno udělám“, no ale ono to tak někdy bejvá, že to dopadne tak, že se ta ženská může se sčuchnout s nějakým. Řekne si, že on je takovej ňouma, no a...
68. Tazatelka: A s matkou má Jakub jaký vztah?
69. Petr: No, on jako s mámou moc jako... Taky jsem se ho ptal jako třeba, jestli ho máma vzala k moři, nebo... asi moc ne, no. Že prej byl doma s babičkou i s mámou. No, a to víte, když třeba šla za nějakým přítelem, tak ho musela vzít, nebo, jo. No, a on taky se třeba trhl s nějakým přítelem. No, prostě to tam taky nějak nehrálo dobře, že ho třeba Kuba neměl rád. To víte, jestli mu taky nějakou střelil, nebo teda neříkám, že ho bil, to ne. To zas je jako blbý, že třeba by si chtěl popovídat, ale to už byly starosti bývalý manželky.
70. Tazatelka: Takže máte dobrý vztah s Jakubem, třeba i lepší než má s matkou?
71. Petr: Jo. já myslím, že on má k oboum.
72. Tazatelka: Ke komu by se šel asi s něčím například svěřit?
73. Petr: No, já jsem mu právě říkal, že když stane se třeba něco, nebo... No, víte co, on je takovej, že to moc nepoví, jo. Já jsem se třeba svěřil mámě se vším. Tátovi ne. To třeba mě vyhodili z internátu. To byl průser. To jsem to přes ségru a přes bráchu tajil. No, a bál jsem se, že můj táta, prostě bál jsem se táty, no. Jsem byl všude možně po ubytovně, nebo po kamarádech. No, málem jsem se nevyučil kvůli rvačce, no. To byla šikana no, jenže já jsem se nedal a vyhodili mě z internátu, zajímavý je, že tamty dva nevyhodili...
74. Tazatelka: Hmm.
75. Petr: Jo a teď mě napadá, že jsou taky případy, kdy se ty lidi rozvedou a dělaj si naschvály, ale pak třeba se skamaráděj, jo. Když pak jsou ty děti třeba větší, tak se zas skamaráděj. Já nevím, jo. Já třeba tohleto moc jako neuznávám. Ale tak jako, nedělal jsem nějaký problémy potom, jo.
76. Tazatelka: A v současné době jste v kontaktu s bývalou manželkou?
77. Petr: Nejsem, nejsem. Jenom třeba když mi zavolá něco kvůli klukovi, abych třeba zařídil. Víte co, mezi náma už je dávno konec. Dřív třeba mi ještě jako zavolala třeba. Ale taky spíš třeba kvůli alimentům. To se jednou nějak zasekly na poště.
78. Tazatelka: A pro tu střídavou péči byste byl tehdy, kdyby to v té době tady už bylo zavedené?
79. Petr: No, určitě jo. Kdyby to tu bylo, tak určitě jo. Tak já bych... to víte, že jo. I když ono jde taky o to, že já bych pro to třeba byl, ale ona by pro to nebyla. To je pak těžký, no. Ona by pro to třeba nebyla a já věřím tomu, že by pro to nebyla. I když je pravda, že ona pak za mnou jako přilezala. To přišla i s klukem. No jakože: „Už dlouho...“, no prostě komedie. Že je sama, že by chtěla jet domů. To třeba když byla babička pryč, tak mi třeba i zavolala, že je sama, tak mi

- zavolala. Asi se potřebovala jako svěřit. Já nevím, to už je jedno... Tak jsem třeba za ní i přijel a tak jsme popili víno, že jo, a já jsem pak jel zas domů, nebo do práce rovnou. To jsem tam třeba i přespal. Ale to bylo takový... to víte, to už není, to už není to, co to bylo když jsme spolu bydleli jako.
80. Tazatelka: A máte v plánu se ještě někdy oženit?
81. Petr: No tak já nevím. Já už mám nový život. Tak teď nevím, no. Jako přemejšlím o tom, jo. Ale zatím... tak už je mi taky čtyřicet šest, jo. Tak jako nevypadám nejhůř. Nekouřím, nechlastám. Taky to kouření nedělá dobře. To chlastání taky ne, teda pití, bych měl možná mluvit trochu slušnějc (smích).
82. Tazatelka: Já se Vás ještě zeptám, když si vzpomenete, když byl Jakub menší a vy jste ho měl na starost na ten víkend, jestli to pro vás bylo nějak obtížné?
83. Petr: Jako abych mu uvařil, vypral a tak?
84. Tazatelka: Hmmm.
85. Petr: Ne. Ne. Víte co, i do té školy když chodil, tak jsem se s ním i učil. Jsem mu dal třeba nějakou sešit, aby dělal nuly, nebo óčko třeba, trojku, čtyřku, když se učil psát. V sobotu jsme šli na oběd. Někdy jsme šli do kina. On koukal hodně na pohádky, tak já jsem třeba ráno pospával a kluk koukal na pohádky, no. Hráli jsme stolní hokeje, že jo. To jsem mu tenkrát koupil. V neděli jsme dělali takový akce, že jsme třeba chodili do takový klubovny, tam byly stoly, tak jsme koupili nějaký ty chipsy a hrály se tam různé turnaje. Jsem koupil i nějaký medaile, aby z toho měl nějakou radost taky, no.
86. Tazatelka: Takže pro Vás nebyl problém se o něj postarat?
87. Petr: No, tak to se nějak udělalo vždycky. To vaření třeba. To jsem třeba udělal nějakou polívku z pytlíku, nějak jsem to dochtěl, nějakou tu zeleninu jsem tam dal. Nebo taky rizoto jsem dělal. No, něco jsem uměl takhle. no, to víte, taky občas jsme šli třeba do restaurace. Ale neříkám, že by mi něco nešlo...
88. Tazatelka: Napadá Vás ještě něco, co v tomto tématu považujete za důležité? Něco, co běžně člověk ani nevidí...
89. Petr: No taky to, že třeba to dítě se asi samo nezeptá, jestli může bydlet u mě, nebo to. To jsem si třeba taky myslel, že by chtěl bydlet u mě. Ale sám s tím nikdy nepřišel, to ne.
90. Tazatelka: A ptal jste se ho na to někdy později, když byl třeba už starší?
91. Petr: No, no, no, jasně. To on říkal, že by mu to nevadilo, u koho jako. No, buď u mě, nebo u ní. Že by mu to nějak nevadilo. On je totiž takovej flegmouš docela ten kluk. On je takovej flegmouš. On je takovej, že se moc nesvěřuje. Tak taky má asi nějaký svý jako problémy, ale to on moc neříká, no. On si asi myslel, že mu něco řeknu, nebo vynadám mu, nevím...
92. Tazatelka: Tak díky tomu, že je takový flegmatický, tak ho třeba ten rozvod alespoň tolik nezasáhl...
93. Petr: To jo, no... Ale tak ty děti to maj v tomhle špatný, no. Že třeba ona si najde přítele a ten ho třeba nějak navádí, že prostě táta je špatnej a tohle. No, a ten kluk tomu uvěří, no... To jsem se jednou taky popral. To se chtěli nastěhovat do mého bytu, jo. tak jsem se s ním popral. Byli u toho i lidi. No, nechci o tom moc mluvit. Ale tak to jsem si bránil svůj byt, jo.
94. Tazatelka: Chcete říct ještě něco na závěr?
95. Petr: No, zažít už bych to asi nechtěl. To nikdo asi nechce zažít, no. Někdo se tím trápí i dodneška. Tak já... no, ze začátku to pro mě bylo takový... tak miloval jsem svojí ženu, jo. Ale to víte, no. Potom jsem se z toho musel nějak vyhrabat. Že bych pak pil, nebo tohleto, to ne zase jako... Tak to víte, ona byla taky dost na mě našťvaná, ale tak já jsem taky viděl, že je dost paličatá a tohle. Ale ne že bych jí dělal naschvály, to ne. To prostě akorát třeba, když mi volala, tak jsem jí to nebral prostě... To víte, ona pak taky byla, když mě třeba viděla, já jsem měl třeba přítelkyni, tak ona byla na mě našťvaná jako. Ona si třeba myslela, jak já si nikoho nenajdu. To si myslela, že si třeba ani nevyperu... To je prostě... No, jinak jako... no.

Rozhovor 2: Otec s dětmi ve výhradní péči

Respondent – Vladimír, 59 let, ženatý byl 20 let, 15 let je rozvedený, v péči dva syny, Aleše a Lukáše, kterým v době rozvodu bylo 17 a 11 let, v současné době je Vladimír znovu ženatý se Zuzanou, 54 let, která je také rozvedená a má dva syny.

Rozhovor byl uskutečněn u respondenta doma v neděli odpoledne. Zúčastnila se ho i jeho současná manželka Zuzana, která má sama zkušenosti s porozvodovou péčí o děti.

Respondent byl klidný, mluvil velice otevřeně a plynule a nebylo tedy nutné klást příliš mnoho otázek. Přítomnost jeho současné manželky se ukázala být přínosnou, neboť se díky jejím příspěvkům do rozhovoru respondent více rozpovídal. Rozhovor trval 1 hodinu a 30 minut.

1. Tazatelka: Takže já bych Vás asi nejdřív nechala vyprávět, co Vás napadne, a pak případně budu klást nějaké otázky, jestli Vám to bude takhle vyhovovat...
2. Vladimír: Tak ten problém přišel, no, jak to asi většinou bejvá, dost neočekávaně. Moje žena se prostě, to bylo v 96., ne, v 95. roce, mi oznámila, že , že už si někoho našla, no, a že teda se budeme rozvádět. No, ono to k tomu směřovalo. Ten soulad...(nesrozumitelná část)... Nebylo tam nic jako... já nepiju, nekouřím, pracuju, vždycky jsem pracoval, jo. Staral jsem se o rodinu, ona teda taky. Oba jsme se starali o rodinu... A ona ta rodina fungovala. Nebyl to sice žádný zázrak, ale ono to fungovalo. Všecko mělo... prostě péče o děti, všichni jsme byli zajištěný... No, pak si našla toho přítele, takže mi to oznámila. No, mě to, mě to zaskočilo, nebudu říkat, že ne... No, a pak se nic nedělo. Pak bylo období takovýho... Ona žádost o rozvod nepodala. Ona byla s tím přítelem na chatě Děti tam za ní zpočátku jezdily. Pak tam přestaly jezdit. Speciálně Lukáš tam přestal jezdit, ten tam odmítal jezdit... Protože oni se nějak s tím jejím přítelem, nějak jim to (nesrozumitelná část)... To je vesnice, takže tam každej každého zná. Takže ten starší kluk ho znal, toho jejího přítele, věděl, že to není nic moc, ale... No nepřijal ho, kluci ho prostě nepřijali... No, pak tam probíhaly takový scény, to byly docela nepříjemný věci... Teda pro děti, já jsem byl bokem, já jsem byl tady v Praze, takže jsem toho nebyl účasten, ale kluci si prostě stěžovali na maminku, jak se chová. Tak jsem jim říkal: „Kluci, tak tam nejezděte, buďte se mnou doma. To nemá cenu, abyste tam byli vystavený nějakým stresům“. Prostě (nesrozumitelná část)... tomu Alešovi bylo tehdy sedmnáct let, takže... Tam ten přítel manželky, teda bejvalý, mu říkal takovýhle hlášky, jako: „Až ti bude osmnáct, tak si to spolu vyřídíme“. A takový kec, no. To bylo protože o děti se nestaral, děti žádný nevychoval, ty vychovala jeho žena zase, a Aleše chtěl vychovávat, takže tam došlo ke střetu zájmů... A Lukáš z toho vyklouzl tím, že tam přestal jezdit, zůstali jsme spolu. Prostě jsme spolu žili normálně. Já jsem ho nenutil, aby tam jezdil. Měli jsme spolu spoustu aktivit. (nesrozumitelná část)... No, a zlomovej bod byl... No, žena se nestarala o nás. Jezdila na návštěvu, teda výjimečně... No, a pak došlo k tomu, to by osmadvacátý říjen, a ona teda tam, to došlo k nějakému slovnímu konfliktu s bejvalou ženou. Ona měla nějaký řeči na děti a já jsem jí řekl: „Hele, jestli jsme pro tebe špatná společnost, tak se seber a odstěhuj! Stejně s náma nebydlíš, tak nás nekritizuj a odstěhuj se“. Ona se odstěhovala, druhý den teda, ne ten večer. Prostě si sebrala věci, já jsem jí teda nebránil, a druhý den si odvezla věci, to bylo všechno, jo... Takže... Páč to bylo v neděli, tak z tý neděle jsme tam měli něco navařeno, a ve čtvrtek jsme zjistili, že nemáme, co jíst, páč jsme všechno snědli, takže jsme tam stáli. No prostě jak Robinsoni jsme to přežili (smích). Pak jsme si řekli, že musíme něco začít vařit, že jo. Tak jsem se musel začít učit vařit postupně. No a takhle jsme začínali. Jo a mezitím, než ona odešla, to je důležitý, řekla Lukášovi a Alešovi: „Kluci, pojďte se mnou“. A oni děti: „Ne, my tady zůstaneme s tátou“.
3. Tazatelka: Takže to bylo rozhodnutí dětí...
4. Vladimír: Samozřejmě. Já jsem říkal: „Rozhodněte se, jak chcete, tady můžete se mnou bejt, v tom bytě. Jestli chcete jít s mámou, tak můžete“. Ale Aleš jí na to řekl: „Víš, koho sis

narazila? Ty si myslíš, že... Víš, jak se mu říká ve vesnici? Prostě já zůstanu s tátou a nikam s tebou nejdu“. A Lukáš říká: „Já taky zůstanu s tátou“. Fakt je, že Lukáš, on je takovej pohodář, ale on to nesl asi... Teda on to nesl každě jinak. No, myslím, že daleko hůř to nesl Aleš, než Lukáš. On ten projev měl spíš skrytej, on to na sobě nedává moc znát, ty emoce. Ale nějak mu to, v určitým časovým úseku, třeba za rok... nějak ho to přestalo zajímat. Věnoval se prostě škole a takový, že jo, hrál basket a kolo, fotbal, že jo. A tím, asi to nějak vyřešil v sobě. Já jsem o tom s Lukášem ani nikdy nemluvil. A Aleš, ten si to nese dodneška. Ten jako dodneška a je mu dvaatřicet, jo, a pořád má takovej jako... pořád ho to trápí a občas to z něj vypadne a potřebuje o tom mluvit a postěžovat si, jak se maminka chová, a tak, jo... Lukáš, ten to prostě v sobě nějak vyřešil. Ten řekl jednou, že byl takhle v nějaký partě lidí, kde těch postiženejch bylo víc takhle. Tak si jako řekli, že na to kašlou, že si toho jako nebudou všímat, aby byli v pohodě, no. A takhle to pojali, jo. Teda naštěstí takhle pozitivně. Druhá varianta byla, že by začali pít a fetovat. To by byla tragédie... Ale my jsme spolu jezdili na dovolenou prostě, jo, byli jsme spolu po nedělích... Jako kamarádi, no. Já ho... vychovávat, no... já ho nikdy neuhodil, jo, nikdy. Tak jako v přátelským duchu prostě, jo. Já jsem se naučil vařit, takže jsem tu rodinu kompletně zajistil... A prostě žili jsme takhle dodneška vlastně. Pak jsem se samozřejmě oženil, po čtyřech letech, asi v roce 99 jsem se oženil. A to mě moje žena tady musí doplnit, protože my jsme řešili problém, kterej není tak úplně běžnej. Když prostě se znovu vdáte a máte děti svoje z prvního jako manželství a ten váš partner bude mít taky děti, v tu ránu spojujete šest, my jsme měli dvě a taky dvě děti, šest životních osudů. Těch dětí a naše. A teď všichni v tý místnosti, no to je prostě příšernej kočičinec, jo. Tam vznikaj různý animozity, který nemůžete ovlivnit. Ty děti se prostě nějak vyvíjej, nejsou to hotový lidi. Mohly by vzniknout nějaký animozity mezi jejíma dětma a mnou, nebo mezi mejma dětma a ní.

5. Zuzana: Nebo možná mezi nima...
6. Vladimír: No... jo, klidně do toho vstupuj, jo...
7. Zuzana: No, to může bejt... teda my jsme spolu chtěli bejt, samozřejmě. Prostě hlavní bylo, aby, aby je to nepoznamenalo, ty děti.
8. Tazatelka: A jak to přijaly děti?
9. Vladimír: No, k tomu se pak dostanem.... No, teda jo, klidně se ptejte, na cokoliv, můžem mluvit o všem možným... Důležitěj moment byl ten, že ani Zuzky muž, ani moje žena do toho nevstupovali. Oni byli úplně... protože to byl normální, slušnej člověk, jo. On prostě odešel od rodiny za svojí pří... Můžu to říct, jo?
10. Zuzana: Jooo...
11. Vladimír: On odešel za svojí přítelkyní.
12. Zuzana: Tys to řek, jako že byl tak hodnej, že odešel (smích)
13. Vladimír: Ne, to jsem myslel, jako jak se choval ke svým dětem a tak... Takže prostě... on to jako byl hodnej člověk, dá se říct. To nebyl žádněj louser. On teda zemřel, je po smrti. Ale když žil, tak to byl slušnej člověk. Dokonce my jsme se... neměli jsme spolu nějakej problém. My jsme se potkávali... No, nebyli jsme přátelé teda, prostě slušně jsme se spolu pozdravili a bavili... No, a moje žena do toho nevstupovala, ale to je z jinýho důvodu, protože měla svůj záskok, že jo, měla přítele, kterýho si chytla, ve čtyřiceti letech. No, ona prostě chtěla odejít. Začala novej život, no (usmívají se)... My se tomu smějem, protože o tom máme svý pochybnosti. Ona začala třeba číst bibli, jo. Člověk, kterej kandidoval do KSČ ještě v roce 89, tak ona v 95. prozřela a začala věřit v Boha, jo. Chodila potom... smrdělo kadidlo po tom baráku a měli kříž nad postelí a chodili do kostela, začala věřit v Boha, jo. Člověk, kterej nikdy nečet, kterej si nepřečet ani noviny. Byla to prostě nějaká póza, jo, která samozřejmě skončila. Takže ona tímhle stavem žila a prostě jako o ty děti v podstatě nejevila nějakej zvláštní zájem. Teda platila alimenty, to vždycky. Tomu Alešovi teda už ne, protože ten se teda vyučil, začal dělat truhlářinu a tesařinu a pak založil firmu a začal podnikat. Takže on byl výdělečně činnej. A Lukášovi platila vlastně do promoce, to je do února letošního roku.

14. Tazatelka: A jak vlastně probíhal ten rozvod? To bylo dohodou, nebo to musel řešit soud?
15. Vladimír: To bylo na jedno stání, na jedno stání. No to asi slyšíte, třeba z televize, jak se rozvody léta táhnou... U nás to bylo na jedno stání. My jsme byli za deset minut hotový. Tam byla nějaká ta soudkyně a ta se nás ptala: „A děti? To jste se dohodli, že budou v péči manžela, je to tak?“ a žena řekla památnou větu: „Ano, já bych dneska už na tu výchovu asi neměla“. Pak se ještě zeptala: „Vy s tím souhlasíte?“, já řekl ano. Vypočítala alimenty na 1 700, zeptala se, jestli souhlasíme. My ano, ano. Ta koukala, ona čekala nějaký... No, my jsme neměli ani právní zástupce. My jsme tam přišli dva, proti sobě jsme tam stáli. Ona říkala: „No to jsem netušila, že budeme takhle rychle hotový“. Pak nás poslali na sociálku ještě, tam se to zopakovalo. Ta vůbec nevěděla, kde je, ta sociální pracovnice...
16. Tazatelka: A ani někdy později neprojevila zájem o svěření dětí do její péče?
17. Vladimír: Ne, ne... My se ani nestýkáme. Veškerý styk s maminkou spočívá... oni za těch patnáct let, to mi opravdu věřte, to tak je, já nemám potřebu si vymějšlet, my s tou mojí ženou na sebe nepliveme, aspoň já k ní necítím nejmenší zášť, jo. Opravdu ne. My žijem spokojeně, máme spousty aktivit a prostě jsme spokojený. Takže nemám důvod jí pomlouvat. A ona za těch patnáct let ani jednou, doslova ani jednou nebyli spolu na večeri, nebyli spolu ani jednou v kině, na výletě, na dovolený, na procházce... no nikdy. Prostě my jsme byli, teda když byli menší, teď už má Lukáš ty svoje aktivity sám, ty svoje kola, baskety a tak, počítače... Nikdy. Jediná péče z její strany spočívala v tom, že mu jednou za čtrnáct dní, nebo za tři neděle přivezla jogurty, protože dělá v Danone. My už to rozdáváme, na chatě to jedí psi (smích). To byla jediná péče její...
18. Tazatelka: Takže tam byl nezájem jak ze strany dětí, tak z její...
19. Vladimír: Tak když viděla, jako to... jak ten nezájem je, tak...
20. Zuzana: Tak já si myslím, že kluci by v tom určitým věku ten zájem třeba měli, ale když se setkej s tou bariérou toho nezájmu, tak se na to vykašlou. Jako každéj.
21. Vladimír: No, samozřejmě. Teda já jsem manželku nikdy nepomlouval, to nebyla špatná ženská to byla dobrá holka, jo. Byla pracovitá, šikovná prostě, jo. Než se zamilovala, tak byla taková vzorná máma. Ona se o ty děti starala. Prostě to nemělo... no nejde říct, že by se o ně nestarala prostě... No, prostě tohle skončilo a ty děti prostě věděly, co všechno se odehrálo. Ona jim dávala dárky na vánoce. Ale tajně, aby to nikdo nevěděl, aby to ten její manžel nevěděl, potají prostě jim koupila mobil třeba... jako spiklenci, no. No, takže ten stav je už několik let, že třeba Lukáš jede do Francie se školou a ani jí to neřekne. Věděli to všichni a jí to ani nezavolal...
22. Tazatelka: A jaké byly reakce toho okolí, že vlastně máte děti ve své péči?
23. Vladimír: No, to je dobrá otázka (smích). To je možná spíš na tebe (dívá se na manželku)...
24. Zuzana: No, já jsem byla teda šokovaná, když mi to řekl. Nebo komu jsem to řekla... No hlavně, že matka takhle se vykašle na děti... to nechápu doteď. A vlastně že Lukáš to zúročil, že se začal soustředit na školu, tak to je úžasný, jak se vypracoval...
25. Tazatelka: A co si tak vůbec myslíte o tom, že děti jdou v 90 % do péče matky?
26. Vladimír: No, ruku na srdce... není to normální... No, k tomu se dostaneme. Já bych se vrátil ještě k těm reakcím okolí...
27. Zuzana: No, Láďa... (nesrozumitelná část). No jako já si myslím, že málokterej by tohleto dokázal. Fakt... A ta máma těm dětem chybí. On teda chybí i táta, jasně...
28. Vladimír: Já jsem teda ještě neřekl jednu věc... Vy to nepozorujete, protože máte kompletní rodinu... Víte, pro výchovu je ve věku... teda pro kluky, já teda s holkama, s dcerama nemám zkušenosti, ale myslím si že i pro dceru, ale pro kluky teda určitě, určitě ... pro tu výchovu, pro to nastartování do života je ten otec, myslím si, ve své době důležitější než ta máma. Teda samozřejmě je důležitá, to samozřejmě, jo. Tu rodinu zajišťuje... Ale pro takový to postavení se k problému, postavení se k práci, postavení se vlastně k nesení odpovědnosti, si myslím, že tohle ten otec prostě... ono se to, to vzniká těma konfliktama, těma věčnějma hádkama. To my

- jsme se kolikrát s Lukášem zhádali jako psi. Ale právě těma hádkama, nebo tím, že ten otec prostě řekne tomu klukovi: “Hele, máš pravdu, promiň. To se omlouvám“, tak prostě dává tomu klukovi nějaký ten vzor... (nesrozumitelná část)
29. Tazatelka: Takže myslíte, že tam hraje roli i to pohlaví... Jako že kluci by měli být u táty...
30. Vladimír: No, tak ne že by u něj měli bejt, to zas asi jako ne... Teda já myslím, že jako když odejde táta od té rodiny, tak pro ty kluky... oni nemaj takovýho toho protihráče, jo. Hledaj takový to svý uplatnění v tom životě prostě a bohužel v mnoha případech skončej u toho chlastu a u těch drog, jo... Ten táta je prostě takovej příklad pro ně, jo. Já jsem to shodou okolností měl taky tak s tátou. Maminka mi umřela, když mi bylo sedmnáct. My jsme žili osm let spolu s tátou, takže já jsem to měl zažitý. Takže pro mě to nebyl ten, ten model neznámej, jo. A ten táta se choval úplně stejně. No, já strašně jsem ho měl rád. On teda zemřel, když mi bylo pětadvacet... no, prostě no, myslím si, že prostě když už třeba ten táta odejde od té rodiny, že by měl pořád dbát na tu výchovu. O ty děti by prostě neměl přestat mít zájem, jezdit s nima na dovolenou a tak...
31. Tazatelka: Jak si myslíte, že by to bylo v případě, kdyby Vaše bývalá žena požádala o svěřeni dětí do výhradní péče? Žádal byste o ně také, nebo byste se s ní snažil nějak domluvit, nebo dokonce třeba o ně nějak bojovat soudně?
32. Vladimír: Já jsem teda před tuhle volbu postavenej nebyl. U nás to bylo od začátku daný, že prostě ty děti... když viděly do jakýho prostředí jde, kam to směřuje, tak oni prostě to prostředí odmítly, no... Já jsem prostě tu roli té matky, tu péči, nějakým způsobem nahradil, se snažím nahradit... Takže já jsem před tuhle volbu postavenej nebyl, ale, myslím, že jsem, jestli si dobře pamatuju, že jsem byl, ne připravenej bojovat, ale že bych to nechal na jejich rozhodnutí, jo, těch dětí. Takže bych řekl: „Dobře, budete s mámou, ale máte kdykoliv přístup sem“. My jsme se o tom možná, možná na začátku kdysi mluvili... Já si myslím, že stejně by to dopadlo tak, že by se stejně ke mně vrátili, jo. Myslím si, že jo... No, ale kdyby teda řekli, že budou s mámou, tak bych určitě nedělal scény, jo. V tom smyslu, že bych o ně bojoval... To je totiž strašně destruktivní pro ty děti, jo. Oni ty děti ty rozvody... No my máme takovou zkušenost, vid'. My jsme se náhodně seznámili s pětadvacetiletým klukem a ten se nám nějak otevřel, tu svojí duší... No prostě, ty děti jsou v maléru největším. Ty děti to odnesou úplně nejvíc prostě. A maj trvalý následky, no... teda by jsme se moc nehádali, to ne. Jako že by tam bylo nějaký fyzický násilí, to vůbec. Prostě ona se zamilovala... ona to s těma chlapama měla... ona těch známostí moc neměla, prostě jí najednou oslovil někdo, kdo byl volnej, tak prostě to takhle zvolila...
33. Tazatelka: A u Vás to také probíhalo nějak tou dohodou? Nebo jak jste řešili tu výchovu?
34. Zuzana: Noo, u nás to bylo jasný, že ty děti zůstanou se mnou... Tak ona taky ta jeho partnerka o to nestála, jo...
35. Vladimír: Tohle je důležitý, no. Oni ty jejich partneři, oni nechtěj je s dětma, oni chtěj je jenom, jo. Takže ty děti jsou pak takový nežádoucí jako.
36. Zuzana: My jsme se teda vzali s dětma, ale stejně jsme ty děti museli nějakým způsobem řešit, abychom jim neublížili... nebo sobě...
37. Vladimír: Víte, my jsme byli s lidma, to teda není z mý hlavy, to je z hlavy Zuzky... no, ono je u těch rozvodů důležitá jedna věc, kdo je opouštěnej a kdo opouští, jo. Ten, kdo opouští, tak má vždycky jako náskok před tím druhým, páč se na to připravuje...
38. Zuzana: Má to i psychický zázemí...
39. Vladimír: Jo, má to psychický a citový hlavně, citový zázemí...
40. Tazatelka: A postaví vás před hotovou věc...
41. Vladimír: A postaví vás před hotovou věc. To byl náš případ. My jsme oba byli postavený před hotovou věc...
42. Zuzana: Oni dostavěli chalupu zrovna. Už si malovali, jak tam budou jezdit... No, my jsme měli hotovej projekt na barák, takže no...

43. Tazatelka: Já bych se zeptala, jaký byl vztah kluků s prarodičema? Jak se pak třeba změnil?
44. Vladimír: No, prarodiče, ty jsou dvoje, že jo. Z mé strany, když se kluci narodili, ty už byli po smrti... S prarodičema matky, řekl bych, dá se říct, že nadstandardní, no...
45. Tazatelka: Myslím jako, jestli když se zprerthaly vztahy s matkou, jestli to mělo nějaký vliv na ten vztah s prarodičema...
46. Vladimír: Ten vztah je takovej dvojí, jo. Děda... Ta rodina byla... tam vládl matriarchát, jo. Babička, ta byla generál. Ta když zavelela, tak prostě neexistoval odpor, jo. Jedinej, kdo se postavil na odpor, jsem byl já, když jsem se tam přizemil, tak tam vznikaly nějaký animozity... Ale ona byla opravdu takovej generál, kterej tomu velel... A jejich děda byl člověk trochu submisivní, kterej sklopil ty oči a uši a prostě... A on tu svojí dceru, mámu Lukáše, nesmírně miloval, jo... Tak když se tohleto. No, u nás se to, ten malér stal 95. A když už to bylo jasné, že se rozvedem, když už to šlo k tomu rozvodu, jo. Tak když už to bylo zřejmé, že se rozvedem, tak on dostal rakovinu, to bylo na konci srpna. Ona v říjnu od nás odešla a on 11. prosince zemřel. Takže, jo... ale dokud ty děti, dokud jsme, dokud on byl na živu... oni ho ani neoperovali, to mělo hodně rychle průběh. Když byl v té nemocnici, tak oba ty kluci i já jsme za ním chodili do nemocnice. A s babičkou... se o ní starali. Ten vztah byl jako, no nebyl ideální, ale chodili tam. Ona jim vařila, teda tomu mladšímu, starší chodil do práce. Lukášovi uvařila, dávala mu peníze, jo. Pak když byla nemocná, tak jí chodil nakupovat. No, a dodneška choděj na hřbitov... Takže dalo by se říct, že klasickéj vztah k babičce a dědovi.
47. Tazatelka: Takže ten rozvod ten vztah nepoznamenal...
48. Vladimír: Ne, ne. Možná spíš pozitivně. Ona teda ta babička byla na naší straně, i když jsme teda nebyli v ideálních vztazích, tak ona byla na naší straně. A nesmírně jí trápilo, jak ona se zachovala, jo. Oba je to s dědou těžce ranilo, jo... Ona taky se ta bejvalá žena k tomu dědovi chovala... No, když prostě umíraj rodiče, tak to ty děti to prostě zmobilizuje, jo. A dělaj všechno možný... A ona chodila po zábavách a popíjela vesele, jo... No prostě se... úplně se na toho dědu vykašlala. A děti jí to mají za zlý dodneška, že se na toho dědu vykašlala.
49. Tazatelka: A myslíte, že ten vztah už zůstane takhle chladný, nebo že třeba někdy v budoucnu...
50. Vladimír: No, já se obávám, že to takhle zůstane, no... Už je to patnáct let...
51. Tazatelka: Takže nemyslíte, že by se mohla třeba začít snažit s nima navázat znova vztah...
52. Zuzana: No, ona se možná snažila, ale strašně nešikovně... Ona se třeba snaží, ale ve výsledku jim spíš ublíží... Nevím jak Lukáš, ale u Aleše jsem to viděla...
53. Vladimír: Ona má takovej zvláštní... ona to prostě s klukama, chlapama neumí, no. To je o komunikaci. Ona neumí s těma chlapama komunikovat... Ona kolikrát mluví... já jí nechci nějak pomlouvat, ale ona je taková jednoduchá, jo. Takže když s ní mluvíte, tak to jako jsou drby, jo. Kdo s kým chodí, kdo se rozvádí, kdo se s kým dal dohromady, kdo si koupil nový auto a kdo kde byl na dovolený, jo. Tím jsem vyčerpal všechny témata. A kdo koho pomluvil, jo... Ale kdyby chtěla nějak navázat takovej ten přátelskej... vždyť na to má... vždyť dennodenně může, nikdo jí nebrání. Já jsem jí před dětma nikdy nepomluvil. Já jsem, ani před známýma, já vždycky říkal, že to byla hodná holka...
54. Tazatelka: A vy jste se tedy nikdy nesnažil nějak zasahovat do těch vztahů? Že byste třeba se ženou o tom mluvil...
55. Vladimír: No, my jsme zrovna byli před těma čtrnácti dny na té promoci a zrovna jsme o tomhle mluvili, jo. A říkal jsem si, jestli by nebylo dobrý nějak zorganizovat třeba dvakrát ročně nějakou večeři, že by jsme šli všichni čtyři. No, ten starší kluk to odmítl, no. Ten zas, že se do něj máma bude zase navážet a první co, tak bude shánět nějaký drby...
56. Zuzana: Ona si teď usmyslela, že ho bude vychovávat. Ve dvaatřiceti letech ho bude vychovávat, jo... Takže oni se deset let protloukali, jak se dalo, a ona mu teď bude radit, v čem má chodit a s kým je...

57. Vladimír: On má slečnu, oni spolu choděj já nevím jak dlouho, rok, rok a půl, a ono je mu dvaatřicet Alešovi a tý slečně je devatenáct, no. Teď maturuje, jo. Je to hodná holka, samozřejmě těch třináct let je znát, ale je to dobrá holka a mají se rádi. A taky je to teda z tý vesnice...
58. Zuzana: Takže ona si najednou usmyslela, že by měla Alešovi předat nějaký zkušenosti, že tudy ne teda...
59. Vladimír: Takže no... strašně bych si to přál, ty vztahy nějak narovnat. Nebo teda ona by je měla především narovnat. Ale jsem ochotnej jí nějak pomoci, jo... Ale nejde to, no. Já to vidím velmi skepticky.
60. Zuzana: To by musela chtít především ona. Když bude chtít ona, tak jí všichni pomůžeme. Dokonce včetně mě. To jako není nic mimo, když ty kluci tím, tím trpěj
61. Vladimír: Je to, je to nenormální vztah... spolu nemůžou komunikovat. Ona neumí komunikovat. Ona, jak říkám, se buďto baví o drbech, a nebo mentoruje, jo. A to leze každému krkem po chvíli. Takže... Ona má svoje pravdy, jo...
62. Zuzana: Ona tam měla jednu velkou příležitost to napravit. Opravdu hodně velkou. Tenkrát když babička umřela... Babička, když umřela, tak ty kluci se o ní starali. Aleš umýval okna a, co bylo potřeba, tak tam udělal. Lukáš zas chodil nakupovat. Vodili jí k doktorovi, a tak dále, a tak dále... A babička celý život slibovala, nebo co já si pamatuju, že ten byt bude Aleše... No, všichni to věděli, že to má být Aleše. No a ten byt si vzala maminka, no. Nebo možná s jejím bratrem...
63. Vladimír: No kdyby tehdy řekla: „Tady máš mojí půlku, vplat' strejdu“, tak Aleš by vyplatit toho jejího bratra a půlka byla jeho a měl by byt, no... No, takhle ona sbalila prachy, Alešovi to ani neřekla. No, a když se jí na to zeptal, že si vzali byt, tak mu řekla: „Moje povinnost není ti něco říkat“, jo. Takhle ona s ním jedná, no... A to nebyla našťvaná, to je její normální projev, jo...
64. Zuzana: Ona mu vždycky dá ránu nějakou...
65. Tazatelka: A ten vztah byl takový až od doby, co si našla toho přítele, nebo i předtím?
66. Vladimír: Předtím ten vztah byl trochu jinej, protože já jsem to eliminoval tohleto v tý rodině, jo. Já jsem prostě, prostě ten vztah byl normální, no. Normální rodina jsme byli.
67. Tazatelka: A jaký byl ten její vztah k dětem před rozvodem? Jestli se klukům hodně věnovala...
68. Vladimír: Věnovala, no. Věnovala se jim. Ale po tý materiální stránce, po tý péči, ale jako po tý citový stránce, že by si s nima povídala, četla, učila se s nima, to nedělala, to ne. To prostě, to bylo všechno na mě. Ona třeba nebyla na třídní schůzce. To všechno za těch devět let, u obou teda, jsem to absolvoval sám, no. Nikdy se s nima neučila, to jsem se učil já. Nebo jsem jim četl. Máme společný zájmy z hudby a takový, jo. Knížky, to všechno bylo mezi náma. Ona nečetla, protože jí to nebavilo, v životě nepřečetla knížku... Ale po takový tý materiální stránce, to vyprání, uvaření, aby byli prostě čistý, tak to, to se starala...
69. Tazatelka: Takže myslíte, že jste s nima měl takový osobnější vztah...
70. Vladimír: No, ono se to projevilo právě po tom rozvodu, no.
71. Tazatelka: A změnil se pak ten váš vztah s klukama po tom rozvodu?
72. Vladimír: Ne. K lepšímu, k lepšímu. Tak my jsme měli dobrý vztahy. Máme se rádi. Tak jako normálně...
73. Tazatelka: A jaké byly ty začátky po rozvodu? Bylo to pro Vás náročné? Časově, finančně, psychicky...
74. Vladimír: No, víte... My jsme akorát dostavěli tu chatu, takže... My jsme to stavěli vlastně svépomocí, z vlastních prostředků, bez půjček, bez všeho... V dubnu 94 jsme zkoulaudovali a 95 se tohleto stalo, jo. Takže my jsme byli úplně bez prostředků. My jsme byli čistý úplně... A ona odešla a já jsem musel v domácnosti, která byla sice zařízená... a měl jsem velice náročný zaměstnání, jsem tam byl, já nevím, deset hodin denně. Ještě v soukromý firmě, kde člověk

- nevěděl, jestli bude na výplaty, jo. Tak to bylo strašlivý. Toho jsem se bál, z toho jsem měl největší strach. Abych byl zdravěj, ale hlavně abych měl práci. Z toho jsem měl strach jo. To byl největší stres, no. To že ona někam odešla, mě nějak nebralo, ale vadily mi tři věci: to jak se ten její přítel choval k mejm dětem, to mě strašně štvalo, jo, a abych měl práci a abych byl zdravěj... a naštěstí se, naštěstí se to povedlo, no.
75. Zuzana: Mě fascinuje, že když někde je maminka s manželem a my, tak ty všechny děti seděj u nás. Všechny. Moje, jeho, tvoje, moje, prostě všechny (smích).
76. Vladimír: Dokonce i jeho děti. On má taky dva syny, jo. Ten starší s nim vůbec nekomunikuje a ten mladší tam byl a ten seděl s náma, jako u nás u stolu a bavil se s Alešem, protože se znají, jo. Takže ani ty jeho děti k nim nejdou... Ty tam seděli jak opuštěnci prostě...
77. Zuzana: Nemaj s nima témata....
78. Vladimír: Jednoho toho svýho kluka údajně vyhazoval... Ale to už je jinej příběh. On se sebral a odešel v osmnácti a postavil se na vlastní nohy a dneska on ani nezná vnoučata svoje, jo. Takže takovýhleho člověka si ona vzala, no... Ty moje děti k němu prostě neměly žádněj vztah... Ale s tou mámou... No, to víte. To by musela ona chtít. Ona by asi chtěla, ale jak říkala Zuzka, ona jde na to blbě, no. Nemůže někoho mentorovat prostě, dneska mu dávat rozumy. Kdyby se chovala normálně...
79. Zuzana: No, to už nejde, no. Je teď vychovávat. To je poštvte proti sobě...
80. Vladimír: Proto já jsem uvažoval o nějakých společnejch večerích, nebo něčem jako, ale obávám se, že z toho nic nebude, protože ten Aleš, ten o to nestojí o tohle. Ten mladší, Lukáš, ten by možná šel, ale ve třech se mi to zas dělat nechce, to zas by asi nebylo fér... Já mu pořád říkám, Alešovi: „Prosím tě, nehádej se s ním“, ale on říká: „Jak se s ním nemám hádat. To nejde“. Tuhle jsme byli na zábavě, ona tam byla a dala si dva panáky a začala tam dělat srdcervoucí scénu, jak jí nikdo nemá rád, jo. Vid'...
81. Zuzana: Já jsem u toho nebyla teda...
82. Vladimír: No, ona tam pobíhala, furt chtěla něco s někým řešit. Proč jí nezdraví a proč s ním nemluví ten a ten... No nějak tam vypadla z role, no...
83. Zuzana: Trápí jí to, trápí, no... A nic pro to nedělá.
84. Vladimír: No, já si myslím, že ani ona neví, co by měla dělat... Ale kdyby se chovala přátelsky k těm dětem, vždyť jsou to její děti, dva kluci...
85. Zuzana: To jsou kluci jako víno, opravdu. Ten starší... no, s Alešem mam... teď poslední rok je vídáme snad každěj víkend a nemáme, nemáme problémy, fakt ne. Ale je pravda, že ani Láďa je nevychoval. Jako že by řekl: „Aleši, to nedělej“, nebo tak.
86. Vladimír: No, to ne. Já jsem jim nikdy nic nezakazoval. Oni dneska... Zuzka, ta to tak nevnímá. Ona se trošku, trošku se na nás dívá zvenku... On ten Aleš má potřebu si o tom popovídat, mluvit o tom... Lukáš je jinej, no. Lukáš je víc uzavřenej. Ale ten má zase povídkou. V šest hodin ráno mě vzbudí a začne to ze sebe sypat (smích).
87. Zuzana: No, a to je ta role té matky... A Láďa, ať se mu chce nebo nechce, tak prostě... Oni mají k němu důvěru.
88. Tazatelka: A řešil jste to nějak s klukama, když se to blížilo k tomu rozvodu?
89. Vladimír: No, já jsem to s nima neřešil. To nebyl problém jejich, jo. Tak já jsem je do to nevtahoval. Lukáš, tomu bylo jedenáct tenkrát, ten to nesl hůř. Ten si myslel, že to je kvůli němu a začal mamince nosit kytky a myslel, že to je kvůli němu, no. Pak to teda nějak pochopili, no. O tomhle jsme spolu teda nikdy nemluvili... Ten rozvod, to se těch kluků vůbec nedotklo, vůbec. Já jsem to s nima neřešil, my jsme neřešili nikdo nic.
90. Tazatelka: Takže oni zezáčátku moc nevěděli, co se děje?
91. Vladimír: To si myslím, že ne. Ne... Teda ten starší, Aleš, ten na tu chatu dál jezdil a tam se setkávali a tam docházelo k těžkým konfliktům. S tím jejím pří... manželem. Tam docházelo ke konfliktům, protože on měl snahu ho vychovávat, jo. Sám svoje děti nevychoval. A samozřejmě... Tam došlo k tomu, že teda tady ten Aleš toho jejího zbil, jo. On mu furt

- vyhrožoval, že až mu bude osmnáct, tak si to vyřídí. No, Aleš to je... má stopětaosmdesát centimetrů, ale je to hrozně hodnej kluk, jo. On nikomu neublíží. No a tohle, to ho vytáhl na ulici a tam ho ztloukl, jo.
92. Zuzana: Ale on je to fakt hrozně hodnej kluk. Když jednou našel na ulici dvě kočičky malý, tak se jich ujal. Koupil jim pelíšek, všechno, jo. A má je tam doteďka. Jedno se teda utopilo, no.
93. Vladimír: To není žádný zabiják, jo. Ale tohle prostě bylo naprosto přes čáru, tak ho vytáhl ven, vytáhl ho na ulici a tam ho ztloukl a bylo po ptákách, jo. No, a tím on se urazil, on se teda naštěstí urazil, odstěhoval se do jejího baráku, a tím dnem všechno, na podzim, v říjnu, tím úplně všechno skončilo. Oni se odstěhovali teda. On bydlel v takový pastoušce, já tam nikdy nebyl. Takže se tam odstěhovali, tam bydlej. Tím skončily veškerý konflikty a je ticho... Já jsem naposledy mluvil se ženou telefonem, to jsme někam jeli a potřeboval jsem, aby Lukáše vzala k sobě na sobotu a neděli, jo. Já jsem jí volal a ona mi tenkrát řekla: „Tys ho chtěl, tak tady ho máš“ a praštila mi s telefonem. Od té doby jsem s ní nemluvil až do promoce. Nebyl důvod.
94. Tazatelka: No, já bych se Vás ještě zeptala spíše tak obecně... Myslíte si, že my se tedy mělo dávat hlavně na názor dětí při tom přidělování do péče?
95. Vladimír: Tak ono jednak záleží na věku. Já si třeba neumím představit, kdyby těm dětem bylo dva a devět. Jako v těch devíti ještě jo, ale ve dvou letech... To bych se o ně asi starat ani nemohl, protože bych musel chodit do práce. Nevím, jak bych to dělal. Já bych to viděl spíš u těch větších dětí, ale u těch malejch, jako jsou batolata, tam by to asi mělo zůstat u mámy... I když, no víte... se podívejte, ty mámy některý, to je hrůza, jo. Prostě je to ad hoc, případ od případu, no. Někdy ten táta je prostě lepší. Pokud ta ženská je normální a jenom se třeba zamiluje a nepije, tak by to mělo asi by to mělo zůstat, to dítě, u mámy. Jednoznačně... U těch starších, to je otázka, no. Já si nemyslím, že máma, jako obecně máma, je záruka dobrý výchovy. Za každou cenu. To určitě ne. Vždyť u nás to tak nebylo. Ale když u toho táty je předpoklad prostě, že když ta máma pije, nebo když to přeženu, se živí prostitucí, nebo není doma, tak u ní je nebezpečí, že to dítě nezabezpečí. Musí vydělat tolik, aby to dítě zabezpečila. To si myslím, že jako výhodu má ten otec, pokud to teda chce. Ale zas musí vědět, do čeho jde. To není sranda žádná... Tak v 90 % případů je to normální, je to logický, že jde k tý mámě. Máma je ta jistota v tom životě, která nikdy nezklame, jo. To tak prostě je a ty děti to, všichni jsme to tak brali, jo. A ono to tak je, takže v těch 90 % případů... No, a pak v těch 10 % je asi potřeba to zvážit, jestli to vlastně není cesta špatným směrem, no... Ale zpravidla teda by to dítě mělo bejt asi u tý mámy, ale fakt je, že ty otcové, v případech, že odcházej od těch... víte, ono je to trochu přirozenější. Otcové furt někam chodí, mají koníčky a furt někam za kamarádama. Takže je to takový normálnější, trochu přirozenější. Ale zase to neznamená, že tím, že se rozvede, že mu končí povinnost k těm dětem, jo. To, ty to taky uměj, že se na ně prostě vykašlou a pak akorát platí alimenty, někdy ani to ne, že jo. To není o alimentech, to je právě o tom, že by ta výchova měla, že by se na ní měli podílet pořád prostě.
96. Tazatelka: A co si například myslíte o střídavé péči?
97. Vladimír: Noo, to... střídavá péče si nemyslím, že má... to je kočičinec, no.
98. Zuzana: Já si myslím, že střídavá péče má něco do sebe. Ale jako s odstupem. Víš proč? Já ti to řeknu. Protože, když teda tatínek odejde, teď teda mluvím za sebe, tak ta ženská prostě nemá, opravdu, teda s těma dětma školou povinnýma, nemá pro sebe ani kousek, protože opravdu... to děláš tátu, mámu, chodíš do práce, po nocích pereš, po nocích vaříš, děláš svačiny, úkoly...
99. Vladimír: No, to se dělá po nocích tohle...
100. Zuzana: A pak opravdu já nemám čas na kulturu, na nic. Opravdu. A pokud ta ženská nechce zůstat v třiceti pěti sama, tak někam chodit musí... Proč by ten tatínek, když odešel, měl mít takovou výhodu... Jako já vím, že ta nová partnerka si ho nebrala proto, aby mi uvařila, něco přeprala... ale proč ne? Když ten táta je má taky rád... Víte, můj bejvalej manžel je vůbec nekontaktoval se svojí... ona je prostě nechtěla vidět, oni teda taky ne. Ale jako věnoval se jim,

- sobotu, neděli, dovolenou, ale jen na dovolenou jenom s těma dětma. S ní jel jindy... A v jednu chvíli jsem si říkala, proč by se jako taky nemohla postarat. Když ho chtěla a věděla, že má dvě děti...
101. Vladimír: Jako já si nemyslím, že je to špatný, ta střídavá. Jen si nemyslím, že by to fungovalo. Jako dlouhodobě.
102. Tazatelka: A myslíte si, že přestože je to náročné, že je to jako dobré pro ty děti? Že si udrží kontakt s oběma rodiči...
103. Zuzana: Tam je zásadní věc, že to musejí chtít, ty děti...
104. Vladimír: Jakmile se člověk rozhodne, tak začínaj dvě domácnosti prostě. My jsme spolu žili dvacet let, my jsme se rozváděli po dvaceti letech, jo. Po dvaceti letech žijete, máte nějaký návyky. No, ale jakmile se tyhle, co spolu žijou i těch dvacet let, tak to nejsou dvě identický domácnosti. Všude se dává akcent na něco jinýho, jo. Vím, že v domácnosti má žena je na prvním místě ten pořádek. Nikde nesmí být rozsvícený světýlko, knížky rozto..., jo. To u nás, že jo... to je céděčka, dévéděčka, všechno svítí, všechno je puštěný, ale je tam prostě jinej... no klade se důraz na něco jinýho. A tohleto si právě myslím, že... teďka jsou dvě ty rodiny, s dalšíma přírůstkama, nebo dalšíma partnerama, je možný i s dalšíma dětma, protože když se ty lidi vezmou a jsou mladší, tak mají další děti. Takže to si myslím, že ta střídavá péče je vlastně přepínání z jedny domácnosti do druhý. A ty domácnosti jsou každý jiný, jo. No, můj soukromej názor je ten, že to nemůže dlouhodobě fungovat. To, co říkala Zuzka, že ta ženská by měla mít právo taky někam jít, nebo... to samozřejmě. Ale...
105. Zuzana: No, ale teď si vem, že když už se to nějak uspořádá, že doma mám to, co mám rád, uvařeno... A u táty mám zase šilný zážitky, protože ten táta zase...
106. Vladimír: No takhle, my teda neznáme nikoho, kde by to takhle fungovalo...
107. Zuzana: Ale já si to teda dovedu představit, pokud s tím to dítě souhlasí, samozřejmě.
108. Vladimír: No ty rodiče v tomhle nejsou tolik důležitý. Důležitý jsou ty děti. Jestli to vyhovuje, nebo nevyhovuje rodičům, v podstatě není důležitý. Hlavní je, aby to vyhovovalo těm dětem...
109. Zuzana: Já si teda nemyslím, že je to špatný...
110. Vladimír: Já neříkám, že je to špatný...
111. Zuzana: Tam asi taky záleží, jak se školou a tak...
112. Vladimír: Záleží na těch rodičích. Nejvíc záleží na těch rodičích, jak se domluvěj. Když se nějak domluvěj, tak pak to přínos asi je...
113. Zuzana: No, hlavně se musí zapojit ten partner. Aby to vůbec uměl, se o ně postarat. Třeba ten manžel bejvalej nemohl být z práce brzo doma, protože podnikal. Tam by se musela zapojit ta partnerka, jenže ty partneri to zpravidla nechťejí.
114. Vladimír: No to kdyby my jsme zavedli střídavou péči, tak by to skončilo vraždou. To bychom tu řešili úplně jinou kauzu (smích)... No, to by nešlo, to by nefungovalo... no v tom je ten problém, no. Když je to, jako v našich případech, že ten manžel nebo manželka odejdou za svou životní láskou, tak oni s tím potom musí bej srozuměný, že jo. To je největší problém, páč ty rodiče se dohodnou, ale nový partneri už nemusí se dohodnout... A do toho ještě můžou mít děti svoje, že jo. Teď jsou tam dvoje děti... To jako... to by nefungovalo asi...
115. Tazatelka: Já se Vás teď zeptám, jestli jste někdy slyšel o nějakých sdruženích otců a podobně...
116. Vladimír: No, vím. Slyšel. Ale já jsem se o to nikdy moc nezajímal. Já bych do toho asi nevstoupil nikdy. Tam je zas to, že jim ty manželky upíraj styk s dětma, což považuju za sprostotu nejvyššího kalibru, když jeden z partnerů, ať... no většinou to dělaj ženský, jo. Že těm otcům upíraj ten styk s tím dítětem... Ale to je kontraproduktivní. To je, to je cesta do pekla. To dítě stejně... ty děti prostě hledaj ty rodiče. My jsme se vlastně... teď se vrátíme k tomu, co jsme nakousli už... na Silvestra jsme se setkali s takovou partou mladejch lidí. A napřed chtěli půjčit židli, pak jsme jim hlídali foťáky, pak chtěli vyfotit, pak jsme chtěli vyfotit

- my (smích)... A tam byl takovej jeden kluk, jmenoval se Tomáš, bylo mu sedmadvacet. Takovej pěkněj kluk, takovej, ne namachrovanej, ale prostě takovej. A ten nám tam začal vyprávět, jak vlastně ho vychoval, matka se rozvedla, otčím... A on toho tátu našel, někde ho vyhledal. To taky říkal, že to trvalo strašně dlouho. A říkal, jak byl strašně šťastnej, že se začal znova stýkat s tátou, on předtím nesměl, jo. Ona mu maminka neřekla, kde je, a on se odstěhoval do nějakýho jinýho města. No, a on ho našel, on tam za nim jezdil. A otčíma vyhodili. No a ta máma s otčímem měli další dítě. Ale oni se měli hrozně rádi jo, tyhle sourozenci. I když měli jen společnou mámu. To byla hrozně prima holka, ta tam s náma seděla taky, jo... No, a ten malér je prostě na tý duši. Ty stopy na tý duši, to má pořád, jo.
117. Tazatelka: Takže myslíte, že by se tam vždycky měly zachovat ty kontakty s oběma rodiči?
118. Vladimír: No, to samozřejmě...
119. Tazatelka: I když třeba nejsou ty vztahy mezi těmi rodiči dobré?
120. Vladimír: No, tak proto se rozvedli, že jo... Ty děti by prostě měli zůstat v kontaktu s tou rodinou. My jsme se s tím naštěstí ani jeden nesetkali, jo. Já jsem je spíš jako nutil, aby šli za tou mámou. Ale tam nebyl zájem. Ale hlavní je, že jsem jim nikdy nebránil, já jsem naopak chtěl, protože jsem se obával toho odcizení. My taky s tou babičkou jsme jí to říkali. Nebo já jsem neměl tolik možnost. Ale jednou jsem jí to napsal, že teda ať si uvědomí, že prostě ty cesty se rozejdou a pak nebude návratu... A ona na to vůbec nereagovala. Ale babička jí to řekla, že o ty děti přijde. Oni už ani nebudou vědět, kdy má narozeniny. To se může stát. a už je to tady. Ona měla narozeniny teďka v březnu a oni jí ani nepopřáli. Ale ne že by nechtěli, oni to prostě nevěděli. Já jim to nepřipomínám. Já jsem na to taky zapomněl. My si nepřejem... jsme byli desátýho na tý promoci, ona to tam řekla, že měla devátýho narozeniny a oni prostě mlčeli...
121. Tazatelka: No, ono se často stává pak v takových případech, kdy jsou ty vztahy mezi těmi rodiči hodně špatné, že je to takový nástroj pomsty. Často u těch matek. Že například, když muž neplatí alimony, tak mu odepre přístup k dětem...
122. Zuzana: Já tomu rozumím ale...
123. Vladimír: No, tak když neplatí alimony, tak to je nějaký louser a asi ani o to nestojí, o ty děti. To nejsou peníze těch manželů, těch partnerů. To jsou peníze těch dětí. Oni teda ty alimony nejsou v takový výši, aby vám pokryly ty náklady spojený s výchovou, jo. To až budete mít svoje děti, tak uvidíte, co děti stojí peněz, jo. Ono se to nezdá, no. Já jsem teda pro Lukáše... on je jako dost nenáročnej. Třeba já jsem mu nikdy nekoupil oblečení. To jako výjimečně třeba košili k Vánocům, ale jinak ne. Teda oblek, jednou jsem mu koupil oblek, no. Ale ten se o sebe dokázal postarat. Ty trička nikdy, to on si všechno kupoval sám... Ale přesto to stojí peníze, no. Ty studia něco stojí a všelijaký... No, alimony to nepokrejou, no.
124. Zuzana: No, já jsem tohle udělala jednou... Když si muj bejvalej měl vyzvednout Ondru a já, jak jsem byla plná nenávisti... tak jsem řekla Ondrovi, ať řekne, že mu není dobře. Že nepůjde s tátou nikam. Myslela jsem si, že tím potrestám jeho tátu, ale když jsem potom tu sobotu a neděli viděla, co to udělalo s klukem, tak už jsem to v životě neřekla. V životě. Kluk seděl doma, plakal do polštáře. Já ho chtěla vzít do zoo, on nechtěl. Takže tohle bylo, to byla... já jsem si myslela, jak mu tím ublížím, a nakonec on někde trajdal s madam. To není k ničemu totiž. To jsem chtěla já ublížit jemu, ale blížila jsem úplně někomu jinýmu a ještě jsem ho uvolnila pro zábavu, dejme tomu. Ne, to ne.
125. Vladimír: No, a ta střídavá péče... tam je ještě jedno nebezpečí, no nebezpečí, ještě jeden aspekt, Zuzka to teď nakousla, že je to prostě, že ten partner, že mu to bude vadit a řekne: „No, já chci tebe, já nechci tvoje dvě děti. Mě vaděj.“ A prostě se rozejdou.
126. Zuzana: Oni když si najdou partnera, tak se prostě předpokládá, že... No, je to těžký
127. Vladimír: Tohleto je fakt, to si lidi vůbec neuvědomují... To je právě rozdíl, když se seznamujete ve vašem věku, tak tam hrajete sama za sebe. Ale když za sebou vlečete bejvalý vztahy a bejvalý manželky a bejvalý, teda svoje děti (smích). Prostě v tom pozdějším věku pak,

když se chcete seznámit, tak to je úplně jiný. To není to, co ve dvaceti. To je úplně jiná kategorie seznamování. Zaprvé máte zkušenosti, a to zkušenosti negativní, že jo. Takže k tomu člověku přistupujete jako že bůhví, co je to zač. To je prostě nějaký šmejdl, kterej mě podvede. A už k němu máte takovou tu... To měla i Zuzka vůči mě. Já jsem byl taky takovej... Teď s sebou vlečete osudy dětí a zodpovědnost za ty děti. Vztahy, náš případ to tedy naštěstí nebyl, ale nedořešený vztahy s manželama. To jsou manželství, to se táhne... Já jsem měl kamaráda, to bylo dvacet let a on tam měl pořád pantofle, jo. To je k zbláznění. A to ještě když jsou malý děti... no, to skloubit, to je úplně, to je prostě na Nobelovu cenu. Tady ty všechny osudy a aby to fungovalo... My jsme to... Já bydlím s Lukášem na tý Pankráci, půl tejdne. Půl tejdne jsme tady spolu... Ale to jsme nevěděli, jak to bude. Takže jsme to vyřešili takhle a nevznikaj prostě žádný třetí plochy.

128. Zuzana: To my jsme trochu obětovali my ten manželskej život, ani ty děti byly v pohodě...
129. Tazatelka: A jak to ty děti přijaly, když jste se znovu oženil?
130. Vladimír: U nás nebyl jedinej problém...
131. Zuzana: No, my jsme až po dvou, po třech letech po tom rozvodu...
132. Vladimír: Po čtyřech. V devadesátým devátým... No my jsme se vlastně poznali... to je fakt dobrý, jo, protože... To, abyste mohla začít novej vztah, říkám, ve dvaceti je to něco jinýho, to se s někým rozejdete, protože vám nevyhovuje, a hned se seznámíte s někým jiným a normálně jdete dál. Kdežto my jsme po dvaceti letech. Když s někým žijete dvacet let, tak to víte i jak ten člověk dejchá a co řekne, co udělá... No prostě ty zvyky tam jsou. My jsme byli opravdu hodně zvyklý na sebe. A Zuzka to samý... Takže je potřeba to odžít, vydejchat jako. Bejt připravenej na novej vztah. To není úplně jednoduchý, jo. My jsme se seznámili v době, kdy jsme počítali padlý, jo.
133. Zuzana: Tam je ještě jedna věc... Tam hrozilo... hele, já ještě bejt rok sama, tak já už bych toho chlapa možná nechtěla.
134. Vladimír: Ale chtěla (smích).
135. Zuzana: Nechtěla (smích). No ne, já jsem se prostě naučila žít sama, že jo.
136. Vladimír: No, já jsem se taky naučil žít sám. Já jsem teda měl nějaký známosti mezitím, ale to bylo něco strašnýho (smích)... To prostě ta ženská chce mít toho chlapa volnýho a já dvě děti, jo. Jako seznámit se ano, to já nemám problém se seznámit, ale teda byl to děs běs, jo. Bylo to strašný... To my jsme se seznámili a taky na sebe hned nevlítli. To jsme se napřed tak jako oťukávali, jo. Odsad' podsad'. No, první otázka, když jsme se seznámili, kterou jsem Zuzce dal, nás teda seznámila společná kamarádka, která nás potom i oddala, jo. První otázka, kterou jsem jí dal, bylo, jestli má uzavřenou minulost. Protože to je prostě... to jsou ty nedořešený vztahy. Prostě já jsem to vyřešený měl a to jsem u ní samozřejmě nevěděl, takže jsem se na to ptal. A vyřešený jsme to měli, no. Ale přesto jsme byli takový jako... ta zkušenost je hrozně negativní. Každěj rozvod je prostě prohra. Je to prohra prostě. Je. Je to promarněnej čas, kterej prostě jste do toho investovali. Je to citová investice, je to materiální investice, je to časová investice... a teďka vleze do něčeho, jako v našem případě, do něčeho a z čeho není vůbec nic. Akorát teda děti. Ale problém, že jo. Takže pokud možno nerozvádět se, když to není vysloveně nutný... A pak je teda potřeba to vzít jako fakt, no. A začít okamžitě po rozvodu okamžitě začít novej vztah, to je prostě sebevražda. Jako partnerskej vztah. Rozvést se a začít hned novej vztah, to je cesta do pekel.
137. Tazatelka: Ve Vašem případě asi hraje i roli, že jste měli oba tu zkušenost...
138. Vladimír: No, jasně. To byla výhoda, že i já i Zuzka jsme měli tu zkušenost. A obrovská výhoda, že jsme měli stejnou tu zkušenost. Takhle... my jsme oba byli připravený na novej vztah, ale ne za každou cen, jo. A ty děti to vzaly prostě jako... Tak oni byly poměrně i velký...
139. Zuzana: Já mám pocit, že to každěj vzal úplně jinak...

140. Vladimír: Víte, já si myslím, že by se člověk nenaučil vyloženě žít sám, že by toho chlapa nechtěl, nebo toho partnera nechtěl. Já jsem žil sám a neměl jsem s tím problémem prostě. Žít sám. Prostě mi to nedělá problém. Ale ten vtať je dobrej, no. Ten člověk není na všechno sám. My když jsme byli třeba s Lukášem na tý dovolený a on to jako pozoroval... řeknu, že jsem si to přál mít takovej nějakej solidní vztah, kterej je festovní a není potřeba nic řešit.
141. Zuzana: No ono pak i ty děti nakonec... dostali, že by to bylo dobrý pro tu mámu. Mě třeba Honza řekl, že... když jsem mu to řekla, jestli mu to bude vadit... řekl: „Já bud tak rád“.
142. Vladimír: No, já mám s oběma klukama... my se máme rádi. Jako ne že bysme se každej den viděli, ale prostě navštěvujeme se, chodíme na zábavy. A Zuzka s našema klukama taky, obzvlášť s tím Alešem. Tam to došlo tak daleko, že on jí řekl, Zuzce, že jí má radši než vlastní mámu, jo. A to šlo z něj. To já nejsem ten, kterej by mu říkal, aby jí to řekl. To šlo z něj prostě.
143. Zuzana: Já myslím, že to jako celek... Tím, že jsme je do ničeho nenutili. Lád'a nevychoval moje děti, já nevychovala jeho děti.
144. Vladimír: No, to jako ne... Akorát jednou jsem do toho zasáhl, když tady Zuzka plakala, že ho dlouho neviděla. Tak to jsem mu zavolał a řekl mu, že by se taky měl přijít na mámu podívat. A druhý den tady byl. Ale to jako byla rada. To nebylo žádný vychovávaní, jo. Prostě nemůžu vychovávat její děti. To bychom se dostali tam, kam ten manžel tým tý bejvalý ženy.
145. Tazatelka: Já se Vás ještě zeptám, když se na to všechno tak zpětně kouknete, jestli byste třeba něco změnil, nebo jestli byste v nějakém případě třeba jednal jinak...
146. Vladimír: Z mýho pohledu.... Každá životní událost, úmrtí, tragédie, prostě cokoliv, má dvě hlediska, krátkodobý a dlouhodobý, jo. Z mýho pohledu, moje manželství, teď nebudu mluvit o Zuzce, z mýho pohledu z krátkodobýho hlediska to byl malér šilenej, protože jsem se rozváděl ze dne na den. To je prostě životní situace, kdy člověk musí zvážit každý... musí obrátit každou korunu, každý rozhodnutí zvážit... Z dlouhodobýho hlediska to byla výhra. To byla výhra, protože já mám dneska zlatý vztahy s dětma, mám báječnou ženu, kterou jsem poznal, a prostě já bych to zpátky nechtěl. Já jsem tu manželku viděl před čtrnácti dny, tu bejvalou... I kdyby chtěla ona, tak prostě ne. Ne že nejsem volnej. I kdybych byl volnej, tak prostě ne. Vrátit bych to nechtěl. A udělal jsem dobře. Bylo to ze všech špatných rozhodnutí to nejmíň špatný, jo. Prostě já jsem jim nabídl, že tady můžou zůstat, že udělám všechno proto, abychom žili dál. A nikdy, ani když... nebo já jsem nikdy nebyl v žádný krizi, finanční, zdravotní, já nevím... nikdy jsem toho nelitoval. Nikdy. To já bych Vám nelhal, jo. A když se na to zpětně podívám, tak bych to udělal, udělal bych to ale mnohem dřív. Ona když mi dala bejvalá žena na vědomí, že si někoho našla a že se budem rozvádět, tak jsem tomu dal čas. Jako ne jí, ale sobě, jo. Dobrý, zamilovala se, to já jsem tušil, že tam něco je, tak počkám a za rok uvidíme. Třeba to vydejchám. Jenže to její chování se tak zhoršilo. To byly takový... to bylo hrozný, no. No, jste dospělá, můžem to říct, ne... Oni třeba, ona si s tím přítelem souložila v místnosti a kluci stáli na terase a s kamarádama, tam s Alešem stáli a oni tam řvali jak pavíáni a on přišel domů a plakal, jo. Tak takovýhle, takovýhle zážitky, jo. A stěžoval si babičce. Takže tam se děly takovýhle věci, jo. Když prostě ona se chovala jak děvka, tak to jsem jí řekl: „Hele, jestli ti nejsme dost dobrý, tak se seber a vypadni“. Tak se sebrala a vypadla. No, to se tam cimala, tam chodila s tím svým a cimali se. To byly takovýhle věci. To zavánělo normálním... mě to, mě to bylo strašně trapný, jo. To byly... já jsem se tak styděl. A to byly... Lukáš stál za oknem a brečel, jo. To mu bylo jedenáct, dvanáct let... Kdyby si ho, a já jsem jí to řekl, kdyby si ho bejvala vzala a odstěhovala se jinam, tak jsme o něm vůbec nemuseli vědět. Vůbec nemusel zasahovat do našich domácností. A ona se prostě chovala tímhle způsobem. To už se nedalo vydržet prostě, tak jsem jí vyhodil.
147. Tazatelka: A u Vás (na Zuzanu) to probíhalo jak? Řešili jste to nějak s dětmi?
148. Zuzana: Neřešili. Já jsem s nima o tom mluvila, ale je to tak dávno... Ondra, Ondra skoro nepromluvil, ten akorát brečel pod polštářem. A Honza to vyřešil tak, že se chytnul nějaký party. Naštěstí to dopadlo dobře. Pak se seznámil s Tamarou, to je teďka jeho žena, takže...

149. Vladimír: On se seznámil s báječnou holkou, jo. Ona byla stejně postižená, takže oni si vymývali rány...
150. Zuzana: No, a ten Ondra, ten to odnes škaredě, no. Tam byly různé věci. Já jsem mu teda nedávala rok, jak to říkal Láďa, já když jsem to zjistila, tak šel hned, jo.
151. Vladimír: Tak u nás to bylo, že ona fakt se chovala jako děvka. Ne přede mnou, ale před těma dětma, jo. Ty děti byly vystavený takovejmhle.... Proč oni zrovna? Lukáš tedy speciálně. A on si stěžoval babičce, no... Vždycky když byl na chatě, tak to z něj začalo padat. To víme jak to bylo. Tenkrát jsme si říkali no bůhví co, možná že to ten Lukáš nějak překroutil, protože ona to zatloukala. Babička se do ní hned pustila, jí zavolala a pak jí zpucovala a ona říkala, že to bylo jinak. No dneska už to víme, těch dětí tam byla spousta...
152. Tazatelka: Myslíte si, že by ty děti měly být se vším seznámeny, co se děje, nebo že je pak lepší je postavit až před hotovou věc?
153. Vladimír: Oni jsou účastníky vždycky. To není možný je od toho separovat, co se děje. To je rozval prostě hroznej, páč ta rodina prostě přestane fungovat. No ale je otázka, do jaký míry je ty rodiče do toho vtáhnou. Když se, když se stanou prostředkem toho vydírání, jo, tak to je, to by se nemělo tohle. To prostě se nemají používat ty děti... To je hrozně nefér. Jsou to děti, nejsou vyzrálý, a používat je, něco jim naočkovat, to je... proč jako... Já si myslím, že lepší je, pokud to jde ututlat, tak ututlat. A pak je postavit před hotovou věc. No, ono stejně si ty děti, pokud nejsou malý, stejně oni vědí, že se něco děje, jo. Že se večer máma s tátou hádaj. My jsme se teda nehádali. Tady nebyly žádný rozrušený debaty, nic. My jsme měli takovou tichou domácnost. A v té konečný fázi, já jsem nemluvil tři neděle, měsíc. Já jsem se přizpůsobil a jak jsem přizpůsobivej, tak jsem se to naučil. Já jsem to vymakal k dokonalosti. Já jsem tři měsíce mlčel, jo. Já jsem si četl a mě to opravdu, mě to nevadilo. No, a takhle to gradovalo a to víte, ty děti to poznaj, že se něco děje. Ale myslím, že by se před nima nemělo nic řešit, jo. Takový to, co kdo řekl, co kdo udělal. To má zůstat mezi těma manželama. A pak teda říct, jo: „Děti, stalo se tohle...“. Měli by jim to říct oba teda. Protože ten rozvod není nikdy, nikdy... svět není černobílej. To není, že by jeden byl vinnej a druhej nevinnej. Vždycky v tom jedou oba. Každý svým dílem, někdo větším, někdo menším, ale vždycky oba. Takže by to i oba měli říct. No, a u nás to dopadlo, u nás se to teda odehrálo před dětma. Já jsem teda se jich zeptal, jestli půjdou s ní, oni řekli, že ne. Tím se to dověděli, no.
154. Tazatelka: A uvažoval jste v té době, že byste to řešil s nějakým poradcem?
155. Vladimír: Ne. Tam to asi nebylo potřeba...
156. Zuzana: Já jsem to řešila s poradcem. S psychologem.
157. Vladimír: Ale tys tam řešila sebe...
158. Zuzana: Já jsem řešila manželství. On tam byl zvanej. On tam jednou přišel. No, ale to on, že žádný problém nemá. Takže to nemělo cenu. Takže tam jsem potom docházela já... Ten život po tom neměl žádný řád, tak já jsem se upnula, že ve čtvrtek ve tři hodiny to panu doktorovi řeknu. Takže pan doktor, to bylo úplně jedno, jestli to byl pan doktor, nebo kněz, nebo kamarádka, nepomohl mi nic vyřešit. Ale já jsem měla aspoň jeden záchytný bod, kdy jsem si řekla, že teďka budu ten následující tejdén fungovat jako stroj, a tam mu to všechno řeknu. Jako trochu mi pomohl, ale nic za mě nevyřešil.
159. Vladimír: Já jsem byl docela silnej v tom, teď to můžu říct zpětně, že jsem věděl, že to ustojím. Já jsem to viděl na svém tátovi, takže já jsem to uměl, jo. Takže já jsem jenom naskočil do kolejí, kde jsem byl před dvaceti lety, jo. Takže pro mě začít fungovat... jo, neuměl jsem vařit, ale jsem manuálně zručnej, takže já jsem se to naučil poměrně rychle a bavilo mě to. Baví mě to dodneška, jo. A prostě už bych ani nemusel a furt něco kuchtím a furt něco dělám se ženou tady. Mě to bavilo. Takže já jsem v tomhle problém neměl.
160. Zuzana: No, u mě to byl takovej dvojtej problém, víš. Já jsem měla problém s tím Ondrou, hroznej. Takže jsem řešila svojí bolest, ale potažmo ještě větší bolest z toho, jak ten kluk se trápí. To je jedna historka, která to dokresluje, jak se ten kluk trápil, ten mladší... Když odešel,

to ještě jsme nebyli rozvedený, protože ten rozvod se táhnul téměř rok, takže on odešel v říjnu a v září dalšího roku jsme se rozvedli. Takže on odešel v říjnu a byl první Silvestr. To byl ten Honza pryč, ten jel na chatu a já jsem byla s Ondrou sama doma, to mu bylo jedenáct let, no deset. A já jsem teda připravovala nějaký pohoštění v kuchyni, přišla jsem tam a v křesle seděl vycpanej táta. On si vzal jeho pyžamo... Ještě teď mi to dělá problém (pláče)... Já se vám omlouvám, že tady takhle...

161. Tazatelka: A jaký vztah měl manžel s dětmi ještě před rozvodem?
162. Zuzana: Dobrej, dobrej.... No a když se s tátou jakžtakš smířili, tak umřel (ticho)... Takže já jsem... já jsem neměla nikoho. Měla jsem maminku, měla jsem kamarádky, ale maminku bych tím netrápila. Takže ten problém jsem neměla s kým řešit, no.
163. Vladimír: To je jedna z věcí... To je fakt, no. To můžete řešit jedině s člověkem, kterej to prožil... Vy kdybyste se do té situace dostala, tak to nemáte s kým řešit, páč ten nerozvedenej Vám řekne: „Prosím tě, vykašli se na něj...“. Ale žádněj rozvod neprobíhá tímhle způsobem. Já teda nevím o nikom, kdo by se rozvedl tímhle způsobem. Vždycky je v tom někdo angažovanej víc, někdo míň. A nejhorší jsou ty děti, protože ty to odnesou úplně, ty to dostanou prostě... a ty jsou nevinný. Ty jsou nevinný. Ty k tomu přišly jako slepej k houslím.
164. Zuzana: Ten náš měl před maturitou a já mu šla na rodičák, jako jsem chodila vždycky, a ta učitelka mi řekla: „Ten Váš kluk snad bere drogy“. Tak já přišla domů, prohledala jsem mu pokoj, všechno jsem mu vyházela, nic jsem tam nenašla. Tak jsem mu řekla, aby šel bydlet k tátovi. Za půl, za dvě a půl hodiny se vrátil, že mu táta řekl, že u něho bydlet nemůže. Tak tohle se tam odehrávalo. Já jsem byla na palici nejenom z rozvodu, že manžel odešel za jinou. Ale... To co táta řekl, nebo co já řekla, tak to jakžtakž platilo. A najednou nic... nic nemělo žádněj řád, jsme tam žili jak...
165. Vladimír: No, to je hrozný...
166. Zuzana: Ten nemluvil, ten brečel pod polštářem, o tamtom jsem si myslela, že fetuje... To tak nebylo našťestí...
167. Vladimír: Ten rozvod, to je strašnej rozval té rodiny... Můžu Vám říct, že když to srovnám, když mi umřela máma a zůstali jsme s tátou sami... tak to je mnohem menší zásah do té rodiny. Je to tragédie, je to prostě bolestivý, je vám to prostě hrozně líto, že ten člověk odešel, nejbližší člověk, kterýho máte, že jo. Ale ta rodina není v rozvalu, tu rodinu to semkne a ty děti většinou rychlejc dospějou. Já jsem se musel začít v sedmnácti starat sám o sebe v podstatě. Já jsem měl staršího tátu. Mě bylo sedmnáct, jemu, mě měl ve čtyřiceti, tak sedmapadesát let, takže před důchodem, to se chodilo v šedesáti. Takže já jsem třeba dostal tisícovku třeba na půl měsíce, musel jsem s tím vyjít, musel jsem nakoupit, on uvařil, moc to neuměl, tak jsme se tak plácali v tom... Ale není to tenhleten případ, jo. Prostě tohle to stmelí tu rodinu, to jí stmelí, protože je to ohrožení té rodiny a nejsou nikde, nikdo zraněnej jako citově. Je to prostě bolest z odchodu nejbližšího člověka, ale tohle je mnohem horší, no. Ty rozvody jsou mnohem horší.
168. Zuzana: To je ten chaos šílenej. Ono si to potom krásně jako sedne. Ale ten první rok... ten jeden člověk chodí do práce, stará se...
169. Vladimír: O všechno...
170. Zuzana: Od rodičáku, přes učení, po svačiny... No, potom Honza najednou se vzpamatoval z té krize a začal nahrazovat Ondrovi, o šest let mladšímu, tátou. Proto má, teď už je pětadvacetiletěj, Honza je jedenatřicetiletěj, proto k němu má takovej... On mu hlásí, jaký zkoušky má udělaný, taky se jde k němu poradit... Né jako tátou. Prostě k němu má takovej, vzhlíží k němu...
171. Vladimír: No, to bylo prvořadý nebezpečí, nebo teda nebezpečí... úkol zbavit se ne mámy, ale hlavně toho jejího přítele, páč to bylo prostě. Zuzka mi vždycky říkala, že ona není ta příčina. Fakt je, že manželka ho přitáhla do rodiny. Ale on se měl chovat, byl to dospělej chlap, on se stylizoval do role, jako že teď všechno postaví do latě, jo. Takže prvořadej úkol byl vypudit ho z bytu. I s mámou no. No, tohleto byla zásluha toho Aleše (smích), takže ho vypudil,

- jo. Až to teda dopadlo, že prostě ho ztlouk a získal nehynoucí slávu v tý vesnici (smích). To je spousta historek prostě takovejch. To je až pro zasmání... to už je humorný teď, no. Ale fakt je, že prostě tou, tím tlakem ho vypudil, no... Já to vím. To vždycky, to bylo účelový.
172. Zuzana: Tak já jsem neměla problémy s tou jeho, s tou jeho manželkou. Ona si nás nevšímalá. On je naprosto oddělil...
173. Vladimír: Noo, takže takhle to je. Teď jsme Vám ukázali život... teď se nebudete chtít vdát ani (smích)... Hlavně nikam nespěchejte, to není kam spěchat.
174. Tazatelka: No a můžu se zeptat, kolik Vám bylo, když jste se ženil?
175. Vladimír: Když jsem se ženil poprvé? To mi bylo pětadvacet. A tobě?
176. Zuzana: Já v jedenadvaceti jsem se vdávala... To byla jiná doba, no...
177. Tazatelka: A můžu se ještě vrátit k těm reakcím okolí? Mě by zajímalo, jaké reakce byly v té vesnici, když jste říkal, že se tam všichni znali...
178. Vladimír: No, já jsem tam nejezdil, jo. Já tam nejezdil dlouho, no dlouho zase ne. Pak jsme tam jednou v létě se Zuzkou jeli. No, mě se tam nechtělo, aby mě někdo očumoval a ptal se mě na něco. Já jsem si prostě tady žil svým životem, tady jsem se staral o tu rodinu, já jsem to měl jako koníčka, jo. Mě to nestresovalo, opravdu ne. Mě to bavilo... Takže jednou jsme tam takhle vyjeli odpoledne... No, reakce. Oni to věděli, co se stalo, ty naši známí a tak. A nikdo to nekomentoval. Já jsem tam teda začal jezdit. A jako já jsem tam dělal na zahradě a já nemám potřebu si s nikým povídat. Takže nikdo si nevšímal mě a já jsem si nevšímal nikoho.
179. Zuzana: Takže my o těch reakcích nic moc nevíme. Já si teda myslím, že jí odsoudili. Ale neříkaj to. A i kdyby jí to někdo řekl, tak ona si to stejně obhájí, proč. Ona by řekla, že děti za ní nechtěly.
180. Tazatelka: A ani kluci nikdy nepřišli s tím, že třeba ve škole někdo něco říkal?
181. Vladimír: Ve škole vůbec, ve škole vůbec. S tím nebyl problém. To se neřešilo prostě... Ale v tý vesnici se mi stala jedna věc, to se nechci chlubit, to se mi fakt prostě stalo, že po x letech, po deseti letech jsem tam řezal dříví, nebo něco jsem dělal a přišel za mnou nějaký chlap a říká mi: „Ahoj Lád’o!“ a já jsem teda nevěděl, kdo to je, páč jsem ho dlouho neviděl, a on říká: „Hele, ale máš ty kluky teda vychovaný. To jseš dobrej“... Na ty reakce by byl lepší asi Aleš, protože ten byl svědkem takovejch, no... On tam byl, no... No oni tam jako nemaj dobrou pověst, no. Na tý vesnici se to ví. No ale je to patnáct let už, to není téma dne.
182. Tazatelka: A co ta starost o domácnost?
183. Vladimír: Mě to nedělalo problémy. Třeba ale člověk na něco narazí, že potřebuje něco opravit, nebo tak. Ale dělalo by mi problém, a to dodneška, třeba pověsit, ne pověsit, ale ušít záclony. Jo, záclony vám odejdou. A já jsem to řešil tak, že v tom jednom pokoji máme pořád ty záclony původní (smích). No, v tom jednom pokoji nám odešly teda, to se normálně utrhlo to držení jako. To jsem měl štěstí, že jsem teda zrovna znal někoho, kdo mi... ona šla a koupila a ušila mi to (smích). Jí to přišlo normální, ale já bych, no dodneška bych s tím měl problém... to dělala bejvalá žena... Jinak vaření, to nebyl problém. Já jsem teda neměl babičky, sestry, nikoho. Já jsem neměl se na koho spolehnout.
184. Zuzana: No, prostě odejde vám v životě jistota, no. Prostě je pak na to ten člověk sám. Nejhorší je ta nejistota, no.
185. Vladimír: Ta nejistota, to je hrozný, no. Já jsem teda citově netrpěl, když odešla ona od nás. Naštvalo mě to teda, hlavně, jak se chovala před těma dětma, to byl hnus... Ale potom ta nejistota, přijít o zaměstnání, zdravotní problémy a prostě... aby člověk to ufinancoval, tu rodinu. Na nájem, na nějaký životní potřeby, aby měl prostě. A já se nemohl na nikoho spolehnout. Ta babička, ta byla v invalidním důchodu...
186. Zuzana: To mě když protejkal záchod, tak jsem si hezky objednala instalatéra, to bylo na tejdén, opravil mi to, neudělal to dobře, tak musel přijít znova... A tohle dělal bejvalej... No, to jsou takový maličkosti. Nebo tapetovat jsem se musela naučit. To jsem si to napřed musela vyzkoušet, jak se to dělá (smích)... Prostě člověk přijde o tuhleto jistotu.

Rozhovor 3: Otec s dětmi ve střídavé péči

Respondent – Pavel, 51 let, ženatý byl 12 let, 13 let je rozvedený, dva syny, Lukáše a Martina, kterým v době rozvodu bylo 12 a 9 let, měli s bývalou manželkou ve střídavé péči, přičemž mladší z těchto synů, Martin, se odmítal s matkou stýkat a Pavel jej dostal po čase do výhradní péče, v současné době je Pavel sám, bez přítelkyně.

Rozhovor se uskutečnil v úterý odpoledne v respondentově domácnosti. Respondent byl klidný a ochotný odpovídat na otázky. Bohužel se ale moc nerozmluvil a na každou otázku odpověděl maximálně několika větami. Rozhovor trval 45 minut.

1. Tazatelka: Takže já bych si s Vámi chtěla popovídat o tom, jaké zkušenosti máte s tou porozvodovou péčí o Vaše děti. Já bych Vám do toho vyprávění nechtěla příliš zasahovat, spíš bych raději, abyste sám vyprávěl o tom, co Vám připadá jako důležité, a já bych když tak pokládala nějaké doplňující otázky.
2. Pavel: No, tak já nevím, kde bych začal, nebo co bych měl říkat, když nevím, jaký by byly ty otázky, že jo.
3. Tazatelka: Tak asi začneme u toho rozvodu. Jak k tomu došlo, jaké byly důvody,...
4. Pavel: Noo, tak rozvod byl... no žena byla učitelka, nebo je učitelka. A ty učitelky jsou doopravdy šáhlý (smích). Noo, takže prostě, no prostě byla šáhlá. Tím že prostě jako, když se na to podívám zpětně, tak Lukáš má OCP, obsedantně kompulsivní poruchu. Říkám to správně?
5. Tazatelka: Hmmm.
6. Pavel: No, to jsem potom zjistil, asi před osmi lety. Noo, a teďko myslím, že tohleto má i bývalá žena. Aaa, tak nějakým způsobem se to potvrdilo. No, prostě a jednoduše, to soužití nefungovalo, no. Měli jsme oba dva jinej názor třeba na výchovu dětí, na oblíkání. Jo? Třeba ona byla přesvědčená o tom, že třeba její bejvalá kolegyně dostala byt taky vedle v paneláku proto, aby ona když. No jí mohla normálně sledovat, co ona dělá, nebo co děláme, kdy chodí spát a takovýhle. Ona byla prostě přesvědčená, že jí furt někdo jakoby sleduje, nebo podobně. No prostě a jednoduše...
7. Tazatelka: No, a jak teda ten rozvod jako probíhal?
8. Pavel: Noo...
9. Tazatelka: Jestli ta situace byla řešena dohodou mezi vámi, nebo jestli musela být řešena soudně...
10. Pavel: No, muselo to být řešený soudně. Jo, no... nejdřív se právě řešej děti, pak se teda teprve řeší majetek...
11. Tazatelka: Hmmm.
12. Pavel: No, já jsem tedy chtěl děti do trvalý péče... No takže pak byly nějaký... Ta soudkyně vyslechla děti, jednoho, druhého, ženu, mně... Pak nás poslala ještě k psychologovi, kterej pak napsal nějakej posudek na nás, kterej teda vlastně ve finále nic nevyjadřoval...
13. Tazatelka: A co vám doporučil ten psycholog?
14. Pavel: No, ten řekl, že děti by měli žít buďto v úplný rodině, no, tak to je samozřejmě jasný, noo a... No to byl vlastně de facto závěr takovej... No, takže my jsme furt trvali na tom, že chceme každém děti do svý péče. No a ta soudkyně potom rozhodla vlastně, že navrhuje tu střídavou péči. Že s ní má jako dobrý zkušenosti. A že teda jako nechce tu trvalou péči. A že jako to střídání by nemělo být po tejdnu, ale minimálně po tom měsíci. Takže to takhle dopadlo, to už jsme se teda neodvolávali. To jsme ještě žili společně i se ženou tady. To jsem se správně měl měsíc o ně starat já, měsíc se měla starat o děti ona. No a já jsem o tom přesvědčeně a vím to, že když se o ně měla starat ona, tak stejně jsem jim tu vařil já nebo podobně.
15. Tazatelka: A jak dlouho jste byli vlastně manželé?
16. Pavel: Noo, od... od roku 85 do 97? Já nevím... (smích). Ne.
17. Tazatelka: Tak střídavá péče byla tady zavedena od roku 98..

18. Pavel: Já řekl 87?
19. Tazatelka: 97.
20. Pavel: Noo, no tak nějak. Přesně nevím, to bych se musel podívat do materiálů...
21. Tazatelka: A kolik bylo dětem v té době?
22. Pavel: No, to odvodíme od toho, že Lukáš se narodil v roce 85, na Silvestra. Takže Lukáš se narodil 31. 12. 1985. A Martin se narodil 20. 2. 88. Takže dětem bylo 9 a 12 let? Říkám to dobře?
23. Tazatelka: Ano (smích)
24. Pavel: Asi tak nějak no.
25. Tazatelka: A v současné době jste ženatý, nebo máte nějakou přítelkyni?
26. Pavel: Ne, nemám (kroutí hlavou).
27. Tazatelka: No, tak já bych se Vás zeptala, co na to tehdy říkaly děti, na to, že je budete mít takhle ve střídavé péči?
28. Pavel: No, ono se pro ně de facto ze začátku nic neměnilo, protože asi rok, nebo rok a půl žena žila, nebo teda bejvalá žena žila tady, takže oni de facto chodili do stejné školy, měli stejnej pokojíček, stejnou postel, akorát se řeklo... To probíhalo prostě od prvního vás mám na starosti já, od prvního dalšího měsíce vás má na starosti žena. Takže pro ně to de facto žádná změna nebyla.
29. Tazatelka: A potom, co se žena odstěhovala?
30. Pavel: Žena se odstěhovala a ta střídavá péče měla furt měla fungovat. Martin... No, ona se odstěhovala do Kladna. Martin řekl, že tam nepůjde, protože měl se ženou nějaký neshody. On tu střídavou péči nechtěl, takže byl furt u mě. A Lukáš, ten to dodržoval, že měsíc byl tady a měsíc byl u ženy a dojížděl samozřejmě do té samy školy, to znamená, když chodil na gymnázium, tak dojížděl na gymnázium. Po tom co chodil na fakultu, tak dojížděl tam. No a poslední asi čtyři roky už teda bydlí furt tady, ale furt má jako střídavou péči, no... No a Martin, to jsme asi po dvou letech, kdy začalo to fungování, a on tím, že nechtěl do Kladna, nechtěl za ženou a nechtěl s ní bejt, tak jsme požádali o to, aby jeho dali do trvalý péče mý, a soud tomu teda vyhověl.
31. Tazatelka: Hmmm. A jak Vám ta střídavá péče vyhovovala? Po tom, co se žena odstěhovala, bylo to pro vás nějak náročné?
32. Pavel: No, tak jsem byl na to stejně zvyklej doma, já nevím, vařit, prát... protože tohleto ona moc nedělala.
33. Tazatelka: Takže to pro vás nepředstavovalo nějakou větší změnu?
34. Pavel: Ne. Akorát, akorát když ty děti byly menší a třeba jim bylo těch patnáct let, nebo třináct let, tak to samozřejmě člověk musí... musí se prostě nějak postarat. Musí nějak vědět, kde jsou, takže člověk je pořád tak jako trochu nervózní, aby třeba nešli někam, kam by jít neměli, aby se tam třeba neopili a tak. To se spíš týká Martina, ne Lukáše (smích).
35. Tazatelka: No, a co na to okolí? Jaké byly reakce na to, že máte děti ve střídavé péči? Tady to přeci jen není moc běžné...
36. Pavel: Nooo, tak okolí... Viděli jak to funguje, říkali, že se o ty děti starám spíš já... Tak ze začátku to podle soudu byla střídavá péče, ale ve skutečnosti to střídavá péče nebyla. Poprvý se s tím pojmem střídavá péče vlastně setkali až teprve, když se žena odstěhovala.
37. Tazatelka: No, a vám to takhle doporučil i ten psycholog, kterého jste navštívili?
38. Pavel: Ne, ten psycholog ne. Psycholog doporučoval, aby se manželství jakoby nerozvádělo, aby děti žily v úplný rodině a tohleto.
39. Tazatelka: Aha...
40. Pavel: Tohleto, tohleto navrhla až ta soudkyně, s tím, že chtěla znát samozřejmě to naše vyjádření, vyjádření manželky. No a děti u soudu zastupuje nějaká ta sociální pracovnice určená nějakým tím sociálním odborem na Praze 4, takže ta s tím taky jako neměla problémy.

41. Tazatelka: A jak probíhaly ty výměny? Jako jestli si Lukáš musel pořád stěhovat věci, nebo měl věci dvakrát, jedny tady a jedny tam...
42. Pavel: Noo...
43. Tazatelka: Jako jestli to nebylo náročné na takovou tu koordinaci a tak.
44. Pavel: Tak Lukáš si vždycky vzal, já nevím, řeknu dvě tašky s nějakým oblečením. On tam snad nějaký oblečení asi možná měl. Ale tak zase Lukáš není náročněj na to, aby měl já nevím šest bund a to... Ale tak většinou když to trvá takhle měsíc, tak si vzal s sebou, já nevím, zimní boty, bundu, pyžamo, že jo, ručníky, ty si nepřevážel. No a svým způsobem, to oblečení, to máme. To oblečení se mu vlastně vešlo do jedny tašky. Že jo, ty ručníky, povlečení, to nádobí, to netahá přece, to má každéj svý. No tak asi objemově víc toho zabraly nějaký ty knížky do školy, sešity a podobně.
45. Tazatelka: A nestěžoval si Lukáš někdy, že je to náročné, že se musí pořád stěhovat?
46. Pavel: Ne. Nestěžoval si. On je Lukáš takovej, že si nestěžuje moc... nebo teda jsem to od něj nikdy neslyšel. Asi to pro něj nebylo úplně jednoduchý, že musí, že tu svojí lásku musí rozdělit rovnoměrně na obě dvě strany, takže prostě že měsíc bude u mě a druhej měsíc bude u maminky.
47. Tazatelka: A jak Vy komunikujete se ženou? Jste pořád v kontaktu?
48. Pavel: No, my nekomunikujeme. S ní je komunikace velice špatná...
49. Tazatelka: Takže to nebylo ani nutné, aby jste se spolu nějak domlouvali, aby bylo možné vůbec tu střídavou péči nějak organizovat...
50. Pavel: No, to ona se domluvila vždycky s Lukášem.
51. Tazatelka: Aha...
52. Pavel: No, ta střídavá péče spočívala v tom, že v ty měsíce, kdy já jsem se měl o ně starat, tak ona mi poslala tu soudem určenou částku, a ten měsíc, kdy se starala zase ona, ta já jsem jí poslal soudem určenou částku. No a protože se jednalo o to, že Lukáš musel jezdit do Kladna, tak jsem ho tam odvázel, nebo přivázel, protože zase, aby on tam jezdil autobusem s těma nějakějma třema taškama, zvlášť ta taška s tím učením byla hodně těžká, tak to prostě nešlo, takže já jsem měl služební auto, nebo mám, tak jsem ho tam vždycky odvezl, no... A teda nedělali jsme to teda přesně od prvního, ale prostě, já nevím, buď tu sobotu předtím, nebo sobotu potom, že jo. Takže, takže jsme nedodržovali přesně, že tenhle měsíc má jedenatřicet dní nebo tak. Takže to bylo jednou za pětatřicet dní, podruhý za dvacet osm dní.
53. Tazatelka: A vy jste s tím byl takhle spokojený s tou střídavou péčí? Vyhovovalo Vám to?
54. Pavel: No, tak já se mám aspoň koho starat, o děti. No, a... no, vyhovovalo. Jak říkám, já s tím problémy nemám. A stejně, jak jsem říkal, Martin do toho Kladna nejezdil, takže já jsem se... jeho jsem měl furt na starosti. Takže pro mě to bylo buď mít na starosti jednoho, a nebo oba. Něco jinýho to bylo zezачátku, když tady ještě byla ona... Já jezdím na kole dost, nebo se snažím, takže když ještě žena byla tady, když jsem je měl jako já na starosti, tak jsem na to kolo jezdil minimálně, nebo míň, protože jsem cejtíl tu povinnost, že se o ně mám starat, a že za ně mám tu zodpovědnost, že třeba kdyby něco provedli, tak že bych se z toho měl zpovídat pak já. Pokud je měla ten měsíc na starosti ta bejvalá manželka, tak jsem jezdil víc na kolo, protože jsem si v duchu říkal, no, tak teď má tu zodpovědnost ona, tak když je pěkný počasí, tak vyrazím, no.
55. Tazatelka: Takže z té psychické stránky tam hrála velkou roli ta zodpovědnost?
56. Pavel: No, tak samozřejmě. Tak pokud se o ně starám, tak pokud by se něco stalo... asi, asi, asi bych byl popotahovaném po úřadech a tak. A když mám určený soudem, že třeba v tom měsíci je mám na starosti já, tak je to jiný, než v tom jiným měsíci.
57. Tazatelka: A máte pocit, že tahleta střídavá péče nějak pozměnila vztah kluků k jejich prarodičům, ať už z matčiny nebo z vaší strany?
58. Pavel: No, tak z mojí strany prarodiče už nežijou, babička a dědeček jejich, a nežili od... No Lukáš mohl ještě zažít dědečka, ale to bylo, to bylo asi šest tejnů, že jo, potom umřel. No ze

- strany ženy, to rodiče žili. Babička s dědečkem, dědeček teda zemřel, jsou to asi dva roky. A já si myslím, že je tooo... Lukáše to nepoznamenalo určitě, ten s nima jako komunikoval bez problémů. No a Martin ze začátku měl problémy, já nevím, s dědečkem, ale i s babičkou, protože oni zase mě pomlouvali no. Takže on říkal: „Já nechci slyšet ty pomluvy“. Tak řekl bych, že první rok, dva za nima jezdil jen sporadicky. Teď teda dědeček zemřel. Pak tam jezdil častěji, ale ne teda tak často jako Lukáš. Martin hrál basket, teďka teda píská, sem tam jde na brigádu, takže toho času má teďka relativně málo, ale jede tam teda třeba, já nevím, jednou za čtrnáct dní, jednou za měsíc k babičce v sobotu na oběd, což tady u nás bylo tak nějak zavedený, že jo, že se v sobotu se chodilo tam na oběd, no. Lukáš ten tam chodí pravidelně každou sobotu, no, pokud teda babička není někde na chatě nebo pryč, no.
59. Tazatelka: A jak jste vlastně s dětmi trávil čas ještě před rozvodem? Máte pocit, že jste s nimi trávil hodně času, nebo...
60. Pavel: Noo, tak před rozvodem s dětma trávila víc času samozřejmě žena z jednoho prostýho důvodu, protože byla na mateřský, že jo. Takže já jsem chodil do práce. Musel jsem samozřejmě vydělávat peníze, protože, že jo, z té druhé strany byly menší ty peníze. Ještě jsem třeba chodil ne nějakou tu brigádu. Jezdil jsem s dětma, nejdřív jsme společně jezdili na chalupu, co máme, a potom ty poslední, já nevím, tři roky jsem s nima radši jel na tu chalupu sám, protože to už tam tak nějak krystalizovalo a vedlo to k tomu rozvodu, takže... no, bylo jednodušší prostě se sebrat a vzít auto a... to bylo jednodušší, no. Prostě jsem ty děti naložil do auta, jeli jsme na chalupu a byl tam klid.
61. Tazatelka: A řekl byste třeba, že po tom rozvodu máte s dětmi bližší vztah než předtím?
62. Pavel: Nooo, tak blízký. No my jsme měli blízký vztah už předtím..
63. Tazatelka: Jestli myslíte třeba, že měli bližší vztah k Vám než k matce...
64. Pavel: Nooo, tak... já myslím...
65. Tazatelka: Ke komu se například šli spíš svěřit a podobně...
66. Pavel: Noo, já si myslím, že možná asi spíš se mnou, no. No žena měla občas na nějaký ty problémy takovej nějaký speciální pohled, no, v těch uvozovkách, takže si myslím, že spíš šli asi za mnou, no... Martin určitě.
67. Tazatelka: A v čem spatřujete výhody té střídavé péče? Myslíte třeba, že byste ji doporučil...
68. Pavel: No, tak střídavá péče znamená to, že vlastně, že rodiče to dítě nebo ty děti můžou oba vychovávat, můžou je nějakým způsobem umírnovat, že to nedopadá tak, že má děti u sebe žena, a nebo muž, jo... A z té druhé strany se k sobě dostávají, řeknu sporadicky, pokud se vůbec k sobě dostávají, a jsou pak poznamenány výchovou jenom ty jedny strany, no.
69. Tazatelka: V čem si myslíte, že jsou naopak nevýhody?
70. Pavel: Noo, nevýhoda může třeba být, pokud třeba ty bývalý rodiče bydlej... Když je to ještě v tom jednom městě, tak to jde. Ale když je to třeba pak v tom jiným městě, tak pokud by ty města byly od sebe vzdálený třeba dvě stě, tři sta kilometrů, tak samozřejmě asi, asi v tom druhým měsíci, pokud by teda měly navštěvovat stejnou školu, tak to by asi nepřicházelo v úvahu. To by pak musely navštěvovat nějakou místní školu asi. A to jsou pak měsíc v jenom kolektivu, další měsíc zase v jiným kolektivu. Teď se tam zase třeba učeň nějakým jiným způsobem, tam se učeň zase jiným způsobem, nebo jsou třeba jinde v té výuce... Takže to má určitě nevýhodu v nějakým tom vzdělávání, nebo prostě chození na školu, kroužky, svým způsobem ne jenom jako kroužky ve škole, ale i když mají třeba fotbal, nebo, já nevím, floorbal, nebo co se teďka všechno hraje, že jo... Tak pokud je tam třeba nějaký tým, tak pokud když je to takhle vzdálený, tak prostě je to blbě chodit na tréninky a na zápasy jeden měsíc a další měsíc ne, že jo. To se ani nelíbí třeba vedoucímu toho družstva... Pokud je to v jednom městě, tak ty nevýhody tam nevidím, no. To můžou chodit do té jedny školy... Pak je to dobrý, no.
71. Tazatelka: Takže byste to doporučil třeba i v jiných případech...

72. Pavel: Asi jo, protože ty děti doopravdy dostanou nějakou tu výchovu z té ženský strany i výchovu z té mužský strany.
73. Tazatelka: A co byste třeba udělal jinak, když se na to podíváte zpětně na tu střídavou výchovu? Jestli byste například udělal ty návštěvy v kratších intervalech, po čtrnácti dnech třeba...
74. Pavel: No, ono i ten měsíc řekla doktorka, teda ne doktorka, ta soudkyně řekla ten měsíc, že chce, aby ta střídavá výchova byla minimálně po tom měsíci, ne třeba po čtrnácti dnech, nebo po tejdnu. Ono po čtrnácti dnech, nebo po tejdnu, to je strašně brzo, jo. Protože ono, když si to člověk vezme, že se to dítě vlastně musí nějakým způsobem sbalit a přejet z jednoho místa na druhý místo, i když je to v jednom městě, tak to jsou takový asi moc rychlý změny. A to nemluvím o tom, že by to město bylo třeba tři sta kilometrů vzdálený, tak potom to doopravdy po čtrnácti dnech ne.
75. Tazatelka: Myslíte tedy, že se to dítě v těch kratších intervalech nestihne přizpůsobit tomu prostředí...
76. Pavel: No, no, když teďko si to tady, řeknu den balí, pak tam jede, pak tam si to den vybaluje. No to máme skoro tři dny pryč. Pak než se trošičku zajede ve škole, jo...No a pak aby se zase po tejdnu už připravoval zase na stěhování nazpátek. To je asi doopravdy ujetý... Možná, možná by to doopravdy potřebovalo třeba po dvou měsících, jo. Nebo čtvrt roku, nebo já nevím, jo.
77. Tazatelka: A co si myslíte o tom, že u nás je v současné době svěřováno okolo 90 % dětí do výhradní péče ženám?
78. Pavel: Noo, to by takhle nemělo bejt, protože ty lidi dávaj na to, že ona je to žena, ona to dítě porodila a ona jako ví nejlíp, nebo umí, umí to dítě vychovávat a ví nejlíp, co potřebuje. To já si myslím, že tohle není vždycky pravda. Já myslím, že tohle může zvládnout taky muž, proč ne. A myslím si, že tohle je takový asi... bych řekl jako nespravedlivý, no.
79. Tazatelka: A přistoupil byste na tu střídavou péči i v případě, že by kluci byli ještě hodně malí? Troufl byste si na to, je tady mít třeba sám?
80. Pavel: No, tak, jak malý? Kojit bych je asi nemohl (smích).
81. Tazatelka: No, takhle malé zase ne...
82. Pavel: No, tak jako já jsem byl zvyklej je přebalovat a starat se o ně. Takže samozřejmě bych si na ně troufнул, i kdyby byli menší. Samozřejmě by tam mohly být problémy, já nevím, třeba kdyby jim byly tři roky a chodili by do nějaký školky, no tak kdyby byli nemocný, tak by bylo teda asi nutný zůstat s nima nějak doma. Ale tak to by asi i žena jako samoživitelka měla takovýhle problémy.
83. Tazatelka: Teď se Vás zeptám, jestli jste někdy třeba slyšel o nějakých sdruženích otců za svá práva a podobně...
84. Pavel: Jo slyšel. Oni tam v televizi vystupovali a tak.
85. Tazatelka: A jaký no to máte názor?
86. Pavel: Já si myslím, že právě napadaj ty rozsudky, kdy soudkyně, oni to jsou převážně soudkyně, že jo, dávají ty děti do výchovy ženám. Jo jako, já s tím souhlasím, co dělaj. Ale když se někdy člověk podívá na to, jak vystupujou, tak si myslím, že jsou trošku takový ujetý, ty chlapy.
87. Tazatelka: Hmmm
88. Pavel: Že někdy trošičku lžou a možná to řešej takovým dost radikálním způsobem. Že si myslím, že se jim snad někdy ani tolik nejedná o to dítě, ale o to, aby někde způsobili nějaký rozruch, jo. A mluvili o tom, že se chtěj o dítě starat a není jim to umožněno. Že prostě na tom jejich jednání je vidět, že to nemyslej tak upřímně, jak to říkaj, jo. Neříkam, že všichni, jo, ale že tam může být třeba i nějaká ta pomsta. Takže je vždycky potřeba, v té televizi, nebo oni to vždycky ukážou tohleto jednostranně, jo. Je potřeba si z toho vyzobat to správný, no. A bylo by třeba dobrý znát i ten názor té druhý strany. Kolikrát to neumožněn té druhý straně se

- vyjádřit. I když to neznamená, že se nesnažej, kolikrát ani ta druhá strana se vyjadřovat nechce, no.
89. Tazatelka: Ještě se vás zeptám... Vy jste říkal, že Martin odmítal jezdit za matkou, tak mě by zajímalo, jestli jste se třeba snažil do tohohle nějak zasahovat. Jestli jste se ho třeba snažil přesvědčit, aby tam jel...
90. Pavel: Ne, to ne... Já nevím, on když tam třeba někdy jel, na tejden, tak já jsem ho tam odvezl, jo, a on mi večer telefonoval, že si mám další den pro něj přijet jo... Že žena mě třeba takový: „Tak ráno sníš tenhle prášek, tamten prášek“. A pak třeba určila, že bude jíst tamhleto nebo tohleto. Takový jako, svým způsobem diktovala, jo. Třeba: „Když budeš mít tyhle ponožky, tak Lukáš bude mít ty samý ponožky. Když budeš mít Lukáš tuhleto čepici, tak ty jí budeš mít taky“, jo.
91. Tazatelka: Takže jste se nesnažil je nějak přesvědčovat, nebo...
92. Pavel: Já jsem se snažil je vychovat tak, aby si sami řekli, co chtěj, no. Takže když řekl: „Já chci zejtra jet támhle...“, tak ať jede, no. Já jsem se je nikdy nesnažil nějakým způsobem dirigovat, no. U Lukáše, toho to asi nějak nepoznamenalo. Martin, no, ten by občas asi potřeboval usměrnit. Ale on už je teď dost velekej na to, abych ho usměrňoval...
93. Tazatelka: A nemyslíte si, že Martinovi nějak chyběla ta ženská ruka?
94. Pavel: Já si myslím, že ne... Myslím si, že ne... Protože... Ne, myslím si že ne, určitě.
95. Tazatelka: Takže když to nějak shrneme, tak Vy jste byl s tou střídavou péčí spokojený...
96. Pavel. Bylo no... Akorát by manželka mohla platit víc...
97. Tazatelka: Vaše bývalá manželka nedodržovala soudem určené výživné?
98. Pavel: No, to ne. Ale tak to byly takový mizivý částky... Ale když si vezmu, že vlastně ten Martin byl ze začátku v tý střídavý péči, a přesto zůstával u mě, protože k nechtěl jít, že jo, tak v tý době, kdy měl bejt u ní, tak jí chodily nějaký ty přídavky. A když jsem jí řekl, jestli by mi je nechtěla dát, když je Martin stejně u mě, tak řekla, že to jeho věc, že za ní nechce, a nechala si ty peníze... nebo když šel Martin na operaci, tak jsem se jí ptal, jako jestli by nechtěla přispět na tu operaci, tak mu na ní nepřispěla. To byla drahá operace, že jo... Prostě ona byla učitelka, měla, nebo teda má, nějakých těch pětadvacet tisíc měsíčně. Nebo teda jako hrubýho. Tak dejme tomu, dvacet tisíc měsíčně... tak prostě myslím, že mohla přispívat víc, no.
99. Tazatelka: Tak já bych se Vás akorát ještě na závěr zeptala, jestli nemáte něco vy sám, co byste chtěl k tomu tématu říct...
100. Pavel: Tak já si myslím, že to bylo takhle dobrý. Prostě, že takhle je možný aspoň nějakým způsobem zachovat ten vztah s tou druhou stranou, že jo. A že prostě můžou nějak to dítě, nebo děti vychovávat oba ty rodiče. Že jako pro tu výchovu je to asi lepší, když prostě to dítě má nějaký ten vzor z obou těch stran, no... Akorát teda asi pak může bejt ten problém s tou vzdáleností, no. Jako že když jsou ty rodiče každéj v jiným městě a ty města jsou od sebe třeba těch dvě stě, tři sta kilometrů, tak by to asi nešlo, no.
101. Tazatelka: A na děti si tedy nemyslíte, že to má nějaký špatný dopad...
102. Pavel: Nee, to ne. Já jsem teda aspoň nic takovýho nepozoroval... No když se zeptáte Lukáše, tak sám řekne, že je za to rád, že tahle mohl mít oba ty rodiče, že jo. Asi je pak teda možná lepší to dělat, tu střídavou péči, po tom měsíci, nebo i klidně po čtvrt roce, no. Tak asi kdyby to bylo kratší, tak by to asi pro to dítě bylo horší furt pendlovat sem a tam.